

**YUNANİSTAN-AVRUPA BİRLİĞİ-TÜRKİYE
ÜÇGENİ: YUNANİSTAN'IN
TÜRKİYE POLİTİKASI (1990- 2006)
(Yüksek Lisans Tezi, Muharrem GÜNEŞ, 2008)**

**T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**YUNANİSTAN-AVRUPA BİRLİĞİ-TÜRKİYE ÜÇGENİ: YUNANİSTAN'IN
TÜRKİYE POLİTİKASI (1990- 2006)**

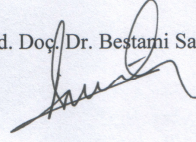
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Bestami S. BİLGİÇ**

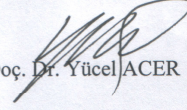
**Hazırlayan
Muharrem Güneş
Çanakkale- 2008**

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne
Muharrem Güneş'e ait Yunanistan- Avrupa Birliği- Türkiye Üçgeni: Yunanistan'ın
Türkiye Politikası (1990-2006) adlı Çalışma jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler
Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

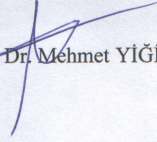
Başkan Yrd. Doç. Dr. Bestami Sadi BİLGİÇ

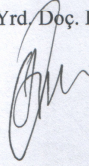
Üye Doç. Dr. Yücel ACER

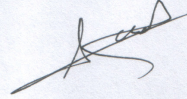
Üye Doç. Dr. Mehmet YİĞİT

Üye Yrd. Doç. Dr. Sabri TAN

Üye Yrd. Doç. Dr. Soner KARAGÜL

ÖZET

Yunanistan'ın, Türkiye Politikası çeşitli etmenlerin(tarih, coğrafya, ekonomi, askeri, vb.) bileşkesinden meydana gelmiş olsa da bu politikasını en fazla öne çıkıp belirleyici olanı ülkesinin "tehdit algılaması" olmuştur. Yunanistan sürekli kendisine en büyük tehdidin Doğu'dan yani Türkiye'den geleceğini hesap ederek en büyük savunma yatırımlarını bu bölgeye ayırmıştır.

Yunanistan, Türkiye'ye karşı politikalarını belirleyip ve uygularken sürekli başka ülkelerin desteğini almıştır. Gerek bağımsızlığının ilanında gerekse 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında, Türklere saldırırken mutlaka bir veya birden fazla ülkenin desteğini almıştır. Anadolu'da hezimete uğrayarak, Türklerle savaşın kolay olmadığını anlayan Yunanistan, şansını son kez 1974'te, Kıbrıs Barış Harekâtına karşı denemek istemiş ancak burada da hezimete uğramıştır.

Yunanistan eskiden olduğu gibi bugün de Türkiye'yi kendisi için bir tehdit olarak algılamakta, iç ve dış politikasını bu tehdit üzerine kurguladığı, "Megali İdea" hayali ile dengede tutmaktadır. Kendince, Türkiye ile arasında birçok sorunlar yaratarak hem vatandaşını hem de dünya kamuoyunu oyalamaktadır. Vatandaşına sunduğu "Megali İdea" hayali ile ulus kimliğini ve devlet yapısını ayakta tutan, birlik ve beraberliğini muhafaza eden Yunanistan; bu sorunlarını Birleşmiş Milletler(BM), Avrupa Birliği(AB), Uluslararası Adalet Divanı(UAD) vb. örgütlere taşıyarak, Türkiye'nin de önünü tıkamaktadır. Uzun yıllar BM' in sahip çıktığı Yunan sorunlarına, 1981 yılında Yunanistan'ın AB'ye üyeliğinden sonra AB sahip çıkmış ve bu sorunların mücadelesinde hem Yunanistan, hem de diğer üyeler kendi menfaatlerini temin etme gayretinde olmuşlardır.

AB'ye, aynı zamanda ve aynı koşullara sahipken müracaat eden iki komşu ülkeden, Yunanistan 1981'de AB'ye üye yapılırken, Türkiye bugün dahi birçok bahaneler ileri sürülerek üye yapılmamıştır. AB ile Türkiye arasına konan ve çözülmesi istenen sorunların birçoğu, Türkiye ile Yunanistan'ın karşılıklı çözmesi gereken sorunlardır. Ancak Yunanistan bunları uluslararası örgütlerin desteğini arkasına alarak menfaatine uygun çözmek istemektedir. AB bu sayede, Türkiye'yi üye yapmamak için oluşan bu bahaneleri değerlendirerek üyelik sürecini uzatıp Türkiye pazarından yararlanmayı sürdürmektedir. Sonuçta, AB kapısında oyalanan

bir Türkiye'den; hem Yunanistan hem AB(rgte veya tek tek ye ülkeler olarak) yararlanmaktadır. Yunanistan'ın AB rgtnn desteğini arkasına alarak yaptığı AB tabanlı bu politikada Türkiye, yirmi yedi ye ülkeye karşı tek başına mücadele vermektedir.

ABSTRACT

Despite the fact that Greek policy on Turkey is regarded to be the combination of various elements such as history, geography, economy, and military etc, it is her “perception of threat” that determines and makes this policy prominent. Considering all that the most hazardous challenge to her will cause from the East, namely Turkey, Greece has allocated her largest defensive investments for the vicinity located in.

Greece has always had the assistance of other countries, being friend or comrade while determining and applying her policies against Turkey. During her proclamation of independence, in the late 19th century, and the early 20th century as well, Greece attacked Turkey surely having the support (or guidance) of one or more countries. Having realized especially subsequent to the crushing defeat in Anatolia that battling against Turkey is of no ease at all, Greece wanted, for the last time, to try her chance against Cyprus Peace Operation occurred in 1974, but Greece was crushingly defeated there as well.

Just as in the past, Greece even today regards Turkey as a threat to her, and keeps her domestic policy balanced with the dream of “Megali Idea” created on this perception of threat.

She keeps both her citizens and the whole world busy, making up lots of so-called disputes between both parties. Greece, maintaining her national identity and state structure and preserving her unity and solidarity with the dream of Megali Idea presented to Greek people, hinders Turkey’s way by taking these problems to some organizations such as the UN, the EU and the others. After 1981, the Greek disputes taken care by the UN for long years were hosted by the EU as well, and they ensured both Greek’s and their own benefits in the struggle of the problems.

Although Greece, being a member-to-be neighboring country that applied to the European Union at the same time and in the same living conditions as Turkey did, was admitted in 1981, Turkey is still looking forward to getting a happy ending for the European Union under the shelter of various pretexts. Most problems between EU and Turkey that Turkey is forced to solve are those that Turkey and Greece have to solve mutually. However, Greece desires to solve above-mentioned problems in

accordance with her benefits, having the support of international organizations. EU, thus, finds available excuses in order not to admit Turkey, and by extending the time of admission, it does not want to lose a good market. In thive end, both Greece and EU (as a union and as single countries) make use of a country, Turkey lingerings at the door of EU. Briefly speaking, in the policy that Greece applies with the support of the EU, Turkey fights on her own against twenty-seven countries.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
ÖNSÖZ	ix

GİRİŞ

BİRİNCİ BÖLÜM

1923–1990 DÖNEMİ YUNANİSTAN'IN TÜRKİYE POLİTİKASI

1. LOZAN ANTLAŞMASI İLE TÜRK YUNAN İLİŞKİSİNDEKİ YENİ SÜREÇ	7
2. VENİZELOS İNÖNÜ YAKINLAŞMASI VE BALKAN İTTİFAKI	11
3. KIBRIS SORUNUNUN ORTAYA ÇIKMASI İLE İLİŞKİLERİN BOZULMASI	27

İKİNCİ BÖLÜM

AB ÜYESİ OLARAK YUNANİSTAN'IN TÜRKİYE POLİTİKASI

1. AB'YE ÜYELİK SÜRECİ VE ÜYELİKTEN ELDE EDİLEN KAZANIMLAR	36
2. YUNANİSTAN'IN AB ÜYELİĞİ İLE DEĞİŞEN KIBRIS SORUNU	
a. Kıbrıs Sorununun AB Gündemine Taşınması	41
b. GKRY'nin AB ile Tam Üyelik Müzakerelerine Başlaması	47

c. Marmara ve Atina Depremi ile Değişen iki Dış Politika	50
ç. GKRY'nin Adayı Temsilen AB Adaylığına Hazırlanması	53
d. Yunanistan'ın GKRY'ni AB üyesi Yaptırmaktaki Amacı	58
e. GKRY'nin AB Üyeliğinin Yunanistan ve Türkiye ve KKTC'ye Etkisi	61
f. GB Ek Protokolü, Deklarasyon ve Karşı Deklarasyon	66
g. Yunanistan'ın Müzakere Çerçeve Belgesindeki Politikası	70
3. EGE DENİZİNDE SORUN SAHALARI VE AB'NİN TUTUMU	
a. Ege Denizindeki Sorun Sahaları	75
b. AB'nin Ege Sorunları ile ilgili Tutumu	77
c. Yunanistan'ın Ege'deki Sorunlarını UAD'na Taşıma Başarısı	83
ç. Brüksel Zirvesi ile Ege Sorununun Yeni Ortağı: AB	86
4. YUNANİSTAN'IN PATRİKHANE SORUNUNA AB DESTEĞİ	
a. Patrikhanenin Tarihçesi ve Temsil Alanı	87
b. Patrikhanenin AB Gündemine Alınması ile Yapılmak İstenenler	89

SONUÇ

KAYNAKÇA	99

KISALTMALAR

- AAD: Avrupa Adalet Divanı
AB: Avrupa Birliği
ABD: Amerika Birleşik Devletleri
ABKF: Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu
AET: Avrupa Ekonomik Topluluğu
a.g.e. :Adı Geçen Eser
AGİK: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı
AGİT: Avrupa ve Güvenlik İşbirliği Teşkilatı
a.g.m. :Adı Geçen Makale
AGSK: Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği
AGSP: Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası
a.g.t. : Adı Geçen Tebliğ
AİHK: Avrupa İnsan Hakları Komisyonu
AİHM: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AK: Avrupa Komisyonu
AKÇT: Avrupa Kömür ve Çelik Teşkilatı
AP: Avrupa Parlamentosu
AT: Avrupa Topluluğu
AYB: Avrupa Yatırım Bankası
Bkz: Bakınız
BM: Birleşmiş Milletler
Böl. : Bölüm
C. : Cilt
Çev. : Çeviren
Der. : Dergi(si)
Derl. : Derleyen
DPT: Devlet Planlama Teşkilatı
ECU: Avrupa Para Birimi
Ed.: Editör
EFTA: Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi

GB: Gümrük Birliği
GKRY: Güney Kıbrıs Rum Yönetim
Gzt. : Gazete(si)
İK: İslam Konferansı rgt
KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KOB: Katılım Ortaklığı Belgesi
KPK: Karma Parlamento Komisyonu
MEDA: Akdeniz Ekonomik Kalkınma Projesi
No: Numara
OEEC: Avrupa Ekonomik İşbirliği rgt
OK: Ortaklık Konseyi
PKK: Kürdistan İşçi Partisi
s. : Sayfa
S. : Sayı
SAT: Su Altı Taarruz Komandosı
STK: Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi
v.b. : ve benzeri

ÖNSÖZ

Yunanistan, Osmanlı İmparatorluğu'na karşı ayaklandığı günden bugüne Türkiye'ye yönelik politikasında hiç yalnız kalmamıştır. Avrupalının Eski Yunan'a duyduğu sempati ile Türklere duyduğu düşmanlık, Yunanistan'ın yalnız bırakılmayışındaki temel sebeplerin en başta olanıdır. Haklı veya haksız hiçbir değerlendirme yapılmadan, Avrupa ülkelerinin Yunanistan'ın yanında yer almalarının diğer bir sebebi, Türkiye'nin mevcut durumundan daha gelişmiş bir hal almasının kendilerine vereceği zararın büyük olacağıdır.

Yunanistan, Türkiye'ye yönelik politikalarında sürekli hasımca düşüncüyü önceliğe almış, istisnai durumlarda (Avrupa'da ki İtalyan ve Alman tehlikesine karşı) mecbur kaldığında Türkiye ile ittifak kurmuştur. Üstelik kurduğu bu ittifakı uzun süre devam ettirememiştir.

Yunanistan 1981 yılında, AB'ye giriş şartları oluşmamasına rağmen, Avrupa devletlerinin hesaplarına uyduğu için AB'ye üye yapılmış ve müteakiben, Yunanistan'ın üyeliği kullanılarak, Türkiye ve Akdeniz'e hâkim olunmaya çalışılmıştır. Yunanistan, Avrupa devletlerinin bu menfaatlerine karşılık verdikleri destekler neticesinde, Türkiye'ye yönelik politikalarında ve icraatlarında daha fazla güce sahip olmuştur.

AB'ye girme mücadelesine Yunanistan ile beraber başlayan Türkiye, Yunanistan ile aynı şartlara sahip olmasına rağmen farklı muameleye maruz kalmış ve o gün alınmadığı gibi bugün de her şartı yerine getirmesine rağmen henüz alınmamıştır. Türkiye'nin, AB'ye girme mücadelesinde her fırsatta AB tarafından bir bahane gösterilerek üyelik süreci uzatılmış, uzatılmaya da devam edilmektedir. Yunanistan Türkiye'ye bahane bulma konusunda, AB'nin çok işine yaramıştır. Sürekli Türkiye'nin önüne çözülmesi için getirilen konular, Yunanistan'ın Türkiye ile karşılıklı çözmesi gerektiği ikili sorunları olmuştur. Dolayısıyla AB, Türkiye'yi oyalamada konu sıkıntısı çekmemiştir. Yunanistan AB'ye üye olduktan sonra bu durumundan istifade ederek, Türkiye ile ikili çözmesi gerektiği konuları sürekli AB gündemine taşımış, özellikle Kıbrıs konusunda başarıya ulaşmıştır. Yunanistan, AB'ye; Kıbrıs konusu dışında Ege Denizi, İstanbul Fener Rum Patrikhanesi, Heybeliada Ruhban Okulu, Azınlıklar vb. birçok konuyu getirerek gündem

oluşturmayı başarmıştır. Yunanistan, bu konuları AB ve Uluslararası gündeme taşırken Türkiye'yi sorunu çıkararak, çözümü istemeyen taraf olarak göstermiş, ancak kendisi hiçbir çözüme yanaşmamaktadır. Hatta Yunanistan ile beraber AB' de çözüme yanaşmamıştır. Buna en güzel örneği "Annan Planı Referandumu" sonucunda Avrupa Birliği ülkelerinin Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti(KKTC)'ne verdikleri sözleri tutmamaları gösterilebilir.

Yunanistan'ın, Türkiye'ye yönelik politikasında 1990 yılından günümüze kadar ismen bazı değişiklikler yapılarak gelinmiş olsa da özde değişmeyen; Türkiye'ye beslenen hasma ne düşünceler devam etmektedir. Türkiye'de Ağustos 1999 Marmara Depremi, Yunanistan'da Eylül 1999 Atina Depremi ikili diplomasiyi yumuşatmış fakat Yunanistan'daki Sivil Toplum Kuruluşları'nın iyi niyetli çalışmalarına rağmen Yunan Hükümeti yumuşayan diplomasisinin arkasına değişmeyen hedeflerinden koymayı ihmal etmemiştir.

GİRİŞ

Yunanistan 1832 yılında bağımsız bir krallık olarak tarih sahnesine çıktığından beri ülkesini ayakta tutabilmek ve ulus inşasını tamamlayarak bu bilinci geliştirebilmek amacıyla, iç ve dış politikasını daha çok tehdit algılamaları üzerine yapılandırmış görünümü vermektedir. Neredeyse belirli kesintiler olmakla beraber bu süreç içerisinde bilhassa dış politikasında başlıca tehdit unsuru olarak Türkiye'yi belirlemiştir. 19. yüzyılın ortasından 1922'ye kadar Yunan dış politikasına yön veren Megali İdea (Büyük Düşünce)'nin merkezinde de yine o zamanlar yabancıların Türkiye dedikleri ve bugünkü Türkiye Cumhuriyeti'nin bir nevi öncülü olarak düşünülen Osmanlı İmparatorluğu yer almaktaydı. 1844 yılında İoannes Kolettis, Megali İdea'yı şu sözlerle anlatmaktaydı:

“...Yunanistan Krallığı, bütün Yunanistan değildir; O, Yunanistan'ın sadece küçük ve en fakir parçasıdır. Yunanlı da sadece Kraliyet sınırları içerisinde yaşayan Yunanlı değildir: Yanya'da, Selanik'te, Serez'de, Edirne'de, Konstantinopolis (İstanbul)'de, Trabzon'da, Girit'de, Sisam'da yaşayan ve tarihin herhangi bir döneminde ve hangi topraklarda yaşamış olursa olsun, Yunan ırkına mensup olan herkes Yunanlıdır... Elenizm'in iki büyük merkezi vardır: Atina ve Konstantinopolis. Atina, sadece kraliyetin başşehridir; Konstantinopolis ise bütün Elenler' in sevinci ve ümidi olan büyük başşehridir.”¹

Megali İdea'nın şekillendirdiği Yunan yayılcılığı nihayet 1922 yılında Anadolu'da Yunan ordularının bozguna uğratılması ile resmi devlet politikası olarak son bulmuştur. Ancak Yunan dış politikasında Türkiye “doğudan gelen tehlike” olmaya bu tarihten sonra da devam etmiştir. Yunanistan'da 1930–1954 dönemini saymazsak Yunan hükümetleri kamuoyuna Yunanistan'ı sürekli Türkiye'nin saldırı tehdidi altındaymış gibi göstermeye devam etmişlerdir. Bu yüzden bugün Yunan

¹SMİTH, Michael Llewellyn: Yunan Düşü(Çeviren: Halim İNAL), Ayraç Yayınevi, Ankara, Şubat 2002, s.17; HATİPOĞLU, M. Murat: Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığında TÜRK-YUNAN

halkının büyük bir kısmı Türk-Yunan ilişkilerini sonsuz bir karşıtlık olarak görmektedirler. Onlar için Türkler; doğudan gelen tehlike, ezeli düşmandır. Yunanistan'da "Doğudan gelen tehlike" dendiğinde "Türkiye'nin yayılmacı tehdidi" anlaşılır. Yunanlıya göre Türkiye, her fırsatta saldırmaya ve zarar vermeye hazırdır. Bu nedenle de Yunanlılar, daima "Türk tehdidinden ve saldırganlığından" korunmak için "uyanık bulunmak zorunda" olduklarını hükümetlerinden duyarlar.²

Yunanlı akademisyen Alexis Heraclides ülkesinde kemikleşen bu görüşü, "Yunanistan ve Doğudan Gelen Tehlike: Türkiye" adlı kitabında şu şekilde ifade etmektedir;

"Galiba geçmişte olduğu gibi günümüzde de "barbar" Türklere ihtiyacımız var, aksi durumda Yunanlıların kendilerine karşı saygısızlığı tehlikeye girmektedir. Türkiye'ye karşı duyulan kinle, vatanımız Yunanistan'a beslenen sevgi el ele ilerlemekte, aynı sikkenin iki yüzünü oluşturmaktadır. Birileri (her fırsatta) Türklerin ne kadar kötü olduğunu haykırdıkça, aynı zamanda Yunanistan'ı ne kadar çok sevdiklerini de ifade etmektedirler ve ne denli Yunanlı olduklarını kanıtlamış olmaktadır."³

Yunanistan Türkiye'yi kendi milli güvenliğine ve birliğine tehdit olarak görmektedir. Öncelikle, Türkiye hem yüzölçümü olarak hem de nüfus bakımından Yunanistan'dan büyüktür. Ayrıca, Türkiye NATO'nun Avrupa'da sayıca en fazla asker gücüne sahiptir. Jeopolitik konumu sebebiyle Türkiye NATO için önemlidir. Son olarak, Türkiye Asya'daki enerji kaynaklarının batıya transferinde kilit bir noktada bulunmaktadır. Yunanistan, Türkiye'ye karşı bu güç dengesizliğini kendi

İLİŞKİLERİNİN 101 Yılı (1821-1922), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yayınları: 85 Seri: III Sayı: A.23, Ankara Üniversitesi Basım Evi, Ankara, 1988, s.31-32

²HERACLIDES, Alexis: Yunanistan ve "Doğu'dan Gelen Tehlike" Türkiye: Türk-Yunan ilişkilerinde Çıkmazlar ve Çözüm Yolları(Çeviren: Mihalis Vasilyadis- Herkül Milas), İletişim Yayınları, İstanbul, İkinci Baskı, 2003, s.70-71

³HERACLIDES, Alexis: a.g.e. , s.70-71

lehine dengelemek için hem iç hem de dış çabalar yoluyla kendisini güçlendirme gayretindedir.⁴

Yunan vatandaşına göre Türk-Yunan ilişkileri, özellikle son yirmi beş yıllık devrede gittikçe artan, kültürel ve var oluşçu bir boyut kazanmıştır. Çatışma her alanda kaçınılmaz sayılmaktadır. Aksi takdirde Yunanistan ve Yunanlılar yok olacak ya da var olmaya değer sayılmayacaklardır. Bu düşünceler Yunanistan'da Türkiye'ye karşı şiddetli ulus merkezli karakter taşıyan "Hellen-Merkezci" dört eğilim geliştirdi. Zamanla bu eğilimler Yunanistan dışında herkese karşı kullanılır oldu. Bu eğilimler: a) Katıksız Milliyetçilik, b) Dinsel- Kültürel Milliyetçilik, c) Savaş Jeopolitiği görüşü ve d) Güç Stratejisi'dir.⁵

Bu eğilimlerden birincisi ilk ve orta öğretim ders kitaplarında "Türkiye karşıtlığı eğitim" diye adlandırabileceğimiz Türkiye ile Osmanlı İmparatorluğunu aşırı olumsuz açıdan inceleyen ve gösteren eğilimdir. Katıksız Milliyetçilik eğilimi, 1974 sonrası Yunanistan'da Cunta'nın devrilmesi ile ortaya çıkmıştır. Bu akım "Hellen/ Ortodoks özel şahsiyeti" ile batı arasındaki, çok derin olan bir uçurumu kültürel/ teolojik alanda savunur analiz yapar. Bu görüşe göre Türkiye, Katolik ve Protestan Batı'nın "Korumacılığı" altındadır. Üçüncü eğilime göre Yunanistan ile Türkiye arasında gün geçtikçe artan ve Yunanistan'ı uydu haline gelme tehlikesine iten jeopolitik dengesizliğe karşı savaşın olası bir çözüm olduğunu savunur. Son eğilim uluslar arası politikadaki katı realizmin yerli sürümüdür. Geleneksel stratejik analiz kuralları ile hareket eder ve Türk tehdidinin askeri güç ve "aktif" diplomasi ile durdurulmasını ısrarla savunur. Bu ekol bugünkü Türk-Yunan soğuk savaşını tamamen doğal, iki ülkenin birbiri ile yaklaşmasını ve ilişkilerini normale dönüştürmesini doğa dışı saymaktadır. Bu ekole göre Yunanistan ve Yunanlılar "Ankara'nın tahrikiyle" yaşamaya alışmalı ve her an savaşa hazır olmalıdır.⁶

Yunanistan Türkiye'den gelmesi muhtemel bir saldırıya karşılık vermek amacıyla geliştirdiği "karşı saldırı stratejisi" ile askeri ve jeopolitik güç dengesini

⁴AYMAN, Gülden: Neo-Realist Bir Perspektiften Soğuk Savaş Sonrası Yunan Dış Politikası: GÜÇ, TEHDİT VE İTTİFAKLAR, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2001,s.24-26

⁵HERACLIDES, Alexis: a.g.e.,s.38-39

⁶HERACLIDES, Alexis: a.g.e., s.38-39,168-169

sağlayabilmek için ‘‘Dengeleme Politikası’’ yapmalıdır. Yunanistan’ın, Türkiye’ye karşı yapması gereken dengeleme politikası Heraclides göre şu şekilde olmalıdır:

‘‘Dengeleme, ite ve dışta olmak üzere iki sahada yapılmalıdır. Dışta dengeleme için, Türkiye ile sorunu olan ya da olması olanaklı olan Sırbistan, Bulgaristan, Rusya, Ermenistan, İnan, Suriye, Irak ve başka Arap űlkelerini, hatta belki de Hindistan gibi űlkeleri ve gűleri bir araya getirerek, öncelikle Türk etkisinin yayıldığı tüm çevreyi, özellikle Balkanlar’ı, Ortadođu’yu ve Kafkasya’yı kapsayacak, anti-Türk eksenler yaratılması gerekir. İlaveten, büyük gűlerin özellikle; AB, ABD ve Rusya’da yaşayan Yunanlıların (diaspora) Türkiye’ye karşı kullanılması şarttır. İte dengelemede ise, Türkiye’nin ordu gűne karşılık, Yunan ordusunun mevcudunun azlığındaki dezavantajı kapatmak için yüksek teknolojiye ynel inmesi, yerli silah sanayinin teşvik edilmesi, Kıbrıs’taki askeri gűn arttırılıp teknolojik olarak geliştirilmesi ve Andreas Papandreou’nun geliştirdiği, ‘‘ift ynlü casus belli’’⁷ nin uygulamasıdır.’’⁸

Yunanistan özellikle dış dengelemede ABD’de yaşayan Yunanlılara büyük umutlar bağlamışlardır. Yunanistan’ın ABD’de başkan adaylığı, senatörlük, Kongre üyeliği, Temsilciler Meclisi üyeliği, Valilik gibi yüksek kademelerde görev yapmış veya yapmakta olan vatandaşı vardır. Yunanistan ABD’deki Yunanlıların oluşturduğu Lobilerle sürekli iletişim halindedir.⁹

Yunanistan’ın, Türkiye’ye karşı dünya kamuoyunda çok ynlü olarak destek aramıştır. Dış politikasında 1990 yılından sonra köklü değişikliklere giden Yunanistan, yeni stratejik vizyonunu: ekonomik diplomasi, diasporanın merkezi bir

⁷ift Ynlü Casusluk: Türkiye’nin Ege kıta sahanlığından yararlanma yolundaki herhangi bir girişiminde ve Kıbrıs Rum mevzilerine ynelik saldırı ya da işgal durumunda Güney Kıbrıs’ta otomatik devreye giren ‘‘ateşleme aygıtları’’nın ve oradaki Yunan Kuvvetlerinin bir Türk saldırısına karşı devreye sokulması ve bunun inanılırlık derecesinin yükseltilmesidir. Ayrıntılar için bkz.: HERACLIDES, Alexis: a.g.e., s.171

⁸HERACLIDES, Alexis: a.g.e., s.168-172

yapılanmaya kavuşturulması ve dinin dış politikada desteğinden yararlanılması şeklinde yapılandırmıştır.

Yunanistan'ın, 1990 yılından sonra belirlediği bu dış politika vizyonunun bir parçasını da Avrupa Birliği'ne üyeliğini bu birliğe üye olmak isteyen Türkiye'ye karşı kullanma çabası oluşturmuştur. Yunanistan bu konuda Türkiye'nin AB'ye üyeliğine pek sıcak bakmayan Fransa, Almanya ve Avusturya gibi ülkelerden de destek almaktadır. Türkiye'nin AB üyeliğine 1991 yılına kadar açıktan karşı çıkmayan bu ülkeler bir nevi Yunanistan'ı kullanarak Türkiye'nin dikkatini kendilerine çekmeyerek Türkiye'yi Avrupa Birliği'nin dışında tutabiliyorlardı.

Yunanistan Avrupa Ekonomik Topluluğu(AET)'na 15 Temmuz 1959'da başvurmuştu. Türkiye ise kısa bir zaman sonra AET'ye başvurusunu yapmıştı. Türkiye'nin AET'ye üyelik müracaatındaki amacı Yunanistan'ın Türkiye'nin üye olmadığı Batılı bir örgüte üye olmasının Yunanistan ile Türkiye arasındaki Kıbrıs gibi bir takım siyasi anlaşmazlıklarda Yunanistan'a avantaj sağlayacağı düşüncesidir.¹⁰ Yunanistan'ın sadece bu sebeple mi AET'ye başvuru yapıp yapmadığını tam olarak bilmiyoruz. Ancak, Türkiye'nin AB ile hâlihazırdaki ilişkileri Türkiye'nin yaklaşık elli yıl önceki kaygılarının pek de yersiz olmadığını bizlere göstermektedir.

Tez, Giriş ve Sonuç hariç iki bölümde yapılandırılmıştır. Birinci bölümde, Yunanistan'ın AB'ye üye olduğu 1981 yılına kadar Türk Yunan ilişkilerinin kısa bir değerlendirmesi yapılmıştır. İkinci bölüm'de; Yunanistan'ın Türkiye ile arasındaki sorunlardan özellikle sürekli gündemi oluşturan ve Türkiye'nin AB'ye girme mücadelesinde önüne engel olarak çıkan Kıbrıs, Ege Denizi, Fener Ortodoks Rum Patrikhanesi ve Heybeliada Ruhban Okulu konuları incelenmiştir. Tezin maksadı genelde Yunanistan'ın AB'ye üyeliği sonrası Türkiye politikasındaki değişimi kapsadığı için bölümler ve konular arasında yazı çokluğu olarak bir orantı planlanmamıştır. Örneğin Kıbrıs AB gündemini sürekli meşgul ettiği için tezde en

⁹DUKASKİS, Michael S: "Bir Amerikan Yunanlısı olmak", Yunan Paradoksu (Ed.: Graham T. ALLİSON, Kalipso NİKOLAYDİN (Çev. : Bülent TATAR), Doğan Kitap, İstanbul, 1999, s.183-194:
¹⁰SEYDİ, Süleyman: "Soğuk Savaş Dönemi Türk Dış Politikası",Yakın Dönem Türk Politika Tarihi(Ed.: Süleyman İNAN, Ercan HAYTOĞLU), Anı Yayıncılık, Ankara, 2006, s.296

çok yeralan konu ve bölüm olurken, Yunanistan'da yaşayan Batı Trakya Türkleri AB gündemine getirilmediği için değinilmemiştir. Tez konusunu kapsayan zaman dilimi içinde Yunanistan ile Türkiye arasında ikili ilişkileri etkileyen üçüncü devlet veya örgütlerle ilişkiler olmuştur. Bunlar her iki ülke içinde önemlidir. Ancak bunların tamamının tez içersinde incelenmesi mümkün olamayacağından daha çok Yunanistan' ın Balkan Politikası, ABD ve AB ülkeleri ile ilişkilerine değinilmiştir. Tezin hazırlanmasında kaynak sıkıntısı çekilmemekle beraber Yunanlı bilim adamlarının, siyasetçilerinin veya basın mensuplarının bu konudaki yazılarına ulaşmak oldukça zor olurken, Türk bilim adamlarının eserleri de daha çok Kıbrıs konusu üzerinedir. Konuların tarafsız bir bakış açısı ile değerlendirilmesine azmi gayret gösterilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1923–1981 DÖNEMİ YUNANİSTAN’IN TÜRKİYE POLİTİKASI

1. LOZAN ANTLAŞMASI İLE TÜRK YUNAN İLİŞKİSİNDEKİ YENİ SÜREÇ

Yunanistan'ın 20. Yüzyılın başlarında Türklere yönelik dış politikasının esası öncelikle İngiltere desteğinde Osmanlı İmparatorluğundan toprak koparmak ve imparatorluğun sınırları dâhilinde yaşayan Rumlarla birleşmektir. Yunanistan'ın dış politikasına yön veren Giritli Yunan devlet adamı E. Venizelos Osmanlı'nın bu dönemdeki güçsüzleşen durumundan yararlanarak ülkesinin sınırlarını iki katına çıkartıp Osmanlı Rum tebaasını Yunan Krallığının mensubu olmalarını sağlamıştır. Yunanistan Birinci Dünya Savaşı sırasında Türklere karşı olan politikalarında devamlı İtilaf devletleri ile anlaşma zemini bulma yollarını aramıştır. Anadolu toprakları üzerinde sürekli planlar yapan E. Venizelos'a, İtilaf Devletleri 1915'de Birinci Dünya Savaşına katılmaları karşılığında, Anadolu'nun güneybatı bölgesini ilhak etmesini önermiş, ancak dönemin Kralı Konstantin'in Alman yanlısı tutumu Yunanistan'ın Almanya'ya karşı savaşa girmesine engel olmuştur. Anadolu topraklarından 1915'de Yunanistan'a toprak verilememiş fakat Kral Konstantin'in tahttan indirilmesini müteakip, E. Venizelos Yunanistan'ı İtilaf devletlerinin yanında savaşa sokarak karşılığında İngiltere Başbakanı Lloyd George'dan Batı Anadolu kıyılarının kendilerine verilmesini istemiştir.¹¹ E. Venizelos bu talebini 1919 Paris Konferansı'nda resmiyete dönüştürmeyi başarmış üstelik sadece Türkiye'den toprak istemekle yetinmeyip Bulgaristan, Arnavutluk ve İtalya'dan da toprak istemiştir.¹² Konferansta Yunanistan'a Türkiye'den Ayvalık, Soma, Kırkağaç, Alaşehir ve Kuşadası verilmesinin yanında bölgedeki Hıristiyan ahalinin can güvenliğini sağlamak gerekçesiyle İzmir'i işgal etmesine de müsaade edilmiştir.

¹¹GÖNLÜBOL, M. ve C. SAR: "1919–1939 Yılları Arasında Türk Dış Politikası", Olaylarla Türk Dış Politikası, İkinci Baskı, Ankara, 1969, s.6

¹²Ayrıntılar için bkz. KİTSİKİS, Dimitri(Çev. Hakkı DEMİR):Yunan Propagandası, Kaynak Kitapları, İstanbul, 1974, s. 14- 48; HATIPOĞLU, M. Murat: Yunanistan'daki Gelişmeler Işığında TÜRK- YUNAN İLİŞKİLERİNİN 101 YILI(1821- 1922), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1988, s.80- 81, 86, 94

Yunanlılar Konferansı müteakip hiç zaman kaybetmeksizin 15 Mayıs 1919'da İzmir ve Batı Anadolu'yu işgale başlamışlardır.¹³

Türk'lerin Anadolu'da işgalci devletlere karşı verdiği ve Kurtuluş Savaşı olarak bilinen 1919- 1922 Türk-Yunan Savaşları Eylül 1922'de Türkler lehine zaferle sonuçlanmıştır. Türkler elde ettikleri askeri zaferlerini siyasi başarılar ile taçlandırmak için yoğun uluslararası diplomatik görüşmeler ve konferanslar yapmış yeni kurulan Ankara Hükümetini 24 Temmuz 1923'de Lozan Barış Antlaşması ile tüm dünya'ya hukuken kabul ettirmiştir.

20 Kasım 1922'de başlayan Lozan Barış Konferansı'nda yoğun tartışmalar olmuş, görüşmelerde bir uzlaşmaya varılmadan 4 Şubat 1923'de konferans dağılmıştır. Birinci dönem Lozan Barış Konferansı görüşmelerinde Yunanistan temsilcisi E. Venizelos İngiltere'den aldığı destekle Trakya sınırı, Ege adaları, Tutsaklar, Azınlıklar ve Mübadele konularında savaşta yenilen taraf olmasına rağmen Türkiye'den taleplerde bulunmuştur.¹⁴ Lozan görüşmeleri inişli çıkışlı bir seyir takip etse de, Yunanistan ve Türkiye 30 Ocak 1923'te "Nüfus Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol" ile "Sivil Tutukluların Geri Verilmesi ve Savaş Tutsaklarının Mübadelesine İlişkin" sözleşmeleri imzalayarak sorunları çözmeye başlamışlardır.¹⁵

23 Nisan 1923 tarihinde yeniden başlayan Lozan Barış Konferansı görüşmeleri, 24 Temmuz 1923'de Barış Antlaşması ve Eklerinin imzalanmasıyla son bulmuştur. Lozan Barış Antlaşması ile Yunanistan ve Türkiye aralarındaki şu sorunlara çözüm getirmişlerdir:¹⁶

- d. Askeri esirler ve sivil tutukluların karşılıklı değişimi kabul edilmiştir.
- e. Mudanya Ateşkes Antlaşmasında saptandığı gibi Trakya'da, Meriç nehri iki ülke arasında sınır olarak kabul edilmiştir.

¹³Ayrıntılar için bkz. UZUN, Hakan: "1919-1950 Yılları Arasında Türkiye- Yunanistan İlişkileri", Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, Kırşehir, Haziran 2004, s.39-40

¹⁴MERAY, Seha L. Lozan Barış Konferansı – Tutanaklar Belgeler, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara- 1969, s.19-27, 50-54, 76-78, 96-102, 114-127, 219-229, 333-341

¹⁵SOYSAL, İsmail: Türkiye'nin Siyasal Adlaşmaları 1920-1945, C.I, Ankara- 1989, s.177-178

¹⁶GÜRÜN, Kamuran: Savaşın Dünya ve Türkiye, Bilgi yayınevi, Ankara, 1986, s.312- 320; FIRAT, Melek: "Yunanistan ile ilişkiler", Türk Dış Politikası 1919- 1980, Editör: Baskın Oran, C.I, İstanbul-2001, s.326-336; GÜREL, Şükrü Sina: Tarihsel Boyut İçinde Türk-Yunan İlişkileri(1821- 1993), Ankara- 1993,s.36

- f. Gökçeada, Bozcaada ve İtalya'ya bırakılan On iki Ada dışındaki, Doğu Ege adaları ‘silahsızlandırılma’ koşulu ile Yunanistan'ın egemenliğine bırakılarak Ege'nin mevcut durumu belirlenmiştir.
- g. Nüfus Mübadelesi konusunda 30 Ocak 1923'te imzalanan sözleşme ve protokol üzerinde antlaşmaya varılarak, Lozan Barış Antlaşması ve Ekleri kapsamına alınmıştır.
- h. Türk heyeti tarafından savaş tahribatları nedeni ile istenen savaş tazminatına karşılık Karaağaç Türkiye'ye bırakılmıştır.

Nüfus Mübadelesi Sözleşmesi'ne göre Türk topraklarında yerleşmiş Rum Ortodoks olan Türk uyruklular ile Yunan topraklarında yerleşmiş Türk-Müslüman olan Yunan uyrukluların 1 Mayıs 1923'te başlamak üzere zorunlu mübadelesine karar verilmiştir.¹⁷ Bu karara göre Mübadele İstanbul'da oturan Rumlar ve Batı Trakya'da oturan Müslümanları kapsamayacaktır. Yine bu karar neticesinde, 1912 yasası ile İstanbul Şehremaneti (Belediye) sınırları içinde 30 Ekim 1918 gününden önce yerleşmiş bulunan tüm Rumlar(Etablis), İstanbul'da oturan Rumlar sayılacaklardır.¹⁸

Yunanistan ve Türkiye 30 Ocak 1923'te imzaladıkları Nüfus Mübadelesi'nin uygulamaları esnasında ortaya çıkan sorunları gidermek için Lozan Antlaşmasından sonra da karşılıklı bazı düzenlemeler yapmışlardır.

Yunanistan Nüfus Mübadelesinin uygulaması sürecinde bazen mübadele ile ilgili anlaşmaları ihlal ederek Türkiye ile iyi komşuluk ilişkilerinin tesisini de engellemiştir.¹⁹ Mübadele ile ülkesine büyük bir göçün olacağından endişelenen Yunanistan meydana gelecek ekonomik ve sosyal yükü en aza indirmek, olabildiğince fazla Rum'u İstanbul'da bırakarak ticari bağlar başta olmak üzere İstanbul ile ileriye dönük diyalogo sürdürmenin hesabını yapmaktaydı.²⁰

¹⁷KAYAM, H. Cevahir: ‘‘Lozan Barış Konferansına Göre Türk- Yunan Nüfus Mübadelesi ve Kanununun T.B.M.M.'de Görüşülmesi’’, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C.9, Sayı 27, Temmuz-Kasım-1993, s.583-584; TÜRKER, Orhan: ‘‘Ahali Mübadelesinin 75. Yılı’’, Tarih ve Toplum, C.29, Sayı.172, Nisan-1998, s.227

¹⁸SOYSAL: a.g. e., s.177

¹⁹BİLGİÇ, Bestami S.: ‘‘Yunanistan Türkiye dış Politikası, 1923-1928: Yeniden Değerlendirme’’, Ortadoğu ve Balkan İnceleme Vakfı, s. 1-12

²⁰CASTELLAN, Georges: Balkanların Tarihi, İstanbul- 1995, s.440; FIRAT, a.g. m., s.331-339

Nüfus Mübadelesinin en önemli sorunlardan bir tanesi Etabli konusu olmuştur. Etabli konusu önce üç kişiden oluşan (Bağımsız üye General Dulara, Türkiye adına Tevfik Rüştü Bey, Yunanistan adına Mösyö Papas) Karma Mübadele Komisyonu'nda görüşülmüş,²¹ Komisyon'da çözümlenemeyince önce 19 Kasım 1924'de Milletler Cemiyetine, sonra Uluslararası Adalet Divanına(UAD) götürülmüş fakat yine çözüme kavuşturulamamıştır.²²

İki ülke arasında Mübadele konusundaki anlaşmazlıkların çözümü aranırken sorunlara sürekli yenileri eklenmektedir. Yunanistan, mübadele ile ülkesine gelen çok sayıda Rum'u yerleştirebilmek amacıyla Batı Trakya'daki Türklere ait malları ellerinden alarak göç ile gelen Rumlara vermiştir. Buna misilleme olarak Türkiye, İstanbul'daki Rumların mallarına el koymuştur. Sorun iki ülke arasında daha fazla büyümeden 30 Haziran 1930'da çözüme kavuşturulmuştur. Yapılan anlaşma gereğince, Yunanistan'da bulunan ve Türkiye'ye ait olan emlak, karma bir komisyon tarafından belirlenen fiyat üzerinden Yunan hükümetince satın alınacaktır. Türkiye'de bulunan ve 1912 yılından önce ülkeyi terk eden Rumlarla, genel olarak diğer Rumların malları geri verilecek, İstanbul Rumları bu hükmün dışında tutulacaklardır.²³

Lozan Antlaşmasından sonra iki ülke arasında yaşanan bir başka sorun Fener Ortodoks Rum Patrikhanesi'dir. Patrikhane konusu Lozan Konferansı görüşmelerinde Yunanistan ile Türkiye arasında sert tartışmalara neden olmuş, Türk tarafı Patrikhane'nin İstanbul'dan çıkarılmasını isterken, Yunan tarafı ısrarla İstanbul'da kalmasını istemiştir.²⁴ Neticede Fener Ortodoks Rum Patriği'ne siyaset yasağı getirilerek İstanbul'da kalmasına Türkiye razı olmuştur.²⁵ Çok geçmeden 1924'de yapılan patrik seçiminde Fener Ortodoks Rum Patriğine Arapoğlu Konstantin'in seçilmesi ile kriz tekrar başlamıştır. Türkiye seçilen patriğin Etabli olmadığını ileri sürerek kabul etmeyip patriği sınır dışı etmiştir. İki ülke arasında

²¹ARI, Kemal: Büyük Mübadele-Türkiye'ye Zorunlu Göç(1923-1925), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İkinci Baskı, İstanbul, 2000, s.71

²²GÜREL: a.g.e., s.37

²³GÖNLÜBOL ve SAR: a.g.m., s.69; ARI: a.g.e., s.160

²⁴SÜSLÜ, Azmi: "Atatürk ve Azınlıklar", Türkiye Cumhuriyeti'nin Yetmiş Beş Yılı Armağanı, Ankara, 1998, s.142; GÖNLÜBOL ve SAR: a.g.m., s.70

²⁵ŞAHİN, M. Süreyya: Fener Patrikhanesi ve Türkiye, İstanbul, 1980, s.40; SOFUOĞLU, Adnan: Fener Rum Patrikhanesi ve Siyasi Faaliyetleri, İstanbul, 1996, s.25

Mayıs 1925'e kadar devam eden bu kriz Arapoğlu Konstantin'in Patriklikten çekilip, yerine İstanbul Rumlarından Vasil Georgiades'in seçilmesi ile son bulmuştur.²⁶

Yunanistan ile Türkiye arasındaki ilişkiler genel olarak sorunlu geçmekle beraber 1925 yılında kısa bir süre için normale dönmüştür. Türkiye'nin, 1925'te Atina'ya büyükelçi atamasının verdiği olumlu hava 1 Aralık 1926'da iki ülke arasında Mübadele sorunlarını çözen bir antlaşmanın imzalamasına vesile olmuştur.²⁷

Yunanistan mübadele ile ilgili Türkiye'ye yönelik politikasında istediği şekilde bir sonuca ulaşamamış; 1 milyon 100 bin Rum'u ülkesine kabul etmek zorunda kalmıştır. Bu rakam 1925'li yıllarda Yunanistan için büyük bir nüfus artışı demektir. Sadece Atina'nın nüfusu 1920 ile 1928 yılları arasında iki katına ulaşırken, Yunanistan'ın nüfusu, 1928 yılında 6 milyon 200 bin olmuştur. Bu göçler konut ve işsizlik sorununu ortaya çıkarmış, siyasi istikrarsızlık Yunanistan'ı çöküntünün eşiğine getirmiştir. 1922 yılı sonrası darbeler ülkesi olan Yunanistan'da, bu süreç 1928'de E. Venizelos'un Başbakan olmasına kadar devam etmiştir.²⁸

2. VENİZELOS İNÖNÜ YAKINLAŞMASI VE BALKAN İTTİFAKI

Türkiye Ocak 1928'de Yunanistan'a deniz silahlarının azaltılmasını ve bir saldırmazlık paktı yapılmasını önermiştir. Yunanistan 26 Ocak 1928' de verdiği yanıtta Türkiye'ye karşı bir barış ve dostluk politikası gütmek arzusunda olduğunu bildirmekle beraber ilk önce Nüfus Mübadelesinden doğan askıdaki bütün sorunların çözümlenmesini, ticaret ve konsolosluk antlaşmasının yapılmasını istemiştir. Yunanistan Türkiye ile İtalya'nın da içinde bulunduğu üçlü bir Doğu Akdeniz Paktı kurma niyetindedir. Bu konuda girişimlerde bulunulmuş ancak pek bir ilerleme kaydedilememiştir.²⁹

Yunanistan'ın 1920'li yılların sonuna doğru ısınan dünya siyaseti ortamında Türkiye'ye karşı İtalya ile gizli ittifak yapması, akabinde Türkiye'ye saldıracağı söylentilerinin yayılması ve Hacı Sami adında bir kişinin Ege'deki Yunan

²⁶GÖNLÜBOL ve SAR: a.g.m., s.70

²⁷GÜREL: a.g.e., s.38

²⁸UZUN: a.g.m., s.43

adalarından Türkiye'ye geçerek isyan çıkartmaya çalışması iki ülke arasındaki güvensizliğin ve tedirginliğin yeniden artmasına neden olmuştur.³⁰

Yunanistan ile Türkiye arasında ilişkilerde 1930'larda tekrar başlayan yakınlaşma aynı zamanda Balkan devletleri arasındaki diyalogun geliştirmiştir. Bu yakınlaşmaya büyük bir katkı Ekim 1929'da Atina'da yapılan Dünya Barış Derneği toplantısı olmuştur. Yunanistan'ın eski Başbakanlarından Aleksandr Papanastasiyu başkanlığında yapılan toplantıda Türkiye dâhil tüm Balkan ülkeleri delegasyonlarının ortak kararı ile Ekim 1930'da birinci Balkan Konferansı, Ekim 1931'de ikinci Balkan Konferansı, Ekim 1932'de üçüncü Balkan Konferansı ve Kasım 1933'de Dördüncü Balkan Konferansı toplanmıştır.³¹

Atina'da yapılan İlk Balkan Konferansına Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya, Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya katılmıştır. Konferans sonrası yayınlanan ortak bildiri:³²

“Balkan devletleri Dışişleri Bakanlarının her yıl bir toplantı yapmalıdır. Bir Balkan Paktı hazırlanmalı ve bu pakt içinde savaş yasaklanmalıdır. Uyuşmazlıklar barış yoluyla çözülmeli ve bir tecavüz durumunda karşılıklı yardımda bulunulmalıdır. Sürekli bir örgüt kurulmalı ve bu örgütün amacı Balkan Milletleri arasındaki ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi alanda yakınlaşmayı sağlanarak Balkan Birliğinin kurulmasını kolaylaştırmalıdır” denmiştir.

İkinci Balkan Konferansında daha çok ekonomik, teknik ve kültürel konularda kararlar alınmıştır. Ayrıca azınlık konularına değinilmiş ve uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözülmesi için saldırmazlık paktı üzerinde durulmuştur. Bu Konferansla Yunanistan ve Türkiye, Balkan Birliği'nin gerçekleşmesi hareketine öncü olmuşlardır.³³

Balkan Konferansı dışında Yunanistan ile Türkiye arasında devam eden yakın ilişkiler sonucunda 10 Haziran 1930'da Mübadele sorununun çözümü için yapılan

²⁹BİLGE A. Suat: Büyük Düş- Türk Yunan Siyasi İlişkileri, 21. Yüzyıl Yayınları, Ankara, Ekim 2000, s.239

³⁰ÜLMAN, Haluk: Birinci Dünya Savaşına Giden Yol ve Savaş, Ankara, 1973, s.249–250; ARMAOĞLU, Fahir: 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (Cilt 1–2: 1914–1995), Alkım yayınları, On Birinci Baskı, İstanbul, 1995,s.337–338

³¹DİLAN, Hasan Berke: Atatürk Dönemi Türkiye'nin Dış Politikası (1923–1939), Alfa Yayınları, İstanbul, Kasım 1998, s.25

³²ARMAOĞLU: a.g.e., s.327

³³DİLAN: a.g.e., s.88- 89

anlaşmayı müteakip Yunanistan Başbakanı E. Venizelos, 30 Ekim 1930'da, Türkiye'yi ziyaret etmiştir. E. Venizelos'un ziyareti esnasında, iki devlet arasında "Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaştırma ve Hakemlik Antlaşması", ve bu antlaşmaya bağlı olarak, "Deniz Kuvvetlerinin Sınırlandırılması Protokolü" ve "Oturma, Ticaret ve Denizcilik Sözleşmesi" yapılmıştır.³⁴

İki ülke arasında yapılan "Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaşma ve Hakemlik Antlaşması'nın birinci maddesi taraf devletlerin birbirlerine karşı başka bir devletle hiçbir siyasi veya ekonomik antlaşmaya ve ittifaka girmeyecekleri taahhüt ediliyordu. İkinci maddede tarafların birisi bir saldırıya uğrarsa diğer tarafın uyuşmazlığa karışmayacağı belirtiliyordu. Diğer maddeler taraflar arasında çıkacak uyuşmazlıkların, diplomasi yolu ile olmazsa, uzlaşma ve hakemlik yolu ile çözümlenmesi öngörülüyordu. Anlaşmaya eklenen protokolde tarafların birbirlerine altı ay önceden haber vermeden deniz savaş gemisi veya silahları almayacakları açıklanıyordu.³⁵

Türkiye Başbakanı İsmet Paşa (İnönü) ile Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü (Aras) Ekim 1931'de E. Venizelos'un Türkiye ziyaretini iade etmek maksadıyla Yunanistan'a gitmişlerdir. Türk heyeti, Yunanistan'da büyük dostluk gösterileri ile karşılanmıştır. Atina'da bir yıllık Türk Yunan işbirliğinin muhasebesi yapılarak daha ileri gitme kararı alınmıştır.³⁶

Yunanistan ve Türkiye arasında gelişen dostluk bazı devlet adamlarınca yeterli bulunmayıp daha geliştirilmesi gerektiği ifade ediliyordu. Yunanlı General Plastiras'ın Londra'da 9 Ağustos 1932 tarihinde yayınlanan Dail Herald Gazetesi'ndeki nutku buna çok güzel bir örnekti. General Plastiras Yunanistan ile Türkiye'nin merkezi İstanbul olan Federal bir Cumhuriyet kurmaları yönünde fikir beyan ediyordu. Benzer bir tasarı görüşmesinin (belgesi bulunmamakla beraber) İnönü ile E. Venizelos arasında yapıldığı söylenmektedir. Görüşmede Ankara ile Atina'nın, mahalli merkez olarak kabul edileceği, iki memleket arasında bir gümrük birliği kurulması gerektiği ve iki devletin içişlerinde bazı değişikliklerle egemenliğinin devam edebileceği, kurulacak birliğin eski Avusturya- Macaristan

³⁴ARMAOĞLU: a.g.e. , s.326- 327

³⁵ BİLGE: a.g.e., s.163-164

³⁶ARMAOĞLU: a.g.e., s. 327; BİLGE: a.g.e., s.165

İmparatorluğu'na benzeyebileceği yönünde fikir birliğine varılmıştır. Aynı konu Yunanistan gazetelerinde 1947 yılında tekrar gündeme gelmiştir.³⁷

İki ülkeyi 1930'lu yıllarda birbirine yakınlaştıran ve benzer dış politikalar üretmelerine sebep olan bir başka faktörde İtalyan yayılcılığı ve tehdidinin yarattığı ortak kaygıdır. Ortak bir sorunu paylaşan iki ülkenin İtalyan tehdidi karşısında Akdeniz'deki statükonun devamından yana bir politika izlemeleri onları birbirine yaklaştırmış ve bu yakınlaşma Balkan Antantı olarak anılan antlaşmanın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Türkiye ve Yunanistan 1930'daki yakınlaşmadan sonra tasarlama başladıkları Balkan Birliği düşüncelerini önce Atina'da, sonra İstanbul'da yaptıkları toplantılarla somutlaştırdıkları konferansın üçüncüsünde Bulgaristan'ın komşularından toprak talebinde bulunması sebebi ile sert tartışmalara sahne olmuş ve Bulgaristan toplantıyı terk etmiştir. Tehlikeye giren pakt düşüncesinde Türkiye ısrarcı davranmış ve Yunanistan'ın desteği ile dördüncü Balkan Konferansında "Balkan Paktı" kurulması girişimi hızlandırılmıştır.³⁸

Gelişen dostça ilişkiler çerçevesinde 14 Eylül 1933'te Ankara'yı ziyaret eden Yunanistan Başbakanı Çaldaris'in ziyaretinde "İçten Anlaşma Paktı" adı verilen bir antlaşmaya imza atması ikili ilişkilere ayrı bir anlam kazandırmıştır. İçten Anlaşma Paktı ile iki komşu ülke, müşterek sınırlarını karşılıklı emniyet altına almakta, kendilerini ilgilendiren uluslararası bütün meselelerde önceden anlaşmayı, mahdut temsilli milletlerarası toplantılarda birbirlerini karşılıklı temsil etmeyi taahhüt etmişlerdir. Bu antlaşma aynı zamanda üç yıl önce Ankara'da imzalanmış olan dostluk ve anlaşmazlıkların dostça tesviyesi hakkındaki antlaşmayı tamamlamaktadır.³⁹

Atatürk, İnönü'nün davetlisi olarak 25 Eylül 1933'de Türkiye'ye gelen E. Venizelos'u 26 Eylül'de Dolmabahçe Sarayı'nda kabul ederek Balkan Paktı'nın temelleri hakkında görüşme yapmıştır. E.Venizelos, Balkan devletleri arasında barışın korunması ve sınırların garanti altına alınması için bir antlaşma yapılmasını heyecanla savunuyor ve kendisi muhalefette iken bunun daha kolay olacağını ifade ediyordu. E. Venizelos Balkan Antlaşması düşüncesi ve hazırlığı kapsamında

³⁷BİLGE: a.g.e., s.165

³⁸UZUN: a.g.m., s.44; DİLAN, a.g.e., s. 88-89

Atatürk'e "bu sizin büyük planınızdır" demiştir. Türkiye'nin bu işbirliği isteği ve iyi niyeti Yunanistan'da büyük bir takdirle karşılanıp destek bulmuştur.⁴⁰

E. Venizelos'un 12 Ocak 1934'de Atatürk'ü NOBEL Barış Ödülüne aday göstermesi iki ülke arasındaki samimi ilişkilerin seviyesini göstermesi açısından önemi çok büyüktür. E. Venizelos Atatürk'ü, "barışa yaptığı katkılar nedeniyle" Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterdiğini ifade ederek Nobel Barış Ödülü Komitesine şu mektubu yazmıştır:⁴¹

"Bay Başkan,

Yedi asra yakın bir süre zarfında Yakın Doğu ve Orta Avrupa'nın büyük bir kısmı kanlı mücadelelere sahne olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu ve Sultanları'nın mutlakıyetçi idareleri bunun başlıca amilidir.

Hıristiyan milletlerin İmparatorluğa bağlanmaları ve bundan mütevellit Salibin Hilal'e karşı yaptığı kaçınılmaz mücadelelerle, kurtulma emeli ile bu milletlerce yapılan isyanlar Osmanlı İmparatorluğu sultanların idaresinde kaldığı sürece devamlı tehlike kaynağı teşkil eden bir durum husule getiriyordu.

Mustafa Kemal Paşa'nın muhasımlarına karşı yaptığı milli harekâtın galibiyetle sonuçlanmasını müteakip 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması bu istikrarsız duruma son verdi.

Bir milletin hayatında bu kadar kısa bir süre içinde böylesine köklü bir değişme nadir vuku bulmuştur.

Teokratik bir rejim içinde yaşayan, din ile hukuk kavramlarının birbirine karıştığı çökme yolundaki bir imparatorluğun yerini güç ve hayat dolu modern, milli bir devlet almıştır.

Büyük devrimci Mustafa Kemal Paşa'nın başlattığı itilim ile mutlakıyetçi sultanlar rejimi yıkılmış ve gerçekten laik bir devlet

³⁹AKŞİN, Abdülhat: Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1991, s.256- 257

⁴⁰BİLGE: a.g.e., s.170

⁴¹KIŞLALI, Ahmet Taner: Bir Türk'ün Ölümü, Ankara,1997, s.293–294; TURAN Şerafettin, Türk Devrim Tarihi, Üçüncü Kitap, İkinci Bölüm, Ankara,1996, s.239; Mektubun tam metni için bkz. BİLGE: a.g.e., s.170-172

kurulmuştur. Millet tümü ile çağdaş uygarlıkların önünde yer almak için şevk ile ilerleme yolunda bir atılım yapmıştır.

Barışı takviye hareketi, yeni bir seçkin Türk Devletine bugünkü görüntüsünü veren tüm iç reform hareketleri ile birlikte yürümüştür. Türkiye yabancı milletlerle meskûn vilayetlerini terk etmek hususunda da belirtildiği üzere kendi milli sınırları ile samimi bir şekilde iktifa ederek Yakın Doğu'da barışın gerçek bir savunucusu olmuştur.

"Kanlı" mücadelelerle uzun yıllar Türkiye ile düşman durumunda kalan biz Yunanlılar Osmanlı İmparatorluğu'nun yerini alan bu ülkede vuku bulan köklü değişikliğin etkilerini duyan ilk millet olduk.

Anadolu faciasının hemen akabinde kendini yenileyen Türkiye'ye bir anlaşma fırsatı görerek elimizi uzattık. O bu uzanan eli samimiyetle kabul etti.

Ciddi anlaşmazlıklarla ayrılmış olan milletlere samimi bir barış örneği veren bu yakınlaşmadan, iki ülke için olduğu kadar Yakın Doğu barışı için de yararlı sonuçlar doğmuştur.

Barışın medyun olduğu bu kıymetli katkının sahibi kişi Türkiye Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'dır.

Bu nedenle 1930 yılında Yunan Hükümeti Başkanı sıfatı ile ben Türk- Yunan Paktının imzası ile Yakın Doğuda barışa doğru yeni bir devir başlarken Mustafa Kemal Paşa'yı yüksek Nobel Barış Ödülü için aday göstermekle şeref kazanırım..."

Yunanistan ve Türkiye'nin ortak sınırların dokunulmazlığını garanti altına alan 14 Eylül 1933 "İçten Anlaşma Paktı" antlaşmasından sonra, Romanya, Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye arasında başka "dostluk ve saldırmazlık" antlaşmaları yapılmış, nihayet 9 Şubat 1934'te Romanya, Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye arasında Atina'da Balkan Antantı imzalanmıştır. Antlaşma hükümlerine göre: Balkan sınırlarının güvenliğini antlaşmayı imzalayan devletler karşılıklı olarak üstlenecek, birbirlerinin haberi olmadan paktı imzalamamış bir Balkan devleti ile

siyasi harekette bulunmayacak ve Pakt imzalanması ile yürürlüğe girip her Balkan devletinin üyeliğine açık olacaktır.⁴² Atatürk, Misak'ın imzalanmasından çok memnun olduğunu İnönü'ye gönderdiği telgrafta " Bu pakt iki milletin karşılıklı büyük menfaatlerini tahkim eden kıymetli bir vesikadır..." şeklinde ifade etmiştir.⁴³

Balkan Antantı ile üye ülkeler kendileri dışındaki diğer Balkan devletlerine karşı özellikle o dönemde değişimci bir politika izleyen Bulgaristan'a karşı, karşılıklı olarak kendilerini güvence altına almışlardır. Ayrıca bu antlaşma Yunanistan ve Türkiye'nin birbirlerine yakınlaşıp geçmişe sünger çekilmeleri adına kayda değer bir değişim olmuştur.⁴⁴

Yunanistan'da Balkan Paktı'na farklı açılardan bakan Muhalefet Parti liderlerinden E. Venizelos, Yunanistan'ın arazi iddialarından vazgeçtiğini ve memleketin harpten önceki siyasetinden farklı bir siyaset takip etmesinin zaruri olduğunu kaydedip Türk- Yunan anlaşmazlığı ve dostluğu hakkında görüşünü şu şekilde açıklamıştır:⁴⁵

“Bu dostluk Yunanistan'ın şimdiki sınırları dışında hiç kimsenin toprağında gözü olmadığını ispat eder. Nitekim Akdeniz'de mahreç iddiasında bulunan Bulgaristan'dan başka hiçbir devlet Yunan toprakları üzerinde emeller beslemiyor. Bulgaristan'ın muhtemel bir saldırısına kendini müdafaaya Yunanistan daima muktedirdir. Fazla olarak Ankara'da imzalanan Türk- Yunan Dostluk Antlaşması Türkiye'nin Yunanistan'ın yanı başında bulunmasını temenni etmektedir. Bu da gösterir ki Yunanistan herkese karşı dosttur ve kimseye düşman değildir.”

E. Venizelos, Balkan Paktı sayesinde üye devletlerin birbirleri ile anlaşmalarını kolaylaştırdığını ve İtalya, Arnavutluk yoluyla Yugoslavya'ya saldıracak olursa Yunanistan'ın harbe katılmak zorunda kalacağını, böyle bir halde İtalya'nın Yunanistan'a bir ultiमतom göndererek seferberlikten vazgeçmesini isteyeceğini, binaenaleyh Yunanistan'ın bu misakla yerine getirmekten aciz bulunduğu taahhütler

⁴²DİLAN: a.g.e., s.92

⁴³BİLGE: a.g.e., s.169

⁴⁴GÖNLÜBOL, M. ve KÜRKCÜOĞLU Ö.: “Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası”, Atatürk Araştırma Merkezi Atatürkçü Düşünce El Kitabı, Ankara, 1998, s.241-256

⁴⁵AKŞİN, Aptülahat: a.g.e., s.264

altına girmiş olduğunu değerlendiriyordu. Ayrıca E. Venizelos tecrit edilen Bulgaristan'ın Yugoslavya ile anlaşacağını ve bunun Yunanistan için tehlike teşkil edeceğini ileri sürmektedir.⁴⁶

Yunanistan'ın diğer Muhalefet Partisi liderlerinden Metaxas ise açıklamasında:⁴⁷

“Balkan Paketi'nin Yunanistan'ın menfaatine uygun olmadığını, gelecek bir harpte Yunanistan'ı İtalya ile karşı karşıya getireceğini bu vaziyetin Balkanlarda barışın korunması için yegâne bir(zaman) teşkil eden Türk- Yunan dostluğunu bile sarsacağını” söylemiştir.

1930'ların başında başlayan Yunanistan ile Türkiye yakınlaşmada adeta bir balayı dönemi yaşanmaktadır. Bu balayı döneminde Yunanistan, Türkiye'nin 1932'de Milletler Cemiyeti'ne girmesine destek vermekle beraber, Türkiye'nin Boğazlarda değişiklik yapmak için Montrö Boğazlar Konferansı toplanması isteğini de desteklemiştir.⁴⁸

Boğazlar konusunda Yunanistan'ın Türkiye'ye verdiği desteği Atina'da çıkan Proia Gazetesi 25 Nisan 1934 baskısında şu şekilde yazmıştır:⁴⁹

“ ...Bu hususta Yunanistan'ın bakım noktası ne olduğuna gelince, Yunanistan'ı Türkiye'ye bağlayan sıkı ve dostane münasebetler ve müşterek sınır güvenliği dolayısıyla, Bulgaristan'ın yeniden silahlanması bakımından olduğu kadar Boğazlar ve Trakya sınırının tahkimi de Türkiye kadar aynı derecede Yunanistan'ı da ilgilendirir.”

Yunanistan ile Türkiye arasındaki karşılıklı üst düzey ziyaretler birbirini izlerken Avrupa'daki barışın bozulma kaygısı iki ülkeyi birbirine daha da yaklaştırmıştır. Türkiye Başbakanı İnönü 26 Mayıs 1937'de Atina'yı ziyaretinde Yunan Başbakanı General Metaksas ile işbirliğinin nasıl geliştirileceği görüşmüşlerdir. Bu ziyaretteki siyasi iklimden etkilenen Atatürk telefonla Atina'yı arayarak General Metaksas'a şunları söylemiştir:⁵⁰

⁴⁶AKŞİN, Aptülâhat: a.g.e., s. 265

⁴⁷AKŞİN, Aptülâhat: a.g.e., s. 265

⁴⁸HATİPOĞLU, M. Murat: Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923–1954, Siyasal Kitapevi, s. 194–203

⁴⁹AKŞİN, Aptülâhat: a.g.e., s. 265

⁵⁰BİLGE: a.g.e., s.173

"Balkan müttefik devletlerinin Balkanlardaki hudutları tek bir huduttur. Bu hududa göz dikenler güneşin yakıcı şuası ile karşılaşır. Bundan hazer edilmesini tavsiye ederim... Hudutlarımızın bir ve onu savunan kuvvetlerimizin bir ve ayrılmaz olduklarını söylemekle en büyük insanlık ve askerlik zevkini duyduğumu size bildirmekten mesudum"

General Metaksas'da Atatürk'e verdiği yanıtta:⁵¹

"Komşumuz, dostumuz ve müttefikimiz Türk devleti ile mutabıkız ve daima her zaman her hususta mutabık olacağız." demiştir.

General Metaksas Ekim 1937'de Ankara'ya yaptığı iade-i ziyarette Başbakan Vekili Celal BAYAR ile Balkan Paktı'nın süresinin uzatılması, 14 Eylül 1933 tarihli Türk- Yunan Samimi İtilaf Paktı'nın uzatılması ve kapsamının genişletilmesi konularını görüşmüştür. İki liderin yaptığı görüşmelerde ilave olarak ticari ilişkilerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi kararlaştırılmıştır.⁵²

Metaksas Ankara ziyaretinde Atatürk tarafından Çankaya köşkünde kabul edilmiş, kabulde dostluk duyguları dile getirilirken Balkan Paktı'nın devamının yararlı olacağı belirtilmiş ve Bulgaristan'a karşı hazırlanan askeri planlar karşılıklı olarak açıklanmıştır. Görüşmede en önemli konun ortak savunma olduğu ifade edilmiştir. Atatürk Türk- Yunan dostluğu hakkındaki düşüncelerini Metaksas'a şu şekilde açıklamıştır:⁵³

"... Biliyorsunuz, ben Makedonyalıyım, Selanik'te çocukluğumdan beri, milletinizin çocukları ile tanıştım, dostluk ettim. Onlardan da aynı mukabeleyi gördüm ve şunu sezdim ki her iki milletin çocuklarında birbirlerine karşı daha fazla ve daha hususi mahiyette bir yakınlık ve sokulganlık vardır. Demek istiyorum ki daha o yaşlardan beri milletinize muhabbetim vardır. Bu tabii temayüle bakarak bu iki milletin daima birbirine yakın dost olmasını ve böyle kalmasını daha gençliğimden düşünmüştüm. Bilahare hadiselerin icapları dolayısıyla ayrı ayrı saflarda bulunduğumuz

⁵¹BİLGE: a.g.e., s.173

⁵²BİLGE: a.g.e., s.173-174

⁵³BİLGE: a.g.e., s.174

zamanlarda dahi; fırsat zuhur ettikçe temas ettiğim zabitlerinize, bu ayrılığın geçici olduğunu, esasta, dikkatli bakılacak olursa bu iki milletin birbirine dost olması, bu ikisinin de büyük ve hayati menfaatleri iktizası bulunduğunu, zaman ile bu hakikatin anlaşılacağını ve dostluğun teessüs edeceğini ve daima buna çalışmak muvafık olacağını söylemişimdir. Benim çok eski olan düşüncemi bugün tahakkuk etmiş bulunuyorum."

General Metaksas Atatürk'e aynı içtenlikle cevap vererek:⁵⁴

" O beyhude mücadelede Yunanistan'ı zaafa düşürmenin büyük hata olduğunu ve bu hatanın bizi bir felakete götüreceğini o zaman görmüş ve mesul zimendarlarımıza söylemişim. Fakat o vakit sözümü dinletemediğim gibi düşüncemin cezasına uğratılmışım. Zaman benim haklı olduğumu ispat etti. Şimdi, görmekle bahtiyarım ki bilahare alınan hakimane tedbirler sayesinde bu hata tamir edilmiş bulunuyor. Türk- Yunan dostluğu bugün en sağlam bir hakikattir. Bu dostluk bir esastır ve ebedidir. Balkan antlaşmasının esası da bu Türk- Yunan anlaşmasından başlar." demiştir. Almanya ve İtalya'nın Balkanlar'daki nüfuz mücadelesinin Balkan Paktını işlevsiz hale getirmeye başlaması üzerine Yunanistan ve Türkiye 27 Nisan 1938'de "Dostluk, Bitarafılık Uzlaşma ve Hakem Muahednamesi" ile "Samimi Anlaşma Misakına Munzam Muahednamesi"ni imzalamışlardır. Bu antlaşma ile Akdeniz'de giderek daha fazla hissedilmeye başlayan İtalyan tehlikesi karşısında iki ülke arasındaki dayanışmayı kuvvetlendirmeye, bir saldırı durumunda birbirine karşı tarafsızlıklarını korumaya, anlayış ve dayanışma içinde olmaya ve birbirlerine siyasi destek sağlamaya karar vermişlerdir.⁵⁵

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Yunanistan, Türkiye ile iyi olan ikili ilişkileri sayesinde cephelelerinde kuvvet tasarrufunda bulunarak İtalyan ordusunu topraklarından çıkartmıştır. Balkan Paktı hükümlerine göre Türkiye'nin Bulgaristan'ın dikkatini çekmesi, durumdan Alman Büyükelçiliği'ni de haberdar ederek ve Yunanistan'a karşı yapılabilecek muhtemel bir Bulgar saldırısında hareketsiz kalmasının söz konusu olmadığını belirterek, Bulgar sınırına askeri yığınak yapması sonucunda, olabilecek anlaşmazlık veya savaş halinde yanında

⁵⁴BİLGE: a.g.e., s.174- 175

olacağını ilan etmiş olması ile Yunanistan'ın, Bulgar sınırına asker yığmasına gerek kalmaz buradan tasarruf ettiği kuvvetler ile beraber seferberliğinin tamamlanmasından oluşturduğu kuvvetleriyle İtalya'nın karşısına çıkar. 28 Ekim 1940'da Yunanistan Büyükelçisine Türkiye'nin desteğini açıklaması üzerine "Türkiye'nin yardımından mutlu olan" Yunanistan'ın Ankara Büyükelçisi "Türkiye'nin Trakya'yı Bulgaristan'a karşı tutmasının yeterli olduğu, zaten bundan başka bir şeyin beklenilemeyeceğini" belirtmiştir.⁵⁶

Yunanistan ile Türkiye arasındaki iyi komşuluk ilişkileri 1941'de Almanya'nın Yunanistan'ı işgaliyle biraz kesintiye uğramakla beraber güç şartlarda da olsa Türkiye Yunanistan'a her çeşit yardımı yapmıştır.⁵⁷

Türkiye Yunanistan'a Alman işgali altında iken her türlü yiyecek ve malzeme yardımıyla beraber Yunan sığınmacılara ve enternelere sınırlarını açarak barınma ve yiyecek ihtiyaçlarını karşılamış ve yerleşmek istediklere yerlere kadar intikallerini sağlamıştır. Ayrıca imkânlar dâhilinde askeri yardımda bulunmuş ve Yunan Demiryollarına ait vagon v.b. malzemelerini işgal süresince muhafaza etmiştir. Türkiye'nin Yunanistan'a yardımlarını; Türkiye'de Yaşayan Rum vatandaşların kendi aralarında düzenledikleri yardım kampanyaları, Türk vatandaşların bütün ülke çapında yaptığı yardım kampanyaları, Türk Gazetecilerinin kendi aralarında düzenledikleri kampanyalar, TBMM çalışanları ve Milletvekillerinin yardım kampanyaları ve Kızılay Cemiyeti'nin yardımları oluşturmaktadır.

Ankara'da ki Yunanistan Büyükelçisi'nin eşi Rafel Hanım İzmir ve İstanbul'da yaşayan Yunanlılar arasında Yunan askerleri için fanila, çorap gibi giyecek malzemeleri toplamak üzere "Yunan Askerlerine Yardım Komitesi" ismiyle teşkilatlanıp malzeme toplamıştır.⁵⁸

Türkiye Yunanistan'ın 1940 yılında Tepedelen Mevkiinde İtalyan güçleri karşısında zor durumda olan ordusuna 100.000 çift asker çorabı, 7.000 tüfek

⁵⁵SOYSAL: a.g.e., s.589-590: UZUN: a.g.m.,s.45

⁵⁶KOÇAK, Cemil: Türkiye'de Milli Şef Dönemi, İletişim Yayınları, Cilt 1-2, İstanbul, 1996, s.316; KESER, Ulvi: Yardım Et Komşu, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi Yayınları, Ankara, 2005, s.50; GÖNLÜBOL ve SAR: a. g. m., s.159-160

⁵⁷ALTINDAL, Aytunç: Türkiye ve Ortodokslar, Alfa Yayınları, İstanbul, 6. Baskı, 2006, s.79; HATİPOĞLU: a.g.e., s.252-253

⁵⁸KESER: a.g e., s.73

bombası, 1,5 ton kalay yardımı yapmıştır. Ayrıca Demiryolları ve Denizyolları için 5.000 ton kömür göndermiştir.⁵⁹

Türkiye Yunanistan'a deniz yolu ile ilk yardımı 24 Ekim 1941'de Kurtuluş isimli vapur ile İzmir'den 14.400 lira değerinde 50 ton buğday, pirinç, fasulye, sıhhiye malzemesi ve giyim eşyası göndermiştir. Kurtuluş gemisi Yunanistan'ın Pire Limanı'na yaklaştığında sevinç gösterileri ile karşılanmış, bu coşku ilerde Kurtuluş gemisinin resminin Pire'nin en işlek caddesine asılmasına, Atina' da bir Caddeye isminin verilmesine vesile olmuştur.⁶⁰

Kurtuluş gemisi Yunanistan'a ikinci seferinde, 4.800 lira değerinde fasulye, nohut, 1900 fiçli lakerda, 1.500.000 adet yumurta, pirinç unu, mercimek unu; üçüncü seferinde, 298 ton soğan, 162 ton patates, 582 ton nohut, 393 ton fasulye, 80 ton yumurta, 90 ton tuzlu balık ve çeşitli yardım malzemelerinin bulunduğu 2 büyük koli; dördüncü seferinde 428 ton fasulye, 812 ton nohut, 180 ton kuru soğan, 300 ton patates, 60 ton lakerda, 300 sandık yumurta, 650 koli giyecek malzemesi ve ilaç götürmüştür. Kurtuluş gemisi beşinci seferinde yükünü götürmek üzere Pire Limanına yola çıkmış fakat kötü hava şartları sebebiyle İstanbul'a geri dönmüştür. Altıncı seferinde gemide lakerda, soğan, nohut olmak üzere 1800 ton yiyecek malzemesi ile Türkiye'nin her yerinden vatandaşların gönderdiği yardım malzemelerinin bulunduğu binlerce büyük koli, Türk gazetecilerin kendi aralarında topladıkları 5 kilo ağırlığında 350 paket yiyecek, İstanbul'da Türk Basın Birliği tarafından düzenlenen yıllık geleneksel balonun hasılatı vardı. Kurtuluş gemisi Pire Limanı'na gitmek üzere yola çıkmış Marmara Adası civarında yoğun sis nedeniyle Pulatya Burnu'nun kuzeyinde, Hayırsız Ada olarak bilinen noktada kayalara oturup batmış, yardım Yunanistan'a ulaştırılamamıştır.⁶¹

Kurtuluş gemisinden sonra Tunç gemisi ile 26 Şubat 1942'de Yunanistan'a yiyecek ve sıhhi malzeme yardımı götürülmüştür. Aynı tarihlerde Konya ve Dumlupınar gemisiyle de yardım gönderilmiştir. Konya gemisi ile Anadolu

⁵⁹KESER: a.g.e., s.72, 80-86

⁶⁰BİLGE: a.g.e., s.188-189; KESER: a.g.e., s.88-95, 99- 102

⁶¹KESER: a.g.e., s.100-106

halkından toplanan 505.908 lira ile yardım malzemelerine ilaveten 43.398 lira ve 5 ton sabun, yiyecek ve giyecek malzeme gönderilmiştir.⁶²

Dumlupınar gemisi Pire Limanı'na ikinci seferinde 100 ton incir, 400 ton fasulye, 350 ton zeytin, 100 ton yumurta, 50 ton meyve; üçüncü seferinde 150 ton lakerda, 500 ton üzüm, 560 ton incir, 120 ton fındık, 250 ton zeytin, 10 ton yumurta; dördüncü seferinde üzüm, incir, fındık, tuzlanmış balık ve fasulye götürmüştür. Dumlupınar gemisi her seferinde Pire Limanında büyük bir coşkuyla karşılanmış gemicilerimiz Yunan halkı tarafından "İkinci Hristo(Allah)" diye çağrılmıştır. Dumlupınar gemisinin götürdüğü yardımlar içerisinde TBMM, İstanbul Belediyesi ve çalışanları, avukatlar, müzecilerin kendi aralarında topladıkları yardımlar vardı.⁶³ Bu yardımlardan etkilenen Atina Belediye Başkanı B. Angels Belediye çalışanları adına gönderdiği teşekkür mektubunda:⁶⁴

"Geçirdiğimiz müşkül günlerde bizden yardımını esirgemeyen Türk Milletine hudutsuz minnetimi nasıl ifade edeceğimi bilemiyorum. Çocuk aşhaneleri için fasılsız surette yiyecek ve ilaç gönderilmesi muazzam bir insanlık hareketidir. Türklerin ne kadar asil bir ruha ne kadar derin medeni hislere sahip olduklarını ispat eder."

Demesi iki ülke arasındaki iyi komşuluk ilişkilerinin seviyesini göstermesi açısından oldukça önemlidir.

Türkiye Yunanistan'a yardımını bir kez de İsveç gemisi ile yapmıştır. Yunanistan'a 100 şilte, 200 çarşaf, 100 yastık, 100 battaniye, 180 ton kuru fasulye, 50 ton nohut, 50 ton buğday, 10 ton makarna, 20 ton incir, 20 ton rafine pamuk yağı olmak üzere 334 ton malzeme gönderilmiştir.⁶⁵

Pire Limanı dışında Türkiye'den Sakız Adasına da Aslan isimli bir motor ile serum, aşı ve ilaç gibi yardım malzemesi götürülmüştür. Ayrıca Meriç Nehri üzerinden Yunanistan'ın Evros Kaymakamlığı'na 75 ton 750 çuval tuz yardımı yapılmıştır.⁶⁶

⁶²KESER: a.g.e., s.112

⁶³KESER: a.g.e., s.112-116

⁶⁴KESER: a.g.e., s.130

⁶⁵KESER: a.g.e., s.117

⁶⁶KESER: a.g.e., s.144,188-189

Savaşın Yunanistan'a sıçraması tehlikesi ile Yunan Demiryollarına ait 112 vagon, 4 makine, 2 otomris, 2 posta vagonu, 2 furgon, 14 yolcu arabası savaştan zarar görmemesi için Türkiye Demiryolları tarafından Türkiye'de muhafaza altına alınmıştır.⁶⁷

Yunanistan Almanya tarafından işgal edilince özellikle Yahudiler Yunanistan'dan kaçarak Türkiye'ye sığınmışlardır. Bununla beraber İstanköy Adasından kaçan yüzlerce Rum küçük teknelerle Bodrum ve Turgutreis'e sığınmışlardır. Sığınmacılara ilk yardım köylülerden gelmiş müteakiben Türk Hükümeti'nin 14 Mayıs 1941'de aldığı bir kararla ilticaların kayıt ve şarta bağlanmaksızın kabulünün yapılması ile önlerindeki engeller kaldırılmıştır. İltica dışında resmi yollardan Yunan Hükümeti işgalin zor şartlarından kurtarmak istediği 1000 çocuğa Türkiye tarafından bakılması talebinde bulunmuş, isteğin Türk makamlarınca uygun görülmesini müteakip Dışişleri konu ile ilgili hazırlıklar yapmıştır. Bu maksatla İstanbul Balta Limanında ve İzmir Buca'da iskân yerleri hazırlanmıştır. Hazırlıkların tamamlanması safhasında talebi tekrar değerlendiren Yunan Kızılhaç'ı "Milli anane ve terbiye sistemlerine uygun olmadığı" gerekçesi ve "lisan, Muhit ve ayrılma bakımından" çocukların yurtdışına çıkışının uygun olmadığı görüşünü bildirmesi ile Yunan Hükümeti projeden vazgeçmiştir.⁶⁸

Savaşın baskılarına dayanamayıp Yunanistan'dan kaçarak Türkiye'ye gelenler için Edirne, Uzunköprü, Aydın, Nazilli ve Denizli'de Enterne kampları; Niğde, Yozgat, Sivas ve Bergama'da ise mülteci kampları kurulmuştur. Artan mülteci akınına karşılık Türk Hükümeti aynı tarihlerde gelenlerin işlerini kolaylaştırmak için mevcut İltica kanununa ek kanunlar çıkartmıştır.⁶⁹

İkinci Dünya Savaşı dönemi ve hemen sonrasında Yunanistan'ın Türkiye ile olan ikili ilişkilerinde kendi kontrolü dışında gelişen, özellikle Rusya'nın Fener Rum Ortodoks Patrikhanesini kullanarak bölgeye hâkim olma gayretleri, ABD'nin farklı manevraları ile engellenmiş, V. Maksiminos patriklikten uzaklaştırılarak yerine Kuzey Amerika Başpiskoposu olan Athinogoras Spiru getirilmiştir. Görevinden uzaklaştırılan V. Maksiminos'un iki ülkeyi birbirine düşürecek taleplerinden Kıbrıs,

⁶⁷KESER: a.g.e., s.299

⁶⁸KESER: a.g.e., s.72,131, 142, 145, 153-159

⁶⁹KESER: a.g.e., s.197-2004

Bozcaada ve Gökçeada'nın Yunanistan'a verilmesi gayretleri ile özellikle Rusya'nın Ortodoks nüfusunu kullanarak bölgeye hâkim olma planları Yunanistan, Türkiye ve ABD'yi endişelendirmiştir.⁷⁰

Yunanistan'ın, İkinci Dünya Savaşından sonra Türkiye'ye yönelik politikalarında olumsuz yönde değişimler olmaya başlamıştır. Yapılacak barış anlaşmalarının hazırlık aşamasında Yunanistan Türkiye ile arasındaki eski sorunları tekrar gündeme getirmeye başlamıştır. Yunanistan'da bazı çevrelerce Türk- Yunan dostluğunun bozulmasını istenmese de ilişkiler bozulmaya başlamıştır. Bu dönem içerisinde Katimerina-Nea Gazetesi'nin Yunan siyaset adamları arasında Kuzey Epir, Makedonya, kuzey Trakya ve Menteşe adaları(on iki ada) aidatı konuları hakkında yaptığı anketten, Yunanistan'ın müttefiklere karşı yaptığı hizmetin bedeli ve uğranılan zararın karşılığı olarak adı geçen bölgeleri istenmeye haklı olduğu sonucu çıkmıştır. Yunanistan'da İktidar sonuçtan memnun kalmasa da bu durumdan bazı siyasetçiler propaganda malzemesi olarak yararlanma gayreti içerisine girmiştir. Bu gelişen olumsuz düşüncelerin akabinde Yunanistan Hükümeti, 26 Eylül 1945'de Menteşe (On iki Ada) adalarının kendisine verilmesi için Paris Konferansı Konseyine yazılı olarak başvurmuş, Konseyi de 26 Haziran 1946'da Paris'te yaptığı toplantısında Menteşe(On iki Ada) Adalarının Yunanistan'a verilmesine karara bağlamıştır.⁷¹

İkinci Dünya Savaşı dünyada hüküm süren Soğuk Savaş, ABD'nin bölge ülkelerini kendi siyasi görüşüne tabi kılma çalışmaları ve ABD'nin, Yunanistan ile Türkiye'ye ekonomik ve askeri yardımda (1947 Truman yardımı) bulunması iki komşu ülkeye Rusya tehdidine karşı ortak tavırda tekrar birleştirme imkânı yaratmıştır.⁷² ABD'nin, Kore Savaşı'ndan sonra, dünyanın her bölgesini Amerikan çıkarları açısından önemli bulmasının sonucu olarak Yunanistan ve Türkiye, Sovyetler Birliği'ni çevreleme politikası çerçevesinde 1952 yılında NATO ittifakına kabul edilmişlerdir. Yunanistan ile Türkiye'nin aynı ittifak içerisinde olması karşılıklı ilişkileri geliştirmiştir.⁷³ İki ülke arsında gelişen iyi ilişkiler sonucu 9 Ağustos

⁷⁰ARMAOĞLU: a.g.e., s.414; HATIPOĞLU: a.g.e.,s.277-284

⁷¹BİLGE: a.g.e., s.190-192

⁷²GÜREL: a.g.e., s.50-51

⁷³SÖNMEZOĞLU, Faruk: "Türk-Yunan ilişkileri ve Kıbrıs", Değişen Dünya ve Türkiye'nin Dış Politika Gündemi, Der: Murat METİNSOY- Mustafa EROĞLU, İstanbul-2001, s.101-102

1954'te Yunanistan, Türkiye ve Yugoslavya arasında Bled'de Balkan İttifakı imzalanmıştır.⁷⁴

Yunanistan, Türkiye ve Yugoslavya arasında gerçekleşen İkinci Balkan İttifakı'nın doğuş sebebi her üç ülkeyi tehdit eden İslav- komünist saldırı şüphesi olmuştur. Rus tehlikesine aynı derecede maruz olan Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya kendilerini müştereken savunmak için batının ve ABD'nin önleme siyasetine uygun olarak bir araya gelmişlerdir. Balkan İttifakına giden yolda önce 29 Şubat 1953'te "Münakit dostluk ve işbirliği antlaşması" yapılmış, müteakiben yapılan antlaşmayı genişletmek ve kuvvetlendirmek için Bled'de 9 Ağustos 1954'de ittifak, siyasal işbirliği ve yardımlaşma antlaşması olarak "Balkan İttifakı" kurulmuştur.⁷⁵

Bled'de yapılan Antlaşmanın ana hükümleri özetle şöyledir:⁷⁶

5. Antlaşmazlıklar barış yolu ile tehdide ve kuvvete başvurmada çözümenecek,
6. İmzacılardan birinin topraklarına olacak saldırı bütün imzacılara yöneltilmiş gibi sayılacak,
7. Bu takdirde imzacılar meşru savunma haklarını kullanarak saldırganı karşı müştereken ve münferiden mukabele edecek,
8. Daimi Meclisin toplantıda olmadığı zamanlar görevlerini bir Daimi Komite görecektir ve Komite üç büyükelçiden kurulu olacak,
9. Üç memleket Kurmay Heyetleri işbirliği edeceklerdir.

Balkan İttifakı Teşkilatı 1954 ve 1955 yıllarında ayakta durabilmiş ve önemli bir şey de yapamamıştır. Bunun iki önemli sebebi vardır:⁷⁷

- d. Stalin'in ölümünden sonra Rusya'nın barışçı bir siyaset yapmak istiyor gibi görünerek Yugoslavya dış politikasını etkilemesi,
- e. Kıbrıs meselesi ve bunun sonucu olan 6/7 Eylül 1955 olaylarından sonra Türk- Yunan Dostluk İttifakının sarsılmış olmasıdır.

⁷⁴SÖNMEZOĞLU: a.g.m., s.102

⁷⁵AKŞİN, Apdülahat: a.g.e., s.273- 274

⁷⁶AKŞİN, Apdülahat: a.g.e., s.274

⁷⁷STEARNS, A. Monteagle: "Yunan Güvenlik Meseleleri", Yunan Paradoksu, a.g.e., s.77-90; UZUN, a.g.m., s.47.; AKŞİN, Apdülahat: a.g.e., s.274

3. KIBRIS SORUNUN ORTAYA ÇIKMASI İLE İLİŞKİLERİN BOZULMASI

İkinci Dünya Savaşından sonra On iki Ada'nın Yunanistan'a verilmesine Türkiye'nin tepki göstermemesi Yunanistan ve Kıbrıs Rum kesiminde bazı politikacılara Enosis amaçlarını gerçekleştirmek için yüksek sesle konuşma cesareti vermiştir. Bu durum Türkiye ve Yunanistan arasındaki iyi ilişkilerin bozulmasının da başlangıcını oluşturmuştur. Yunanistan 1951'de İngiltere'den, Kıbrıs'ın kendisine verilmesini resmen istemiş, ancak bu talep İngiltere tarafından olumlu karşılanmamıştır. Bu tarihten itibaren Kıbrıs, Türkiye'nin gündemine girmekle beraber Türkiye ile Yunanistan'ın ikili ilişkilerini etkileyen ve bir yerde bu ilişkileri geren en önemli faktörlerden biri olmuştur.⁷⁸

Türkiye başlangıçta Kıbrıs konusunda Yunanistan ile arasının bozulmasını istememiş hatta 1951'de Yunanistan'ın, İngiltere'den Kıbrıs'ı istemesini dahi kendisine sorun etmemiş ve daha çok Balkan Paketi'ne ağırlık vermiştir. Yunanistan'da 1953'de iktidara gelen Mareşal Papagos'un Enosis yönlü politikaları Türk Yunan ilişkileri arasındaki mesafenin daha fazla açılmasına sebep olmuştur. Mareşal Papagos Mayıs 1954'de İngiltere'ye 22 Ağustos'a kadar Kıbrıs'ı Yunanistan'a devretmesini, devretmediği takdirde konunun BM götürülüp uluslararası bir sorun haline dönüştürüleceğini beyan etmiştir. Türk Hükümeti Yunanistan'ın böyle bir davranışta bulunmasına engel olmak maksadıyla diplomatik görüşmeler yapsa da ikna edememiştir. Yunanistan 16 Ağustos 1954'de Kıbrıs için "kendi kaderini kendi tayin etme" talebi ile konuyu BM'ye götürmüştür. BM konunun gündeme alınmasını 24 Eylül'de oylamaya sunmuş; 19 olumsuz, 11 çekimsiz oya karşı, 30 olumlu oy ile 14 Aralık 1954'de Siyasi Komisyonda görüşülmesi kabul edilerek Kıbrıs Sorunu uluslararası bir soruna dönüştürülmüştür.⁷⁹

Yunanistan'ın Kıbrıs konusundaki isteğinin Siyasi Komisyonda görüşülmesi esnasında Yeni Zelanda'nın "Kıbrıs konusundaki görüşmelere devam edilmemesi " yolundaki önerisini, 11 çekimsiz oya karşı; 49 olumlu oy ile kabul edince, BM'deki

⁷⁸UÇAROL, Rifat: Siyasi Tarih (1789- 1994), Filiz Kitapevi, Dördüncü Baskı, İstanbul-1995, s.740-742

⁷⁹ALBAYRAK, Mustafa: Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti(1946- 1960), Phoenix yayınları, Ankara, 2004, s.428- 429

başvuru reddedilmiştir.⁸⁰ Türkiye BM'de Kıbrıs'ın, İngiltere ve Yunanistan'ı ilgilendirdiği düşüncesinden hareketle önerinin oylanmasında çekimser oy kullanmıştır. Oylamanın sonucunun belli olmasından hemen sonra dönemin Türkiye Başbakanı Adnan Menderes beyanında, “Bu mesele tamamen kapandığı için artık müttefikimiz Yunanistan ile aramızdaki dostluğun gölgelenmemesine dikkat ve itina gösterme zamanı gelmiş bulunuyor” demiştir.⁸¹

BM'de Kıbrıs konusundaki başvurunun reddedilmesini müteakip Rumlar Ada'da EOKA adlı bir yeraltı örgütü kurarak Enosis'e karşı çıkan Rum'lara, İngiliz'lere ve Türk'lere saldırmaya başlamışlardır. Kıbrıs ve Yunanistan'da gösterilerin artması üzerine 1955'de İngiltere, Yunanistan ve Türkiye'nin katılımı ile “Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Hakkında Üçlü Konferans” toplanmış ancak toplantıdan bir sonuç alınamamıştır.⁸² Kıbrıs konusunda Londra'da İngiltere, Yunanistan ve Türkiye 29 Ağustos'ta başladıkları görüşmelerdeki yoğun görüş ayrılıkları sebebi ile 7 Eylül'e kadar bir karara varamamışlardır. Görüşmenin sonlarına doğru 6 Eylül 1955'de Atatürk'ün Selanik'teki evine bomba atıldığı yolundaki bir gazete haberi İstanbul, İzmir ve Ankara'da yaşayan Rumlara karşı gösteri yapılmasına sebep olmuştur. Özellikle İstanbul'da yoğunlaşan gösterilere Ordu müdahale etmek zorunda kalmış, gösterilerde üç kişi ölmüş, otuz kişi yaralanmış, 5000 işyeri de tahrip edilmişti. Ordu'nun müdahalesini müteakip 7 Eylül 1955'te İstanbul, İzmir ve Ankara'da sükûnetin muhafazası için sıkıyönetim ilan edilmiştir.⁸³

6- 7 Eylül olaylarından sonra ilan edilen sıkıyönetim altı ay sürmüş birçok soruşturma ve tutuklamalar olmuştur. Yunanistan ile bozulan ilişkileri düzeltmek için yapılan birçok ikili faaliyetlerin yanında yardım kampanyaları düzenlenerek olaylarda zarar gören Rum'lara yardımlar yapılarak çoğunun zararı tamamen ödenmiştir. 28 Şubat 1956'da Hükümet'in; "6- 7 Eylül olaylarından zarar görenlere yapılacak yardımların yıllık beyanname ile bildirilecek gelirlerden düşülmesine ve bu yardımların veraset ve intikal vergisinden, resim ve harçlardan muaf tutulmasına ait

⁸⁰ALBAYRAK: a.g.e., s.430

⁸¹GÜRÜN, Kamuran: Dış ilişkiler ve Türk Politikası, (1939'dan Günümüze Kadar), Ankara-1983, s.386 ; BAĞCI, Hüseyin: Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar, Metu Press Yayınları, Ankara, 2. Baskı, 2001; BİLGE: a.g.e., s. 157; ALBAYRAK: a.g.e., s.430

⁸²ÖVER, Kıvanç Galip: Tasos Papadopoulos: Kıbrıs'ta Rumlar Vadisi, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2007, s.43; UÇAROL: a.g.e.,s.743- 744

⁸³BAĞCI:a.g.e., s.112-115; ALBAYRAK: a.g.e., s.432- 433

kanunu" TBMM'de, 7 ret oyuna karşın; 273 oy ile kabul etmiştir. Ayrıca olaylarda zarar görenlere, zararlarının ödenmesi ile ilgili düzenlenen yasa da, 10 olumsuz oya karşı, 264 oy ile kabul edilerek hükümete 60 milyon lira tazminat ödeme yetkisi vermiştir⁸⁴

1956 yılı Kıbrıs anlaşmazlığı ile ilgili "olaylarla dolu bir yıl" olarak tarihe geçmiştir. Kıbrıs'ta Rumlar ile Türklerin çatışmaları artarak devam etmiştir. 1958'de İstanbul başta olmak üzere Ankara, İzmir ve diğer birçok il'de Kıbrıs konusunda Türkiye'nin benimsemiş olduğu taksim tezine destek gösterileri "Ya Taksim Ya Ölüm" sloganı adı altında büyük halk kitlelerinin katılımı ile yapılmıştır. Bu gösterilerden sonra Yunan Hükümeti Türkiye ile NATO çerçevesinde olan işbirliğini sona erdirip, İzmir NATO karargâhında bulunan bütün subay ve ailelerini geri çağırmıştır. Kıbrıs konusunda İngiltere, Yunanistan ve Türkiye zaman zaman BM veya NATO arabuluculuğu ile bir araya gelip görüşmeler yapmışlardır. 1959 yılı Ocak ayında Paris'te bir araya gelen Türk Dışişleri Bakanı Zorlu ile Yunan Dışişleri Bakanı Averoff Zürih ve Londra Antlaşmaları'nı kabataslağı üzerinde mutabakata varmışlardır. Bu görüşmeler sonrasında iki ülke arasında tekrar bir dostluk havası esmeye başlamış ve Türkiye Başbakanı Adnan Menderes ile Yunanistan Başbakanı 11 Şubat 1959'da Zürih'te Anlaşmayı kabul ettikten sonra yayınladıkları ortak bildiri de ülkeleri arasında "dostluk ilişkilerinin geliştirilmesini" arzuladıklarını vurgulamışlardır.⁸⁵

Zürih'de yapılan Antlaşmadan sonra 20 Şubat 1959'da Londra'da Türkiye, Yunanistan ve İngiltere Başbakanları ile beraber Kıbrıs'ın Rum temsilcisi Makarios ve Kıbrıs'ın Türk temsilcisi Dr. Fazıl KÜÇÜK' ün katılımı ile Londra Konferansı yapılmıştır. Bu konferansa katılan tüm temsilciler Zürih Antlaşmasını kabul ederek Antlaşma dokümanlarını imzalamışlardır. Bu antlaşma ile Kıbrıs bağımsız bir Cumhuriyet olacak, bu Cumhuriyet İngiltere, Türkiye ve Yunanistan tarafından garanti altına alınacak, içişleri bakımından Kıbrıslı Türk ve Rum toplumlarının temsil edileceği Temsilciler ve Toplum meclisleri kurulacaktı.⁸⁶

⁸⁴ALBAYRAK: a.g.e., s.437- 438

⁸⁵BAĞCI: a.g.e., s.119-125

⁸⁶ALBAYRAK: a.g.e., s.458; Ayrıntılar için bkz.UÇAROL: a.g.e., s.747- 750

Londra antlaşmanın imzalanması ile Türkiye daha önce savunmuş olduğu Taksim tezinden vazgeçmiştir. Zürih ve Londra Antlaşmalarından sonra Kıbrıs'ın bağımsızlığını belirleyen antlaşma 7 Temmuz 1960'da imzalanmış ve Kıbrıs bağımsız bir devlet olarak 16 Ağustos 1960'da ilan edilmiştir. Kıbrıs Antlaşması ile Türk-Yunan ilişkilerinde yeni bir dostluk dönemi tekrar başlamış, İki ülke liderleri tekrar birbirlerini karşılıklı ziyaret etmişlerdir.⁸⁷

Kıbrıs'ta bağımsızlığın ilanı ile Türk'ler kâğıt üzerinde birtakım haklara sahip olmakla beraber Enosis bu hakları kullanılmasına engel olup, Türklere karşı Ada'da baskı uygulamaya başlamıştır. 1963 sonu 1964 başlarında yönetimden uzaklaştırılan Kıbrıs Türk'leri, Ada'nın yüzde 35 toprağına sahip olmalarına rağmen Rum'ların şiddet ve baskıları karşısında adanın yüzde 3'ünü oluşturan küçük bölgelerde toplanmışlar, burada 1974 yılına kadar dünyadan izole edilip, zor şartlar altında yaşamak durumunda kalmışlardır.⁸⁸

Makarios'un 30 Kasım 1963'de Anayasanın Türk'lerle ilgili 13. maddesini değiştirilmesi istediğinin Türk hükümetince reddedilmesi üzerine hükümetteki Türk memurlar ve Temsilciler Meclisi'ndeki Türk üyeler azledilmişlerdir. Rumlar EOKA önderliğinde Ada'da yaşayan Türkleri top yekün imhaya etmek maksadı ile Akritas Planını devreye sokmuş ve adanın her köşesinde saldırıya başlamıştır. Saldırıların devam etmesi üzerine Türk Hava Kuvvetlerine ait 5 savaş uçağı 25 Aralık 1963'de Lefkoşa üzerinde ihtar uçuşu yapmış, Kıbrıs Türk Alay'ı kışlasından çıkararak stratejik bölgelere yerleşmiş, Türk Donanması Akdeniz'e açılmış, Trakya ve Güney Anadolu'daki birlikler alarma geçmişlerdir.⁸⁹

Türk hükümeti Akritas Planının ardından 30 Ekim 1930'da Yunanistan ile imzaladığı "Türk-Yunan Dostluk, İkamet, Ticaret, Denizcilik ve Konsolosluk Anlaşması" nı yürürlükten kaldırıp bu antlaşmaya bağlı olarak Türkiye'de yaşayan ve

⁸⁷BAĞCI: a.g.e., s.119-125

⁸⁸USLU, Nasuh: "Türk Tarafı Açısından Kıbrıs Sorununun Boyutları", Türkiye'nin Dış Politika Gündemi: Kimlik, Demokrasi, Güvenlik (Derleyenler: Şaban H. ÇALIŞKAN, İhsan D. DAĞI, Ramazan GÖZEN), Liberte Yayınları, Ankara, 2001, s.228

⁸⁹KESER, Ulvi: "Avrupa Birliği Sürecinde Kıbrıs'ın Hukuki Durumu ve Kıbrıs Tarihine Kesitsel Bir Bakış", Kara Harp Okulu(KHO) Bilim Dergisi, Cilt 17, Sayı 1, 2007, Ankara, s.99- 101

çoğunluğu İstanbul'daki Yunan uyrukluların Türkiye'den sınır dışı edilmelerini kararlaştırmıştır.⁹⁰

Kıbrıs'ta Rum'lar Türk bölgelerine hem silahlı saldırıda bulunuyor hem de ekonomik ambargo uyguluyorlardı. Rum ablukasında olan Türkler devlet kurumları ile ilgili hiçbir işini yapamıyordu. Rum baskısından kaçarak yerini terk eden yaklaşık 30.000 Kıbrıslı Türk Kızılay'ın sağladığı çadırlarda kalıyor, Kızılay'ın pişirdiği yemeği yiyerek hayatlarını idame ettiriyorlardı. Türkiye'den gönderilen yardımlarla ayakta durmaya çalışan Kıbrıslı Türk'ler ayda 30 sterlin ile geçinmeye çalışıyorlardı. Rum liderler Kıbrıs'a dışarıdan gelen yardımları Türklere vermiyorlardı. Ada'da yaşayan iki toplum arasında çok büyük ekonomik farklılıklar oluşmuştu. Yasama Meclisi'nin 35 Rum üyesi, Rum Milli Muhafız Ordusu'nun kurulması dâhil birçok anayasaya aykırı kanunu çıkararak Kıbrıs'ta iki millet arasındaki dengeyi bozmuşlardı. Seçim kanunu da 1965 yılında yaptıkları değişiklikle meclise daha az Türk Temsilci olarak Türk'lerin temsil yetkilerini de ellerinden almayı planlıyorlardı. Türk'lere her türlü baskıyı yapıp korku ve yoklukla Ada'dan göçe zorluyorlardı.⁹¹

Rum'ların 1967'de Geçit Kale ve Boğaziçi köylerine saldırımları Ada'da tırmanan kriz zirveye çıkarmış bunun üzerine TBMM hükümete gerektiğinde Yunanistan'a savaş ilan etme yetkisi vermiştir. Yetkinin alınması ile Yunan sınırına, Ege ve Mersin'e askeri birlikler kaydırılmış, Donanma Kıbrıs'a doğru hareket etmiş, savaş uçakları işgal altındaki Türk köylerinin üzerinde uçmuştur. Bu ikazlarla geri adım atan Kıbrıs Rum'ları ve Yunanistan Ada'da işgal ettikleri köyleri boşaltmış, Grivas komutasındaki Yunan Ordusu Yunanistan'a dönmeye başlamış ve Türkiye'de sürgün hayatı yaşayan Kıbrıs Türk'ü Lideri Denктаş Ada'ya dönerek Kıbrıs Türkü'nün geleceği için yoğun bir diplomasi trafiği başlatmıştır.⁹²

Kıbrıs'ta 1974'e kadar devam eden diplomatik çözüm arayışları sonuç vermediği gibi eski EOKA bu kez EOKA- B olarak tedhiş hareketlerini sürdürmüştür. Kıbrıs'ta bunların yaşanmasına kuşkusuz Yunanistan'daki siyasi istikrarsızlığın ve darbelerin büyük katkısı olmuştur. Yunanistan'da 1 Haziran 1973'de Krallığın kaldırılıp Cumhuriyet'in ilan edilmesi Makarios ile Yunanistan'ın

⁹⁰KESER, Ulvi: "Kıbrıs Ekseninde Türkiye Yunanistan İlişkileri", Kara Harp Okulu(KHO) Bilim Dergisi, Cilt 17, Sayı 1, Ankara, 2007, s.127- 129

⁹¹ÖNALP, Ertuğrul: Geçmişten Günümüze Kıbrıs, Ankara, 2007, s.105-110

arasını açmıştır. Bu tarihten itibaren Yunanlı yöneticiler Makarios'u yönetimden uzaklaştırmayı hedeflemişlerdir.⁹³ Kıbrıs'ta 1974'da olayların önü alınamamaktadır. Liderliğini Nikos Sampson'un yaptığı Yunanlı subaylar 15 Temmuz 1974'te Makarios'un başkanlık sarayına Tank ve Toplarla saldırarak Kıbrıs'ta darbe yapmışlardır. Bu darbe Kıbrıs sorunu yeni bir yöne kaydırmıştır. Darbeci Nikos Sampson'un "Helen Cumhuriyeti"ni ilan edip kendisinin Cumhurbaşkanlığına üstlenmesi bardağı taşıran son damla olmuş ve Türk Hükümeti anlaşmalarla kendisine verilen "Garantörlük" hakkına dayanarak Kıbrıs'a müdahale zorunluluğu ile karşı karşıya kalmıştır.⁹⁴

Türkiye Zürih ve Londra antlaşmaları gereği İngiltere ile müşterek hareket etme girişiminde bulunmuş ancak İngiltere bunu kabul etmeyince birincisi 20- 22 Temmuz 1974'te, ikincisi 14- 16 Ağustos 1974'te olmak üzere Ada'nın kuzeyinde askeri harekât gerçekleştirmiştir. Harekâtın amacı aşırı sağcı Rum Milislerin ada Türk'lerine yönelik saldırılarını önlemek, ada Türk'lerinin haklarını korumak ve Türkiye'nin güney kıyılarında güvenliği sağlamaktır.⁹⁵

Kıbrıs'a yapılan birinci harekât BM Güvenlik Konseyi'nin 354 sayılı ateşkes kararı ile 22 Temmuz 1974'de sona ermiştir. Bir gün sonra Yunanistan'daki askeri yönetimin görevden çekilme kararı alması ile sürgünde bulunan eski Yunan başbakanı Karamanlis ülkesine dönerek yeni hükümeti kurmuştur. Aynı gün Kıbrıs'ta gerçekleşen yönetim değişikliğinde, Nikos Sampson'un görevini Glafkos Klerides devralmıştır. Klerides görevi devraldığı günün akşamı Lefkoşa'da Rauf Denktaş'ı ziyaret ederek iki toplum arasındaki elektrik ve su problemlerinin çözümü için anlaşmışlardır.⁹⁶

Birinci Kıbrıs Harekâtı'ndan sonra BM Güvenlik Konseyi'nin 353 sayılı kararının 5. maddesi gereği İngiltere; Türkiye ve Yunanistan'ı Birinci Cenevre Konferansına davet etmiştir. Konferans'ta Yunanistan Türk askerinin Ada'dan

⁹²ÖNALP: a.g.e, s.110- 119

⁹³AYDOĞDU, Ahmet: Kıbrıs Sorunu Çözüm Arayışları- "Annan Planı ve Referandum Süreci", Asil Yayınları, Ankara, 2005, s.118- 119

⁹⁴İNHAN, Asaf: "Türk Diplomasisinde Kıbrıs (1970- 1976)", Büyük Elçiler Anlatıyor- Türk Diplomasisinde Kıbrıs(Ed. Gül İNANÇ), Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2007, s.25-26

⁹⁵ÖZDEMİR, Hikmet: "Siyasi Tarih(1960- 1980)", Türkiye Tarihi 4: Çağdaş Türkiye 1908- 1980(Ed. Sina AKŞİN), Cem Yayınları, 6. Basım, İstanbul, 2000, s.271, 280

⁹⁶ÖNALP: a.g.e., s.123- 134

çekilmesini isterken Türkiye Kıbrıs Türkü'nün güvenliği tamamen sağlanmadıkça Ada'dan çekilmeyeceklerini belirtmiştir. Ayrıca Türk temsilcisi harekât öncesi Rum'ların Türk Milletvekillerinin Parlamentodan kovulmaları, anayasayı değiştirmeleri ve yeni bir devlet kurduklarını ilan etmeleri sebebi ile eski anayasanın geçerliliğini yitirdiğini ve yeni bir anayasa hazırlanması gerektiğini belirtmiştir. Temsilci, Türk tarafının kendi belediye ve milli yönetimlerini oluşturduklarını bu sebepten dolayı Kıbrıs'ta iki bölgeyi federal bir yönetimin kurulabileceğini ifade etmiştir. Konferansın sonunda bulunan mevzilerin korunmasına, düşmanca saldırıdan kaçınılmasına, esirlerin karşılıklı değiştirilmesine, Rum ve Yunan kuvvetlerinin işgal ettikleri Türk köylerinden çekilmesine, Türk kuvvetlerinin kontrolü altındaki bölgelerin etrafında güvenlik çemberi oluşturulmasına, karma köylerin güvenliğinin BM tarafından sağlanmasına ve Kıbrıs'ın geleceğini belirlemek için tekrar bir araya gelmesine karar verilmiştir.⁹⁷ İkinci Cenevre Konferansı'na birincisinin katılımcılarına ilaveten Ada'daki Rum ve Türk temsilcilerde katılmıştır. Konferansta Yunan ve Kıbrıs Rum tarafı uzlaşmaz bir tavır içerisinde girmişlerdir. Görüşmeler esnasında Kıbrıs'taki Rum'lar Türk mevzilerine ateş açmaya devam etmekle beraber işgal ettikleri köyleri de boşaltmamışlardır. Yunan delegeler İkinci Konferansta Türk tarafının sunduğu federasyon ve altı kantonlu planları incelemeyi reddetmiştir. Konferansta anlaşmaya varılamaması nedeni ile 14 Ağustos 1974'de İkinci Kıbrıs Harekâtı yapılmıştır.⁹⁸

İkinci Harekâtın başlaması ile BM Güvenlik Konseyi "Kıbrıs'tan bütün yabancı kuvvetlerin çekilmesi ve ateşkes yapılması"nı 360 sayılı kararı ile taraflardan istemiş Türkiye 16 Ağustos günü saat 16.00'da yürürlüğe girecek şekilde kararı kabul etmiştir. Tapu kayıtlarına göre Ada'nın %35'ine sahip olması gereken Kıbrıs Türkü her iki harekâtın sonunda Ada'nın %38'ine sahip olmuştur.⁹⁹

Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında ABD'de bulunan Yunan lobisindeki bir grup Kongre üyesinin teklifi ile ABD Temsilciler Meclisinin 24 Eylül ve 14 Kasım'da kabul ettiği Türkiye'ye ambargo uygulanması Senatoya gönderilmiştir. Senato 5 Şubat 1975'de ambargo uygulanmasını kabul ederek yürürlüğe koymuştur. Buna

⁹⁷ÖNALP: a.g.e., s.134- 138

⁹⁸ÖNALP: a.g.e., s.138- 142

⁹⁹ÖNALP: a.g.e., s.143- 151

karşılık Türk Hükümeti Sinop, Karamürsel ve Diyarbakır'daki ABD üslerini kapatma kararı almıştır. Yunanistan Başbakanı Karamanlis'de yakın arkadaşı Giscard D'Estaing aracılığı ile Fransız Hükümeti'ne Türkiye aleyhinde sert bir bildiri yayınlamıştır. Harekâtın ikinci safhasında Yunanistan Türkiye'nin Ada'ya harekâtına NATO'nun engel olmadığını gerekçe göstererek NATO Askeri kanadından çekilmiştir. Türkiye'nin yaptığı Kıbrıs Harekâtına tepki olması için Dünya'nın çeşitli ülkelerinde yaşayan Yunanlılar Türkiye ve ABD'ye karşı gösteriler düzenlemişlerdir. Yunan hükümeti Harekâtı olumsuz propaganda malzemesi yapma çalışmalarına ilave olarak yarattığı yapay "kayıp kimseler" sorunu ile Türkiye'yi dünya gözünde küçük düşürmeye çalışmıştır. Kıbrıs'ta bir diplomatik barışa gitmek maksadı ile yapılan görüşmelerden sonuç alınamaması karşısında Türk Toplum lideri Rauf DENKTAŞ 13 Şubat 1975'de Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni(KTFD) ilan etmek zorunda kalmıştır. Denктаş açıklamalarında ilanın çözüm sağlanıncaya kadar olduğunu açıklasa da Yunanistan ve Kıbrıs Rum tarafında bu durum soğuk bir duş etkisi yapmıştır.¹⁰⁰

Türkiye'nin Kıbrıs'a asker çıkarmasının ertesinde Yunanistan Ege'de Türk kıyılarına yalnızca birkaç deniz mili uzaklıktaki adalarına asker ve silah yığmaya başlamıştır. Türkiye bunun 1923 Lozan Konferansı kararlarına ve silahsızlanma koşuluyla adalardaki Yunan egemenliğinin resmen tanındığı 1946 Paris antlaşmasına aykırı olduğunu ileri sürdürmüştür. Yunanistan ne pahasına olursa olsun "hiçbir egemen devletin kendi savunma hakkından vazgeçmeyeceğini" belirterek yaptıklarının geçerliliğini sürdüren 1936 Montrö Antlaşmasına uygun olduğunu ileri sürmüştür.¹⁰¹

Kıbrıs Barış Harekâtı Yunanistan ile Türkiye arasındaki ilişkileri daha kötüleştirmiştir. İlişkiler kızıştıkça sorunlarda su yüzüne çıkmaya başlamıştır. 1976 yazında Türk Hükümetini Sismik I adlı bir araştırma gemisinin anlaşmazlık konusu sularda sondaj yapmak üzere yola çıkarması üzerine PASOK'un başkanı Andreas Papandreou Sismik I'in batırılması çağrısında bulunmuştur. Karamanlis ise konuyu BM ve UAD'na götürmüş ancak her iki kurum da konuya çözüm getirememiştir.¹⁰²

¹⁰⁰ÖNALP: a.g.e., s.143- 158

¹⁰¹CLOGG, Richard(Çev. Dilek ŞENDİL): Modern Yunanistan Tarihi, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997, s.214

¹⁰² CLOGG: a.g.e., s.216

1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'nın icrasından 1981'de Yunanistan'ın AB'ye üye olmasına kadar olan zamanda Kıbrıs ile ilgili iki ülke arasında birebir veya BM arabuluculuğunda birçok çözüm arayışı için bir araya gelinmiştir. Bunlardan; Ağustos 1975'de iki toplum arasında Nüfus Mübadelesi antlaşması, Şubat 1977'de İki bölgeci bir Federasyon antlaşması ve Ocak 1978'de imzalanan "10 Nokta" antlaşması Kıbrıs'ta iki toplum arasında yapılan en önemli mutabakatlardır.

İKİNCİ BÖLÜM

AB ÜYESİ OLARAK YUNANİSTAN'IN TÜRKİYE POLİTİKASI

1. AB'YE ÜYELİK SÜRECİ VE ÜYELİKTEN ELDE EDİLEN KAZANIMLAR

Yunanistan Türkiye ile aynı zamanlarda AB'ye üyelik için başvurmuş, Yunanistan AB'nin belirlemiş olduğu beş ölçütü yerine getirememesine rağmen 1981 yılında Türkiye'den önce birliğe kabul edilmiştir.¹⁰³

Üyeliğe tahmininden önce kabul edilen Yunanistan, 1961'de AB ile üyelik antlaşmasını imzalarken normal süreci göz önünde bulundurarak yaptığı hesaplamalarda en iyi ihtimalle 1984'te üyeliğinin onaylanacağını hesap etmekteydi. Yunanistan'da siyasi karmaşa ve ekonomik bozukluklar olmasına rağmen tahmininden üç yıl önce 1981'de AB'ye üye kabul edilmiştir.¹⁰⁴

AB'ye üyelik Yunanistan'da başta ekonomi olmak üzere her alanda bir iyileşme ve gelişmeyi beraberinde başlatmıştır. Öncelikle 1974 Kıbrıs bunalımında Türkiye'yi desteklediğini düşündüğü ABD ile ilişkilerin sorunlu bir döneme girdiği dönemde, AB'ye üyelik ABD'ye bir alternatif, Türkiye tehdidine karşı bir koruyucu olacaktır.¹⁰⁵

Türkiye AB'ye üyelik sürecinde Yunanistan gibi hesaplanan veya vaat edilen tarihten önce üye olamadığı gibi üyelik için bir tarih bile alamamıştır. Türkiye'ye 12 Eylül 1980 ihtilalinin hemen ardından, 16 Eylül 1980'de AET Dışişleri Konseyi tarafından önce "Askeri yönetime zaman tanındığını ve antlaşmanın durdurulmayacağı" bildirilmiş, sonra fikir değiştirilerek 22 Ocak 1982'de "Türkiye'de genel seçimlerin yapılmasına ve yeni parlamentonun oluşturulmasına kadar Türk ve AT parlamenterlerinden oluşan Karma Parlamento Komisyonu'nun oluşturulmamasına" dair bir karar ile ilişkiler 1986 yılına kadar dondurulmuştur.¹⁰⁶ AB bu fikir değişikliği ile daha önce kararlaştırmış olduğu 600 milyon ECU'lük yardımı (Mayıs 1981'de Türkiye-AT Ortaklık Konseyi'nin Türkiye'ye, Dördüncü Mali Protokol olarak hazırladığı yardım taslağı¹⁰⁷) dondurduğu gibi, Topluluk münasebetlerin önemli bir organı olan, Karma Parlamento Komisyonundan

¹⁰³TÜRKDOĞAN UYSAL, Berna: Batı Haçlı Seferinden: Avrupa Birliğine, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2006, s.129

¹⁰⁴KIRBAKİ, Yorgo : "Yunanistan'ın AB öyküsü", www.ntvmsnbc.com, İnt.tarih ve saati: 04 Ekim 2007-11.25, s.1-5; MANİSALI, Erol : Türkiye Avrupa İlişkilerinde " Sessiz Darbe", Derin Yayınları, İstanbul, 7. Baskı, Mart 2003, s.39

¹⁰⁵CLOGG, Richard: a.g.e., s.219

¹⁰⁶ÖZCAN, Mehmet:" 1990 Sonrası Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri", USAK Strateji Gündemi, www.usak.com.tr, İnt.trh ve saat:23 Haziran 2007-10:23, s.1

¹⁰⁷HALLE William (Çev. Petek DEMİR): Türk Dış Politikası(1774–2000), Mozaik Yayınları, İstanbul, 2003S, s.185–186

çekilerek, bu organı adeta yürürlükten kaldırmıştır. Ayrıca ikili ilişkilerin önemli bir organı olan Ortaklık Konseyinin faaliyeti de bu sebeple durdurulmuştur.¹⁰⁸

AB 1982'de Türkiye'nin ortaklık başvurusunu kabul etmeyişindeki sebebi "Türkiye'deki siyasi karmaşa, ekonomik bozukluk ve 12 Eylül 1980 ihtilalinin getirmiş olduğu Askeri yönetim" olarak göstermiştir. Türkiye'nin, Kıbrıs Barış harekâtından sonra uluslararası ilişkilerde, özellikle; ABD ve AB başta olmak üzere birçok devletle ve uluslararası kuruluşlarla arası bozulmuş, üstelik Kıbrıs Barış Harekâtı sebebi ile ambargoya dahi maruz kalmıştır. Bununla beraber Türkiye'de, 1970–1980 yılları arasında siyasi yönden istikrarın olmayışı, ekonominin her geçen gün kötüye gitmesi, özellikle de anarşi ve terörün tırmanması AB'ye tam üyelik için çalışmaya fırsat vermemiştir. 12 Eylül 1980 askeri darbesi ile anarşinin önü kesilmiş fakat demokrasiye bir müddet ara vermek zorunda kalınmıştır. Türkiye'deki bu durum, AB ile ilişkileri menfi yönde etkilemiştir. AB bilhassa Türkiye'deki insan hakları ihlallerine dikkat çekerek Ankara'dan bunların düzeltilmesini talep etmiştir. Avrupa örgütlerinin, Türkiye'deki insan hakları üzerine yoğunlaşmalarının diğer bir sebebi de kısmen Türkiye'nin yakınında olmaları ve özellikle Türk siyasal mültecileri kamuoyunu etkilemeye çalışırken birçok Türk'ün Avrupa'da yaşıyor olmasıdır. AB'nin Türkiye'ye bu konudaki sert tutumu, esas olarak, AP' de ki Sosyal Demokratlar ile Yunan milletvekilleri koalisyonunun bir eseridir.¹⁰⁹

Türkiye'de Askeri Yönetim, 25 Mart 1981'de Milli Güvenlik Konseyi'nde, AB'ye tam üyelik başvurusu yapmak üzere hazırlıklara başlanılması kararı almıştır. Bu karardan da anlaşılan askeri yönetim, AB üyeliğine karşı değildir. Bununla beraber AB'nin, Türkiye'deki demokrasinin sekteye uğramasından dolayı ekonomik ve siyasi endişeleri olduğunu bahane göstermesi ilişkileri askıya almaya yetmiştir.

Yunanistan AB'deki çalışmalarına Türkiye ile ikili çözmesi gereken sorunları da çekerek çözüm arayışına girmiştir. Kıbrıs, Ege Denizi ile ilgili sorunlar, azınlıklar, Fener Rum Patrikhanesi ve Heybeliada Ruhban okulu gibi birçok konuyu AB

¹⁰⁸ARMAOĞLU, Fahir: 20 nci Yüzyıl Siyasi Tarihi, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1986, s.969

¹⁰⁹ZÜRCHER, Erik Jan (Çev.Yasemin Saner GÖNEN): Modernleşen Türkiye'nin Tarihi, İletişim Yayınları, İstanbul, 20. Baskı, 2006, s.437; LAÇİNER, Sedat: "Kıbrıs Sorunu: AB'nin Samimiyet Testi", USAK Stratejik Gündem, 19 Haziran 2006, www.usak.com.tr, İnt.trh ve saat:12 Mayıs 2007-15.21, s.1

gündemine almayı başarmış ve Türkiye'nin AB'ye üyelik çalışmasında bu konuları çözülmesi gereken birer sorun haline dönüştürmüştür.

Esasında AB, Yunanistan'ı 1981'de üye kabul ederken, Türkiye-AB ilişkilerinin geliştirilmesinde Yunanistan'ın, Türkiye ile olan sorunlarından dolayı, “hiçbir engelleme yapmayacağı (yani taraf tutmayacağı)” koşulunu kabul ettirmiş, bu konuda Türkiye'ye güvence dahi vermiştir. Bu arada uzun bir süre Topluluk ile Türkiye ilişkilerinin askıda kalmış olması Yunanistan'ın, Topluluk içersinde konumunu doğal olarak daha da güçlendirmiştir. Bu zaman zarfında Yunanistan'ın, AB'den aldığı maddi ve manevi destek, ülkedeki ekonomik ve sosyal gelişmeleri hızlandırmıştır.¹¹⁰

Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı oluşturmaya çalıştığı cepheye Avrupa ülkelerinden destek bulunmuştur. Askeri açıdan Türkiye'nin NATO çerçevesindeki yükümlülüklerine olan gereksinim bir yana bırakılırsa, Türkiye'nin Avrupa kimliği içerisindeki yeri sürekli bir sorgulamayı beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla Türkiye söz konusu olduğunda, Yunanistan bu kaygıları kolaylıkla kendi lehine kullanmaktan çekinmemiş, Türkiye'nin Avrupa kimliği içerisinde yer alması konusunda çekimser davranan ülkeler bu durumdan istifade ile Yunanistan'ın bu politikasını ileri sürerek, Türkiye'nin çabalarını geciktirmekten geri kalmamışlardır.

Yunanistan 1981'de AB'ye üye olmayı müteakip AB'den aldığı desteklerle ülkesini her alanda geliştirmiştir. AB'nin Yunanistan'a mali desteği ile yıllık ortalama 5 milyar doları bulan yardımları Yunanistan'da dış ticaret hacmi ve makro ekonomik göstergeleri iyileştirmiştir. Yunanistan, AB üyeliğini takip eden yaklaşık çeyrek asır içinde alım gücüne göre ayarlanmış kişi başına milli gelirini 23.500 dolara çıkartmıştır. Buna karşın Türkiye'deki alım gücüne göre ayarlanmış milli gelir henüz 8.900 dolar civarındadır. AB üyeliği sonrasında Yunanistan kişi başına milli gelir itibari ile dünyada 30. sıraya yükselirken sosyal kalkınma faktörlerini

¹¹⁰GÜNDÜZ, Aslan: “Türkiye-Yunanistan ve Avrupa Birliği ilişkileri(Beyin Fırtınası)”, Stratejik Araştırma ve Etüt Merkezi(SAREM), Y:1, S:1, 27 Şubat 2002, s 11; MANİSALI, Erol: 2000'liYıllara Başlarken: Dünya ve Türkiye, Cumhuriyet kitapları, İstanbul, Mart 2000, s.188; LAÇİNER, Sedat : “Kıbrıs Sorunu: AB'nin Samimiyet Testi”, USAK Stratejik Gündem, 19 Haziran 2006, www.usak.com.tr, İnt.trh ve saat:12 Mayıs 2007-10.45, s.1

bünyesinde barındıran BM İnsani Gelişmişlik Dizininde dünya sıralamasında 24. basamağa yükselmiştir.¹¹¹

Yunanistan 1981–1999 yılları arasında AB’den toplam 57.851 milyar dolar yardım alarak ekonomisinde belirgin bir iyileştirme yapmıştır. Bununla beraber Yunanistan’daki bu iyileştirmeler AB standartlarına göre yetersiz kalmış, Komisyon ve Avrupa Para Enstitüsü tarafından 1996 ve 1998 yıllarında yapılan değerlendirme raporlarında Avro’ya geçiş için belirlenen kriterleri yerine getiremeyen tek AB ülkesinin Yunanistan olduğunu açıklamıştır. Özellikle 1999’da tüm ekonomik politikalarını Avrupa Para Birliği’ne girme yönünde uyarlayan Yunanistan, 1 Ocak 2002 tarihinden itibaren fiili olarak Avrupa ortak para birimi olan Avro’ya geçmiştir. Yunanistan’ın Avro’ya geçişinden sonra, ekonomisinin iyileştirilmesi ve diğer AB ülkeleri ile aynı ekonomik seviyeye gelmesi için 2000–2006 yılları arasındaki dönemde “Üçüncü AB Destekleme Fonu” adı altında yaklaşık 30 milyar dolar yardım alacağı AB Komisyonu tarafından açıklanmıştır.¹¹²

Yunanistan’ın, AB’ye üye olduktan sonraki ekonomik ve siyasal politikalarında, AB’ye üye ülkelere uyum sağlama çalışmasındaki aktif ve başarılı politikaları hem kendisinin gelişmesine hem de bölgedeki Balkan ülkeleri arasında güçlü bir konuma gelmesine katkı sağlamıştır. Bu gelişmeler; Yunanistan’ın, AB’deki konumunu sağlamlaştırırken aynı zamanda Türkiye ile ikili sorunlarını AB gündemine alma fırsatını vermiştir.

Yunanistan’ın, Balkanlarda etkinliği artırırken, kendisine yüklediği misyon; Balkan ülkelerinin AB ile ekonomik bütünleşmesini sağlamak, NATO ile olacak siyasal ve askeri bütünleşmesine katkıda bulunmaktadır.¹¹³ Yunanistan bu çerçevede oluşan Balkan politikasını çok iyi değerlendirmiş ve Türkiye’ye karşı bu ülkelerin

¹¹¹TURAN, Kemal: “Avrupa Birliği Üyeliğinin Türkiye’ye Güvenlik Yansımaları”, Türkiye Yönelik Dış Kaynaklı Risk ve Tehditler: Sempozyum Bildirileri(05–06 Nisan 2007), Gen kur Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü yayınları, İstanbul, 2007, s.101

¹¹²DURA, Cihan ve Hayriye ATİK: Avrupa Birliği, Gümrük Birliği ve Türkiye, Atlas Yayın Dağıtım, Ankara , 2. Baskı, Mayıs 2003, s.210; TOMADAKİS, Stavros B.: “Yunan Ekonomisi: Performans, Beklentiler ve Paradokslar”, Yunan Paradoksu, a.g.e., s.56-76; KÖSE, Ertan: Yunanistan ve Bitmeyen Kin, s.315-316; PAPAHELAS, Aleksis: “Yunanistan: Reform için bir Program”, Yunan Paradoksu, a.g.e., s.129-131

¹¹³BÜYÜKÇOLAK, Kamil Mehmet; “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Türk- Yunan İlişkilerinde Yeni Bir Boyut: Balkanlar, Türkiye- Yunanistan Eski Sorunlar, Yeni Arayışlar(Ed. Birgül DEMİRTAŞ COŞKUN), ASAM Yayınları, Ankara, 2002, s.120

desteğini almıştır. Yunanistan Balkan stratejisi ile bu ülkelerin AB'ye girmeleri halinde Türkiye karşıtı çalışmalarında destekçisi ve yönlendiricisi olmuştur.

Yunanistan, AB'ye üyeliği ile kazandığı ekonomik göstergelerini arttırmak ve Balkanlara iyice nüfuz edebilmek için başlangıçta bir pazar olarak gördüğü Balkan ülkelerine, sonradan yatırımlar yaparak kendisine bağımlı hale getirmiştir. Yunanistan yatırım alanlarına Türkiye'yi de dâhil etmiş, özellikle bankacılık sektöründe yatırımlar yaparak bir banka dahi satın almıştır. Yunanistan Ekonomi Bakanlığı'nın, 1999'da hazırladığı ekonomik plana; "Balkanların yeniden ekonomik yapılanması için Helen Planı" adını verilmesi Yunanistan'ın yayılmacı ekonomik politikası için çok anlam ifade etmektedir. Beş yıllık bu planda yatırımlar; Sırbistan, Kosova, Romanya, Bulgaristan, Arnavutluk ve Makedonya'yı kapsamaktadır. Yunan şirketlerinin amacının, özellikle haberleşme ve bankacılık gibi sektörlerde "kilit rol" oynamak olduğu ve böylece Yunanistan'ın komşuları arasında bir noktadan diğer bir noktaya geçişte bütün geçişlerin merkezi olmayı planladığı değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, 2000 yılı sonu itibarıyla Balkan ülkelerine yaklaşık 3500 Yunan Firması ve Yunan Hükümeti tarafından yapılan yatırımların toplamı yaklaşık 3 milyar doları bulmuştur. Bu yatırımların 150 milyon doları Arnavutluk, 456 Milyon doları Bulgaristan, 1 milyar doları Yugoslavya, 300 milyon doları Makedonya ve 427,4 milyon doları ise Romanya'ya yapılmıştır. Yunanistan'ın sadece bankacılık alanında yaptığı yatırım toplamı 400 milyon dolardır.¹¹⁴

Yunanistan'ın AB bünyesinde Türkiye'ye karşı uygulamış olduğu politika öncelikle ikili sorunları AB'ye taşıyarak AB desteğinde Türkiye'ye üyelik şartı olarak çözdürmektir. Yunanistan bu çalışma sistemi ile şu ana kadar tahminin üzerinde kazanım elde etmiştir.

2. YUNANİSTAN'IN AB ÜYELİĞİ İLE DEĞİŞEN KIBRIS SORUNU

a. Kıbrıs Sorununun AB Gündemine Taşınması

¹¹⁴LARRABEE, F. Stephan: "Yunanistan ve Balkanlar: Politika Önerileri", Yunan Paradoksu, a.g.e., s.133-139; WOODWARD, Susan L.: "Yugoslavya Döneminde Güvenliği Yeniden Düşünmek", Yunan Paradoksu, a.g.e., s 141- 151; NYE, Joseph S., "Yunanistan ve Balkanlar: Bir Fırsat Anı", Yunan Paradoksu, a.g.e., s.177-182; KÖSE, a.g.e., s.315-319

Yunanistan AB'ye üyeliğinden sonra Türkiye ile sorunlarından özellikle Kıbrıs'ı AB gündemine taşımaya çalışmıştır. Belirli bir zaman sonra AB Yunanistan'ın yapmak istediği gibi Türkiye'ye "AB'ye üye olmak istiyorsan Yunanistan ile aradaki sorunları çöz" demiştir. AB'nin bu ilkesinden istifade etmeye çalışan Yunanistan özellikle Kıbrıs ile ilgili sorunları Türkiye'ye çözdürme gayreti göstermiştir. Bu durum bir müddet sonra Kıbrıs sorununu BM gündeminden çıkartıp AB'ye taşımış ve Türkiye'nin AB'ye üye olabilmesi için çözmesi gereken bir sorun haline dönüştürülmüştür.

AB ile Türkiye arasında 12 Eylül 1980 Askeri Harekâtı sebebi ile dondurulan ilişkiler, 16 Eylül 1986'da Ortaklık Konseyi toplantısının yapılması ile tekrar başlamıştır. AB toplantıda Yunanistan'ın karşı çıkmasına rağmen Türkiye'ye, Bakanlar düzeyinde ilk olumlu sinyali vermiştir. Türkiye Yunanistan'ın karşı propaganda çalışmalarına rağmen AB'ye, 14 Nisan 1987'de tam üyelik başvurusunda bulunmuştur.¹¹⁵

Yunanistan, Türkiye'nin AB ile ilişkilerinin normalleşmesini istememektedir. Bu sebeple görüşmedeki olumlu havayı estirmemek için Ortaklık Konseyi toplantısında Yunan Dışişleri Bakanı gündem dışı Kıbrıs'tan söz etmiştir. Yunanlı Bakan "Türk Birlikleri Kıbrıs'tan çekilmediği sürece Yunanistan, Türkiye-AB ortaklık antlaşmasının uygulanmasını engelleyecektir" demiştir.¹¹⁶

Türkiye'nin üyelik başvurusunu, uzun süre cevapsız bırakan AT Komisyonu, nihayet 18 Aralık 1989'da tam üyelik başvurusunu gündeme getirerek, Şubat 1990'da Türkiye'yi Topluluğun Bakanlar Komitesine kabul etmiştir. Yapılan açıklamada:¹¹⁷

"Topluluğun, kendi iç pazarını tamamlayabilme sürecinden önce (1992) yeni bir üyeyi kabul edemeyeceği ve Türkiye'nin katılmadan önce ekonomik, sosyal ve siyasal alanda gelişmesine ihtiyaç duyulduğu" belirtilmiştir.

¹¹⁵KÖSE, a.g.e, s.262; ÖZCAN, Mehmet: "1990 Sonrası Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri", s.1

¹¹⁶UĞUR, Mehmet: Avrupa Birliği ve Türkiye: Bir Dayanak/ İnandırıcılık İkilemi, Everest Yayınları, İstanbul, 1999, s.236-237

¹¹⁷TOBB AB Müdürlüğü, Avrupa Birliği ve Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri, TOBB yayınları, Ankara, Ağustos 2002, s.3-22;

Siyasal anlamda gelişmelerden kastedilen Yunanistan ile yaşanan sorunlar ve Kıbrıs meselesinde Türkiye'nin Yunan-Rum tarafıyla olabildiğince bu ikilinin istediği çözümleri kabul etmesidir. Açıklamada tam üyeliğe ne Türkiye'nin ne de Avrupa Topluluğu'nun hazır olmadığını ve bu şartlar altında 1993 yılından önce giriş pazarlıklarına başlanamayacağı belirtilmiş, bunun yerine Türkiye'ye Gümrük Birliği'nin geliştirilmesi önerilmiştir.¹¹⁸

Komisyon raporunda Türkiye'ye ilişkin üç çekince belirtilmiştir. Bunlar; Türk ekonomisinin uyum sürecinin başlatılması için yeterli olmaması, Türkiye'de demokratikleşme ve insan hakları uygulamalarının AB standartlarının çok gerisinde olması ve "Türk-Yunan ilişkilerinin tam üyeliğin önünde engel" olduğunun düşünülmesidir.¹¹⁹

AB'deki yoğun Yunan lobi faaliyetleri sonucunda Adalet Divanı, 5 Temmuz 1994'de KKTC'nin AB'ye ihracatını yasaklayan bir karar almıştır. Adalet Divanı kararında, KKTC ile yapılacak tüm ticareti yasa dışı ilan etmiştir.¹²⁰ Bu karar ile Kıbrıs Türk'leri AB tarafından izole edilirken, Rum'lar Kıbrıs'ın tek meşru temsilcisi olma iddialarında daha güçlü hale getirilmişlerdir. KKTC'nin toplam ihracatının büyük bir kısmını etkileyen bu karar, güven artırıcı önlemler paketinin Kıbrıs Türk tarafına sağlayacağı somut yararları ortadan kaldırmıştır. Müteakiben GKRY, Ekim 1994'de aldığı tek taraflı başka bir kararla KKTC ile yürüttüğü diyalogu kesmiş ve 3 yıl KKTC'nin görüşme çağrılarına olumsuz cevap vermiştir.¹²¹

Yunanistan, GKRY'nin Kıbrıs adına AB'ye üye olma çalışmalarını desteklemiştir. Yunan lobi faaliyetlerinin etkisinde kalan AB, Eylül 1990'da GKRY'nin üyelik başvurusunun normal süreç içerisinde değerlendireceğini kabul ve

¹¹⁸ARSLAN, Gizem: "Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri", www.adalet ve hukuk.com.tr., int. trh. ve saat: 05 Ekim2007-14.40, s.1-10; www.tbmm.gov.tr, [İnt.Tarih](#) ve Saat: 05 Ekim 2007-12.15, s.1:

¹¹⁹KÖSE: a.g.e., s.262-263

¹²⁰İktisadi Kalkınma Vakfı: "Avrupa Bütünleşme Süreci ve Türkiye-AB ilişkileri Kronolojisi (1990-1999)", www.ikv.org.tr, [İnt.Trh.Saati: 05](#) Ekim 2007-15.35, s.4

¹²¹SANDIKLI, Atilla: "Tarihsel Perspektif İçinde Kıbrıs Sorunu ve AB", Silahlı Kuvvetler Dergisi, Ankara, Yıl.121, Sayı.371, Ocak 2002, s.29; KÖSE: a.g.e., s.172; LAÇİNER, Sedat : "Kıbrıs Sorunu: AB'nin Samimiyet Testi", USAK Stratejik Gündem, 19 Haziran 2006, www.usak.com.tr, İnt.trh ve saat:12 Mayıs 2007- 15.21, s.2; 06 Temmuz 1994 Tercüman Gazetesi

ilan etmiştir. Yunanistan'ın destekleri ile AB, 1994'de yaptığı Korfu Zirvesi'nde GKRY'yi genişleme programına almıştır.¹²²

AP'nin Aralık 1994'de Strasbourg toplantısında aldığı karar da; AB Konseyi'nden, "Türkiye ile yapılacak olan GB toplantısının ertelenmesi" istenmiştir. Bu karardan sonra yoğun diplomatik faaliyetler yapan Türkiye, Ortaklık Konseyinin toplanmasını sağlamış, ancak bu seferde Yunanistan'ın vetosu toplantıyı Mart 1995'e ertelemiştir.¹²³

Yunanistan'ın toplantıyı veto etmesindeki amacı, Türkiye'nin GB antlaşmasına karşılık, GKRY'nin AB'ye üyelik müracaatını kabul etmesini ve AB'nin, Atina'nın ekonomik kayıplarını karşılayabilmesi için Yunanistan'a 750 milyon ECU'lük denge kredisi vermesini sağlamaktır. Yunanistan'ın bu yönde yaptığı lobi faaliyetleri "veto'ya karşılık Kıbrıs" ilkesini Türkiye'ye kabul ettirmiştir.¹²⁴

Yunanistan Haziran 1995'te Lüksemburg'da yapılan Kıbrıs-AB Ortaklık Konseyi toplantısında "Kıbrıs'ın, AB'ye üyelik için başlayacağı diyalogda, Kıbrıs sorununun çözümü ile üyelik arasında bir bağlantı kurulmaması ve görüşmelerin yasal Kıbrıs Hükümeti ile yürütülmesi" kararını aldırtmıştır.¹²⁵

Yunanistan'ın AB'deki Türkiye politikası 1995'de, bir hayli değişime uğramıştır. Bu değişimin çok sebepleri olmakla beraber özünde; Türkiye'yi AB'nin dışında tutmak yerine AB'ye alma oyalamacasına devam etmek, GKRY'yi AB'ye üye yapmak ve böylece Türkiye ile ikili sorunları AB'ye havale etmek vardı.

Yunanistan ve AB, GKRY'nin üyeliği konusunda izlenecek yolu kendi aralarında önceden tespit etmiş ve hedeflerini gerçekleştirmek için Türkiye'nin GB'ye girmesi yönündeki hevesinden istifade etmeyi planlamışlardır. AB sözcüsünün 1993'te Brüksel'de yaptığı açıklamada: "Kıbrıs konusunun 1995'te gündeme getirileceğini" ilan etmesi bu planın sadece bir parçasıdır. Yunanistan,

¹²²European Council At Corfu 24–25 June 1994 Presidency Conclusions, www.dpt.gov.tr. [İnt.Trh.Saati: 21](#) Kasım 2007–15.35; HASGÜLER, Mehmet: Kıbrıs'ta Enosis ve Taksim Politikalarının sonu, İletişim Yayınları, İstanbul, s.143

¹²³ÖZKAN, İ. Reşat: Dış Politika: Dış Kapının Dış Mandalı, Çınar Yayınları, İstanbul, İkinci Baskı, 1997, s.211

¹²⁴BİRAND, Mehmet Ali: 31 Temmuz 1959'dan 17 Aralık 2004'e Türkiye'nin Büyük Avrupa Kavgası, Doğan Kitap, İstanbul, 2. Baskı, Ocak 2005, s.365; 25 Şubat 1995 Cumhuriyet Gazetesi:

¹²⁵ÖZKAN: a.g.e., s.148

Türkiye'nin GB hevesinden, "ikinci bir kazanç" elde etmeyi hesaplamaktadır. Yunanistan senaryonun bir parçası olarak Kasım 1994'de, "Türkiye ile imzalanacak GB belgesini veto edeceğini" açıklamıştır. Yunanistan'ın arzusu, Türkiye'nin GKRY'ye, AB'ye tam üyelik (Kıbrıs Cumhuriyeti olarak) görüşmelerinde "evet" demesidir. Türkiye'nin Dışişleri Bakanı, Yunanlı Bakan ve Troyka (önceki, o anki ve gelecek olan AB dönem başkanları) ile Şubat 1995'de Londra'da yapılan beşli bir toplantıda GKRY'nin, AB üyeliği ile ilgili pazarlık yapılmıştır. Müteakiben yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında, AB hükümetler arası zirvesinin bitiminden 6 ay sonra (1997 sonlarına doğru), AB'nin, GKRY ile "Kıbrıs Cumhuriyeti" adı altında yaptıkları tam üyelik başvurusu görüşmelerinin başlatılmasına; Türkiye, "evet" demiştir.¹²⁶

24 Şubat 1995'de AB Komisyon Başkanı, "Başkanlık Bildirgesi" başlığı ile resmi bir açıklama yaparak; "Kıbrıs Cumhuriyeti ile en kısa zamanda tam üyelik görüşmelerine geçileceğini" bildirmiştir. Açıklamanın ardından 12 Haziran 1995'de yapılan AB-Kıbrıs Ortaklık Konseyi toplantısı kararları ile plan yürürlüğe konmuştur. Kararda "AB'nin Kıbrıs'taki resmi muhatabının Rum Hükümeti olduğu ve Kıbrıs'taki mevcut durum ile üyelik arasında bir bağlantı kurmanın gerekmediği" ifade edilmektedir. Başka bir ifadeyle, üyelik görüşmeleri tamamıyla Türk tarafının bilgi, katkı ve inisiyatifi olmadan sürdürülecek ve GKRY'nin üyeliği böylece kesinleşmiş olacaktır. Bu durum, Kıbrıs içinde bir cemaat olan Türkleri, GKRY altında AB'ye üye yapacak böylece KKTC vatandaşları 1959 Zürih ve Londra anlaşmaları ile kazandıkları haklarından vazgeçmiş sayılacaktır.¹²⁷

Yunanistan'ın üyeliğinden sonra AB'nin Türkiye'ye bakışı ve Türkiye'yi algılaması hızla "Türkiye karşıtı" bir yola girmiş ve 1993'ten itibaren AB "tamamen Yunanistan'ın yanında ve tarafında" yer almıştır.¹²⁸ Yunanistan AB'nin Türkiye'ye bakış açısını deştirmekle yetinmeyip dönem başkanı olduğu 1994'den itibaren GKRY'nin AB'ye üyeliğinin gerçekleşmesi yönündeki çalışmalarına da hız vermiştir.

¹²⁶MANİSALI: İçyüzü..., s.133

¹²⁷MANİSALI: İçyüzü ..., s.134; ÖZKAN, a.g.e., s.225-226, 249

¹²⁸MANİSALI: Türkiye ve Küreselleşme, s.113

AB Yunanistan'ın katkılarıyla Kıbrıs Sorunu'nu artık kendi sorunu gibi görmeye başlamıştır. Nitekim AB Konseyi (Avrupa Konseyi) Şubat 1994'de aldığı bir kararda; "Türkiye Kıbrıs'tan çekilsin" demiştir.¹²⁹ Aynı tarihlerde, AB Komisyonu'nun Akdeniz ülkelerinden sorumlu müdürü ve Kıbrıs gözlemcisi Serge Abou'nun hazırladığı gizli Kıbrıs Raporu'nda Rum yanlısı görüş ve ifadelerle ağırlık verilmiştir. Serge Abou'nun raporunda Kıbrıs'ın AB'ye tam üyelik başvuru görüşmelerinin başlatılması, Atina yanlısı bir eğilimle savunulmaktadır.¹³⁰

Kıbrıs sorununun çözümü AB ile daha karmaşık bir hal almıştır. AB Kıbrıs'la yapılacak üyelik görüşmelerini, Türkiye ile yapılacak GB antlaşmasına, endekslemiştir. AB'nin 6 Mart 1995 tarihli Konsey kararına göre; Yunanistan, Türkiye'ye yapılacak mali yardım üzerindeki vetosunu kaldıracak: Türkiye, GB'ye kavuşacak, hükümetler arası konferansın sona ermesinden 6 ay sonra, GKRY ile üyelik görüşmelerine başlanacaktır. Bu planla AB, iki amacına birden erişmiş olacaktır. Birincisi, AP onayına bağlı olmak kaydıyla, AB-Türkiye GB'yi gerçekleştirmek; ikincisi, hem Türkiye'ye hem de KKTC'ye Kıbrıs sorununun çözümü için çalışmalarının kendi yararlarına olacağını anlatmaktır.¹³¹

AB'nin 12-13 Aralık 1997'de yaptığı Lüksemburg Zirvesi, Avrupa'nın geleceği için adeta bir dönüm noktası olmuştur. Lüksemburg Zirvesi'nde Türkiye'ye aday ülke statüsü verilmezken; GKRY, resmen aday olarak kabul edilmiş ve ilk genişlemeye dâhil olacağı karara bağlanmıştır. AB, bu kararın alınmasından sonra vakit kaybetmeksizin GKRY ile 1998'de müzakerelere başlamıştır. Böylece Yunanistan, Türkiye ile sorunlarını; Türk-AB sorunları haline getirme planında, önemli bir aşamayı tamamlamıştır.¹³²

GKRY'nin, AB'ye giriş sürecinin başlaması ile birlikte AP, Türkiye'nin üyelik süreci için Kıbrıs meselesinin çözülmesi ile ilgili hükümleri daha fazla gündeme getirmeye başlamıştır. AP, 13 Aralık 1995'de aldığı kararda:¹³³

¹²⁹03 Şubat 1995 Hürriyet Gazetesi; 05 Şubat 1995 Yeni Asya Gazetesi

¹³⁰05 Şubat 1995 Zaman Gazetesi

¹³¹19 Aralık 1994 Cumhuriyet Gazetesi; UĞUR, a.g.e., s.235

¹³²“Consiel Europeen De Luxembourg- Conlisions da le Presidence”, www.dpt.gov.tr, int.trh ve s.: 26 Kasım 2007-10.00; Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığının “Avrupa Birliği ve Türkiye”, s.41-57; DEMİRTAŞ-COŞKUN: a.g.e., s.257

¹³³Avrupa Parlamentosunun Türkiye Aleyhine Aldığı Bazı Kararlar, www.Atonet.org.tr, İnt Trh ve s.: 05 Ekim 2007-17.30

“Türk Hükümeti ve TBMM, Kıbrıs’ın bölünmüşlüğüne son vermek için somut adımlar atmalı ve askerlerini Kıbrıs topraklarından çekmelidir” demiştir.

Karardan anlaşıldığı gibi AB, Ada’da ki Türk askerini işgalci olarak görmekte ve “Kıbrıs Cumhuriyeti” adıyla GKRY’ni üye olarak almadan önce AB toprağı olacak olan Kıbrıs’tan Türk askerinin çekilmesini istemektedir.¹³⁴

AP 19 Eylül 1996’da Kıbrıs ile ilgili;¹³⁵

“AP, Türkiye Hükümetinin özellikle Kıbrıs’tan askeri güçlerini geri çekmesini ve Kıbrıs sorununa adil ve uygulanabilir bir çözüm çağrısında bulunan BM kararlarını kabul etmesini ve uygulamasını ister” şeklinde bir karar almıştır.

Bu gelişmelerden sonra 20 Ocak 1997’de Demirel ve Denктаş, GKRY’nin tek başına AB üyeliğı yolunda atacakları her adımın, KKTC ile Türkiye’nin bütünleşme sürecini hızlandıracağını gösteren ortak bir bildiri yayınlamışlardır. Bunun üzerine AB, 24 Şubat 1997’deki Dışışleri Bakanları toplantısından sonra yaptığı açıklamada Kıbrıs’ta herhangi bir çözüm olmadan tam üyelik müzakerelerinin gerçekleşmeyeceğı, bölünmüş bir Kıbrıs’ın AB’ye alınmayacağını ancak çözümden sonra tüm ada için üyeliğın söz konusu olabileceğini belirtmiştir.¹³⁶

AB'nin 13–14 Aralık 1996’da ilan ettiğı “Dublin Zirvesi” sonuç bildirgesinde ise:¹³⁷

“Türkiye’yi, Kıbrıs’ta; Güvenlik Konseyi kararları doğrultusunda bir çözüm bulunabilmesi için nüfuzunu kullanmaya davet eder” denmiştir.

Türkiye alınan bu kararlar sonrasında görüşlerini yazılı bir bildiriyle şu şekilde açıklamıştır:¹³⁸

¹³⁴ Avrupa Parlamentosunun Türkiye Aleyhine Aldığı Bazı Kararlar, www. Atonet.org.tr., İnt Trh ve s.:05 Ekim 2007-17.30

¹³⁵ Avrupa Parlamentosunun Türkiye Aleyhine Aldığı Bazı Kararlar, www.atonet.org.tr, İnternet Trh. Ve Saati:05 Ekim 2007–17.45

¹³⁶ Avrupa Parlamentosunun Türkiye Aleyhine Aldığı Bazı Kararlar, www.atonet.org.tr., İnternet Trh. ve Saati: 05 Ekim 2007–17.45

¹³⁷ ERÇAKICA, Hasan: “Türkiye’nin AB üyelik süreci ve Kıbrıs”

¹³⁸ ÜLGER, İrfan Kaya ve EFEGİL, Ertan: Kıbrıs Meselesi Bugünü ve Yarını, Ankara, 2001, s.3

“Bir çözüm olsa dahi, Kıbrıs; Türkiye’den önce AB’ye giremez. Çünkü bu Türkiye ile Yunanistan arasındaki hassas dengeyi bozacaktır. Türkiye, 1960 Antlaşmaları ve bunlardan doğan haklarını mahfuz tutmaktadır. İçinde Yunanistan’ın bulunduğu AB, Kıbrıs sorununun çözüm yeri değildir. Çözüm BM Genel Sekreteri’nin iyi niyet misyonu çerçevesinde bulunacaktır. Buna rağmen GKRY’nin AB üyeliği ileri götürülürse, Türkiye de KKTC ile benzeri bir bütünleşmeye gitmek durumunda kalacaktır.”

b. GKRY’nin AB ile Tam Üyelik Müzakerelerine Başlaması

16–17 Haziran 1997’de Amsterdam’da yapılan zirveden sonra 8 Temmuz 1997’deki bildirgeyle, 16 Temmuz 1997’de “AB Gündem 2000 Bildirisi” yayımlanmıştır. Bu bildiriye, Kıbrıs’ta siyasi bir antlaşma olsun ya da olmasın GKRY ile tam üyelik müzakerelerinin, 1998 yılı ilkbaharda başlayacağı ilan edilmiştir.¹³⁹

AB Devlet ve Hükümet Başkanlarının 12–13 Aralık 1997 Lüksemburg Zirvesi’nde aldıkları karar ile “Gündem 2000” önerileri aynen kabul edilmiştir. Lüksemburg Zirvesi’nde, GKRY tam üyelik için aday ülke olarak belirlenirken, Türkiye aday ülkeler arasında zikredilmemiş, sadece tam üyeliğe ehil olduğu teyit edilmiştir.¹⁴⁰ GKRY’nin “Kıbrıs Cumhuriyeti” adı ile 31 Mart 1998’de AB’ye tam üyelik müzakerelerinin başlatılması yönünde kesin karar alınmış ve belirlenen tarihte üyelik görüşmelerine başlanmıştır. Lüksemburg Zirvesi sonuç bildirgesinde AB Konseyi, “katılım müzakerelerinin Kıbrıs sorununa barışçıl bir çözüm bulunması çabasına olumlu katkıda bulunacağını” söylemiş ve Ada’daki görüşmelerin “iki toplumlu- iki bölgeyi bir federasyon yaratılması amacına yönelik olarak sürdürülmesi gerektiğini” belirtmiştir. Bu diplomatik dil daha başlangıçta AB’nin KKTC’yi

¹³⁹İŞIKSAL, Hüseyin: “Kıbrıs Türkiye’nin AB Sürecindeki Anahtar”, Avrupa Birliği Dersleri: Ekonomi, Politika, Teknoloji,(Editör: İrfan KALAYCI), Nobel Yayıncılık, Ankara, 2006, s.299

¹⁴⁰“Consiel Europeen De Luxembourg- Conlisions da le Presidence”, www.dpt.gov.tr, int.trh ve s.: 26 Kasım 2007-10.00; KARLUK: a.g.e., s.912-927

tanımadığını ve en fazla iki bölgeyi iki toplumlu yeni bir Kıbrıs Cumhuriyeti yaratılmasına sıcak bakıldığını göstermektedir.¹⁴¹

Lüksemburg Zirvesinde alınan bu kararlar üzerine Türkiye, AB'ye umulmadık bir rest çekerek Avrupa'yı telaşlandırmıştır. Türkiye "üyeligi geri çekme" resti ile beraber "Avrupa ile siyasi ilişkileri dondurduğunu" ve AB ile "Kıbrıs, Ege ve İnsan Hakları" konularını görüşmeyeceğini bildirmiştir. AB, bunun üzerine telaşa kapılmış, üyelerinden kararın tekrar gözden geçirilmesini istemiştir. Dönemin AB Komisyonu Başkanı arayışta yumuşatmak için yaptığı beyanlarla, "zirve kararının Türkiye'ye hayır demek anlamına gelmediğini" belirtmiştir.¹⁴²

AB, bir taraftan Türkiye'nin Lüksemburg Zirvesi kararlarına tepkisini azaltmak için çalışırken diğer taraftan Türkiye'ye yapılacak ekonomik yardımı askıya alıyordu. Bu çelişkili ilişkiler yumağı içerisinde Yunanistan, Türkiye'ye; Veto'yu kaldırma şartı olarak, "Kıbrıs'ı ver, AB'ye gir" teklifinde bulunuyordu.¹⁴³

Lüksemburg Zirvesi'nde kaydedilen bir başka gelişme, Türkiye'nin diğer üyelige aday ülkeler ile beraber Avrupa Konferansı'na davet edilmesidir. Bütün bu gelişmelere rağmen, Türkiye ile ilgili görüşlerin yer aldığı raporun 35. paragrafı, AB ile siyasi ilişkinin kesilmesine yol açan ifadeleri taşımaya devam ediyordu. Rapora göre, AB'nin Türkiye'den istedikleri şunlar idi:¹⁴⁴

"—Yunanistan ile Türkiye arasındaki ilişkilerin tatminkâr ve istikrarlı bir çözüme kavuşturulması,
— BM ilgili kararları doğrultusunda Kıbrıs'ta siyasi bir çözüm bulunması."

Lüksemburg Zirvesi kararlarında Türkiye'nin AB ile bağlarının güçlendirilmesi koşulları sıralanırken, Yunanistan ile tatminkâr ve istikrarlı ilişki kurulması, UAD dahil yasal yollar başta olmak üzere ihtilafların çözülmesi, ilgili BM

¹⁴¹'Consiel Europeen De Luxembourg- Conlisions da le Presidence'', www.dpt.gov.tr, int.trh ve s.: 26 Kasım 2007-10.00; DOĞAN, Nejat "Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği Kararlarında Kıbrıs Sorunu", Akdeniz İ.L.B.F. Dergisi(4), Antalya, 2002

¹⁴²Türkiye Gazetesi, 13 Aralık 1997; Hürriyet Gazetesi, 14 Aralık 1997; Sabah Gazetesi, 15 Aralık 1997; Milli Gazete, 15 Aralık 1997; Hürriyet Gazetesi, 15 Aralık 1997; Posta Gazetesi, 16 Aralık 1997; Türkiye Gazetesi, 18 Aralık 1997

¹⁴³ Gündüz Gazetesi, 14 Aralık 1997; Posta Gazetesi, 18 Aralık 1997

¹⁴⁴'Consiel Europeen De Luxembourg- Conlisions da le Presidence'', www.dpt.gov.tr, int.trh ve s.: 26 Kasım 2007-10.00; DURA ve ATİK: a.g.e.,s.217; ÖZCAN, Mehmet: "1990 Sonrası Avrupa Birliği -Türkiye İlişkileri", s.2; Hürriyet Gazetesi, 11 Aralık 1997

Güvenlik Konseyi kararları temelinde Kıbrıs'ta bir politik çözüm için BM himayesinde yapılan müzakerelerin desteklenmesi ifadeleri yer almıştır.¹⁴⁵

Lüksemburg Zirvesinden sonra 15–16 Haziran 1998'de Cardiff Zirvesi yapılmış ve zirve sonuç raporunda Türkiye'yi ilgilendiren konular “genişleme” başlığı altında yayınlanmıştır. Raporda, Türkiye'nin AB'ye düzenli olarak rapor vermesi kararlaştırılmıştır. Cardiff zirvesinde, Lüksemburg Zirvesinde belirtilen hususlarda iyileştirme yapılmadığından Cardiff zirvesi sonuçları, Türkiye tarafından memnuniyetsizlikle karşılanmıştır.¹⁴⁶

Cardiff Zirvesi'nin Kıbrıs için hazırlanan raporunda ekonomik ve siyasi sorunlar üzerinde durulmuş; Türk kesimi ile Rum kesimi arasında bazı ekonomik farklılıklar bulunduğunu belirtmiştir. Komisyon raporuna göre farklılıklar, Kıbrıs'ın AB'ye üyeliğini engelleyici bir niteliğe sahip değildir. Raporda Türk ve Rum kesimleri arasındaki problemlere dikkat çekilerek “Kıbrıs'ta siyasi çözümün bulunması Ada'nın tam üyelik sürecini kolaylaştıracaktır” denmiştir.¹⁴⁷

Cardiff Zirvesi, her ne kadar AB'nin tavrında belirli ölçüde bir değişiklik yapılabileceği sinyali verse de, ilişkileri belirleyen temel etmen hala belirsizlikti. Türkiye'nin bu belirsizliğe katkısı ise “Kıbrıs sorunu ve Yunanistan ile arasındaki diğer sorunların çözüme kavuşturulmaması” olarak gösterilmekteydi.¹⁴⁸

AP 17 Eylül 1998'de, Yunanistan ve GKRY lehine aldığı kararında “Türkiye'ye, adanın askersizleştirilmesini sağlamak amacıyla Kıbrıs'tan askeri güçlerini çekmesi için pratik adımlar atması çağrısında bulunur” demesi Kıbrıs'ın sürekli gündemde kalacağını bir işareti olarak değerlendirilebilir.¹⁴⁹

AB komisyonu 22 Ekim 1998'de, Yunanistan vetosu nedeniyle engellenen mali desteğin verilebilmesi ve Türkiye için Avrupa Stratejisinin uygulamaya sokulabilmesi amaçlarıyla yeni bir mali işbirliği önerisi sunmayı müteakip 4 Kasım 1998'de Kopenhag kriterleri ışığında kaydedilen gelişmelere ilişkin görüşlerini içeren ilk “İlerleme Raporu” nu yayınlamıştır.¹⁵⁰

¹⁴⁵Consiel Europeen De Luxembourg- Conlisions da le Presidence”, www.dpt.gov.tr, int.trh ve s.: 26 Kasım 2007-10.00; ÇELEBİ: a.g.e.,s.66

¹⁴⁶DURA ve ATİK: a.g.e., s.222

¹⁴⁷DURA ve ATİK: a.g.e., s.222

¹⁴⁸UĞUR: a.g.e., s.xvii

¹⁴⁹MANİSALI: Sessiz Darbe, s.184

¹⁵⁰KARLUK: a.g.e., s.912-927

AB'nin 11–12 Aralık 1998'da yaptığı Viyana Zirvesi'nde Konsey, Cardiff Zirvesi'nde olduğu gibi, Kıbrıs dahil bazı ülkelerle katılım sürecinin başladığını ve müzakerelerin olumlu geçtiğini belirtmiş ve zirvenin sonuç bildirgesinde Kıbrıs sorununa “BM Güvenlik Konseyi kararlarına dayalı” bir çözümün getirilmesi yönündeki BM Genel Sekreteri'nin çalışmalarına olan desteğini tekrarlamıştır¹⁵¹.

Yunanistan, çözümün mutlaka Güvenlik Konseyi Kararlarına dayanacağını açıkça belirten bir ibarenin zirve sonuç bildirgesinde yer almasını istemiştir. BM kararları dikkate alındığında, Yunanistan'ın bu tutumunu anlamak hiç de zor değildir. Çünkü genel olarak bu kararlar, Rum tarafının tek bir Kıbrıs Cumhuriyet çatısı altında Türk'leri azınlık statüsüne indirgeme politikasını desteklemektedir.¹⁵²

c. Marmara ve Atina Depremi ile Değişen iki Dış Politika

Hem Yunanistan hem de Türkiye'deki yaygın görüş Ağustos 1999'da Marmara Bölgesinde- Eylül 1999'da Atina'da olan depremlerin iki ülke arasındaki ilişkilerin olumlu yönde değişimine etkili olduğu yönündedir. İlişkilerin gelişimini dört adımda özetlersek :¹⁵³

- i. Yunan halkının Türkiye'deki yıkıcı depremlere karşı beklenmeyen sıcak ilgisi,
- j. Bunu samimi Türk minnettarlığının izlemesi,
- k. Yunanistan'daki depremlere Türklerin benzer tepkisi,
- l. Yunan halkının benzer duyguları.

Depremlerden sonra her iki ülkenin televizyon görüntüleri halkların kaynaşmasında etkili olmuştur. Televizyonlar aracılığı ile her eve, yıkıntılar arasında çocuğunu arayan perişan anneler, ağlayan yaşlı nineler iki ülkenin soyut "öteki" imajını yıkmış veya en azından zedelemiştir. Vicdanları harekete geçiren bu tablolar

¹⁵¹“Vienna European Council”, www.dpt.gov.tr, int.trh ve s.: 26 Kasım 2007-14.00

¹⁵²DOĞAN: a.g.e., s.94

¹⁵³HERACLIDES, Alexis(Çev. Birgül DEMİRTAŞ COŞKUN): " Yunan- Türk Yumuşaması(1999- ...): Bir İlk İnceleme", Türkiye- Yunanistan Eski Sorunlar, Yeni Arayışlar(Ed. Birgül DEMİRTAŞ COŞKUN), ASAM Yayınları, Ankara, 2002, s.32- 33

komşulara "Biz bu güne dek nasıl oldu da bu insanları öylesine kötü belledik!" sorgulamasını yaptırmıştır.¹⁵⁴

Depremlerle yumuşayan ikili ilişkiler Türkiye'nin AB'ye girmesini Yunanistan'ın destekleyeceği yönünde bir izlenimi de ortaya çıkarmıştır. Bunun bir işareti 11-12 Aralık'ta Helsinki'de, "Avrupa Konseyi Zirvesi" adıyla yapılan zirvede Yunanistan'ın, Türkiye'nin adaylığı üzerindeki vetosunu kaldırması ve komisyonun toplantıda oy birliği ile Türkiye'yi, AB'ye aday ülke olarak kabul ve ilan etmesidir.¹⁵⁵

Yunanistan depremle gelen politika değişikliğinde "iç denge"ye önem vermenin yanında, Türkiye'yi ilişkilendirme stratejisi de izleyerek siyasi ve diplomatik "barış hissi" yaratma yoluna başvurmuştur. Bu strateji, çeşitli politika alanlarında Türkiye ile ilişkileri devam ettirmeye ve mümkün olduğunca iyileştirmeye çalışmaktadır. Temasların artırılması ve yoğun bir ilişkiler ağı oluşturulmasını amaçlamaktadır. Bu politika Helsinki'den sonra kendisini göstermiş ve iki ülke arasında; turizm, çevre koruma, ekonomik işbirliği, yatırım, araştırma ve teknoloji, deniz ulaşımı, kültür, gümrük yetkililerinin işbirliği, terörle, uyuşturucu kaçakçılığı ve göçle mücadele dalında dokuz antlaşma imzalanmıştır.¹⁵⁶

Depremden sonra başlayan iyi ilişkiler iki ülkenin belediyeleri arasında kardeş kent antlaşmalarının imzalanması ile daha pekişmiştir. Bugün Türkiye'de 20'nin üstünde kentin Yunanistan'da kardeş kenti vardır. Bu kentlerin belediye başkanları, meclis üyeleri ve sivil toplum örgütleri karşılıklı olarak birbirlerini ziyaret etmekte karşılıklı olarak işbirliği antlaşması imzalamaktadırlar.¹⁵⁷

Belediyeler arasında işbirliğinde öncülüğü Marmara ve Boğazlar Belediyeler Birliği yapmıştır. Yunanistan'ın Attica Bölgesi Belediyeler Birliği'nden bir kurul 2000 Ağustos'unda Türkiye'ye gelerek deprem bölgesini ziyaret etmiş ve iki birlik arasında işbirliği protokolleri imzalanmıştır. Bu projelere en güzel örnek Ege ve

¹⁵⁴Millas, HERKÜL: "Türk- Yunan Halklarının 'Dostluğu' üzerine", Türkiye- Yunanistan Eski Sorunlar, Yeni Arayışlar(Ed. Birgül DEMİRTAŞ COŞKUN), ASAM Yayınları, Ankara, 2002, s.110-111

¹⁵⁵"Helsinki European Council", www.dpt.gov.tr, int.trh ve s.: 26 Kasım 2007-14.40; www.Belgenet.com,08 Haziran 2007- 15.20

¹⁵⁶IFANTIS, Kostas(Çev. Birgül DEMİRTAŞ COŞKUN): "Yunan Türk Yakınlaşmasının Yansımaları: Yunanistan'ın İlişkilendirme Stratejisinin Sistemsel Gereklilikleri", Türkiye- Yunanistan Eski Sorunlar, Yeni Arayışlar(Ed. Birgül DEMİRTAŞ COŞKUN), ASAM Yayınları, Ankara, 2002, s.96- 97

Akdeniz'deki Yunan Adalarının katı atık maddelerinin ekonomik bir şekilde geri dönüşümünü sağlamak maksadı ile Türkiye'den ÇEVKO aracılığı ile yapılan protokolle Yunanistan Adalarının katı atıklarının Türkiye'ye getirilip işlenilmesi çalışmalarıdır.¹⁵⁸

Türkiye'de 17 Ağustos 1999'da meydana gelen deprem sonrası, iki ülke arasında resmi ilişkilerdeki olumlu gelişmelerle beraber, özellikle karşılıklı Sivil Toplum Kuruluşları(STK) ile Basın Çalışanlarının işbirliği yapmaları diyalogu olumlu yönde desteklemiştir. Aynı yılın Eylül ayında Atina'da depremin olmasıyla beraber Türkiye'nin yardıma koşması komşular arasında yakınlaşmayı daha artırmıştır. Her iki ülkede görsel ve yazılı basının birbirine yardım eden komşu görüntüleri özellikle halklar arasında adeta yeni temiz sayfalar açmıştır.

Yunanistan ile Türkiye arasında STK aracılığı ile ilk yakınlaşma 31 Ocak 1952'de İstanbul Vali ve Belediye Başkanı Fahrettin Kerim Gökay tarafından, Yunanistan'da kurulan "Yunan- Türk Dostluk Derneği"ne karşılık olarak Türkiye'de "Türk- Elen Dostluk Cemiyeti" kurulacağını açıklaması olmuştur. Ancak plan kağıt üzerinde kalmış gelişme bir müddet olmamıştır. İstanbul Valisi'nin girişiminden sonra Milliyet gazetesi başyazarı Abdi İpekçi'nin Şubat 1979'da öldürülmesi anısına konulan "Abdi İpekçi Dostluk ve Barış Ödülü" paralelinde emekli mühendis Andreas Politakis girişimi ve Elefterotypia gazetesi aracılığıyla 1980 yılından itibaren bir ödül verilmesi olmuştur. Ödülün amacı "Türk ve Yunan Halklarının birbirine karşılıklı anlayış çerçevesinde, dostluk ve barış ilkeleri içinde yaklaşmasını sağlamaktır." Halen devam eden ve 2 yılda bir kez verilen bu ödül Türkiye Yunanistan arasında ilk sivil inisiyatif olarak tarihe geçmiştir.¹⁵⁹

1986 Yılında Yunanistan'da sol partilerin temsilcilerinin katılımı ile "Yunan- Türk Dostluk Komitesi"nin kurulmasını müteakip bir grup aydın 1987'de Türkiye'de "Türkiye Yunanistan Dostluk Derneği"ni kurmuştur. Her iki derneğinde amacı halklar arasında dostluk, barışçı diyalog, sosyal ve kültürel alanda işbirliğini öngörmektedir. Bu dernekler kuruldukları günden bugüne kadar müşterek okul

¹⁵⁷TOKSÖZ, Fikret: "Türk- Yunan Belediyeleri Arası İlişkiler", Geleceğin Sesi Türk-Yunan Yurttaş Diyalogu(Ed. Taciser Ulaş BELGE), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Nisan 2004, s.104

¹⁵⁸TOKSÖZ: a.g.m., s.106

kitaplarının incelenmesi, ortak bir Türk-Yunan Dergisinin çıkarılması, Şarkı, Folklor ve Müzik Festivalleri, spor müsabakaları, Sinema festivali, Turizm ve Ticaret gibi birçok sahada faaliyet yapmış ve halen de yapmaya devam etmektedir.¹⁶⁰

Depremle gelen iyi ilişkileri zaman zaman siyasilerin olumsuz beyanları ile sekteye uğrasa da tekrar düzelmesi çabuk olmuştur. Bu beyanların bir tanesi Yunanistan Başbakanı Simitis'in, Helsinki Zirvesinin ardından yaptığı açıklamadır. Simitis açıklamasında:¹⁶¹

“Türkiye aday olmuştur; bu adaylık ile somut yükümlülükler altına girmiştir ve bu yükümlülüklerini yerine getirmekle mükelleftir.” demiştir.

Simitis Atina’ya döndüğünde yaptığı açıklamada ise;¹⁶²
“Türkiye artık Ege ve Kıbrıs konularında köşeye sıkıştı, AB’ye taahhütte bulundu, gereğini yapması gerekir” demiştir.

ç. GKRY'nin Adayı Temsilen AB Adaylığına Hazırlanması

AB, Helsinki Zirvesi öncesinde Türkiye'nin adaylık statüsünün kabulü için ön koşul olarak, Kıbrıs ve Ege'yi öne sürme gayretinde idi. Dönemin Başbakanı Bülent Ecevit, Helsinki'ye gitmeden önce Türkiye'de, kamuoyuna yaptığı açıklamada: “adaylık koşullu gelirse” kabul etmeyeceğini belirtmişti.¹⁶³ Helsinki Zirvesi'nde durum tamamen değişmiş içerde yapılan Yunan lobi faaliyetleri sonucu Türkiye, AB'nin kararına uymuş ve Başbakan Bülent Ecevit; “İçime sindiremedim ama imzalamak zorunda kaldım” diyerek halktan özür dilemiştir.¹⁶⁴ Yunanistan AB'de, ne kadar etkili olduğunu, “Kıbrıs ve Ege'yi Türkiye'ye AB adaylığına “ön koşul” olarak kabul ettirmekle bir kez daha göstermiştir. AB, artık Yunanistan'ın Türkiye ile olan sorunlarını kendi sorunları gibi görmeyi hiç yadırgamamaktadır.

¹⁵⁹ ALTINTAŞBAŞ, Halis: "İki Ülke İlişkilerinde STK'ların Yeri ve Türkiye Yunanistan Dostluk Derneği", Geleceğin Sesi Türk-Yunan Yurttaş Diyaloğu (Ed. Taciser Ulaş BELGE), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Nisan 2004, s.104

¹⁶⁰ ALTINTAŞBAŞ: a.g.m., s.140-144

¹⁶¹ MANİSALI: İçyüzü ve Perde..., s.165

¹⁶² MANİSALI: Türkiye-Avrupa İlişkilerinde sessiz..., s.207

¹⁶³ Hürriyet Gazetesi, 1 Kasım 1997

¹⁶⁴ MANİSALI: Sessiz Darbe, s.136; Türkiye ve Küreselleşme, s.182-184

Helsinki'ye gelinmeden önceki Finlandiya Cumhurbaşkanı Liponen, Türkiye Başbakanı Bülent Ecevit'e yazdığı mektupta: "Kıbrıs hiçbir şekilde koşul değil, hiç böyle düşünmeyin" diyerek adeta Ecevit'e güvence vermiştir. Ecevit Helsinki'de, antlaşmayı imzalamak zorunda kalmış, içine sindirememiş, bir sene sonra yaptığı bir açıklamayla (22 Kasım 2000) "Helsinki'de aday üyelik kabul edilirken Kıbrıs ve Ege konularında Türkiye'ye söz verildi. Ancak bu sözler şimdi çiğneniyor. Avrupa bizi aldatmıştır." diyerek tepkisini dile getirmiştir. Bu sonuca göre, Türkiye'nin AB umudu Yunanistan'a kilitlenmiştir.¹⁶⁵

Yunanistan Aralık 1999 Helsinki Zirvesi'nden istediği sonuçları almıştır. Özellikle Kıbrıs konusunda, Helsinki Zirvesi kararlarına kadar BM aracılığı ile çözüm aranırken bu tarihten itibaren Kıbrıs AB'nin sorunu haline gelmiş böylece AB Kıbrıs konusunda Yunanistan tarafı olmuştur.

Helsinki Zirvesi'nde, Kıbrıs ile ilgili yeni kararlar alınmıştır. Daha önce AB, GKRY'nin kesin üyelik başvurusunun değerlendirilebilmesi için ön koşul olarak ileri sürülen "Kuzey Kıbrıs ve Türkiye ile olan sorun ve çatışmaların çözümlenmesi gerektiği" şartını Yunanistan ve GKRY'nin girişimleri sonucu kaldırmıştır. Böylece AB, GKRY'ni "Kıbrıs Cumhuriyeti" kimliği ile kabul edip, Türkiye ve KKTC'ye karşı korumaya almıştır.¹⁶⁶

Helsinki Zirvesinde alınan, Kıbrıs sorununun 2004 yılına kadar çözülememesi halinde UAD'ye gidilmesi kararı, Kıbrıs meselesini açıkça Türkiye aleyhine siyasi bir kıstas haline dönüştürmüştür. AB'nin tüm organları, bu tarihten itibaren Yunanistan aracılığı ile Kıbrıs konusunu kullanma fırsatını yakalamıştır¹⁶⁷. AP, 5 Ekim 2000'de aldığı kararlar;¹⁶⁸

"Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Ada'yı bir bütün olarak temsil etme hakkına sahip tek devlet olduğu kabul edilmiştir. Kıbrıs, Kopenhag

¹⁶⁵ÜNSAL, Erdal Muzaffer: "Türkiye-AB İlişkileri ve Kıbrıs Sorunu", Stratejik Araştırmalar Dergisi, Yıl.4, Kıbrıs Özel sayısı, Temmuz 2006, Gen kur. Yayınları, Ankara, s.23; Yeni Günaydın Gazetesi, 26 Kasım 1997

¹⁶⁶BÜYÜKBAŞ, Hakkı: "Kıbrıs'ta Yeni Dönem Yeni Çözüm Getirecek mi?", Silahlı Kuvvetler Dergisi, Gen kur. Basımevi, Yıl.124, Sayı.384, Nisan 2005, s.43

¹⁶⁷İLHAN, Suat: Türkiye'nin AB Yolu Tıkanı, Ankara Ticaret Odası Yayınları, Ankara, 2004, s.20

¹⁶⁸İLHAN: a.g.e, s.20

kriterlerini yerine getirdiği için; AB üyeliğine alınacaktır. Kıbrıs'ın üyeliği AB'nin Doğu Akdeniz'deki etkisini güçlendirecektir.”

Açıklamasında bulunmuş ve konuyu 2000 yılının sonunda yapılan Nice Zirvesi'ne taşımıştır.

AP'nin 15 Kasım 2000'de Kıbrıs ile ilgili “AP Türk Hükümetine; Kuzey Kıbrıs'ta ki işgal güçlerini geri çekme çağrısında bulunur” açıklamasını yapmıştır. AP Raporu'nda; “üyelik için gerekli kıstasları sağlamış olan Kıbrıs'ı, AB üyeliğine; Türkiye'den dolayı reddetmek siyasi ve ahlaki olarak savunulamaz” ve “Kıbrıs sorunu acil olarak çözümlenmelidir” denmiştir.¹⁶⁹

Türkiye'nin AB ile ilişkilerine yön verecek olan ve üyelik görüşmeleri konusunda yol haritası niteliği taşıyan Katılım Ortaklığı Belgesi 8 Kasım'da taslağı yapılmış, Brüksel'de açıklanmış ve 4 Aralık'ta onaylanmıştır. Bildirinin giriş bölümündeki, “Türkiye'ye verilen adaylık statüsünde tam üyelik gerçekleşmeden önce, Türk-Yunan sorunu bitsin” ifadesi yer almaktadır.¹⁷⁰

Katılım Ortaklığı Belgesi'nin Türkiye açısından bir başka önemi; Yunanistan'ın baskısı ile son dakikada Kıbrıs konusunun, “İlkeler” bölümünden çıkartılıp “Kısa Vadeli Öncelikler” bölümüne eklenilmesidir. Başka bir ifade ile 12 aylık bir süre zarfında bu konu çözüme kavuşturulacaktır. Bu belgede, Türk-Yunan anlaşmazlığı da “orta vadeli beklentiler” (bir yıldan uzun bir sürede çözüme kavuşturulacak) bölümünde yer almıştır. Bu sorunlar, 2004 yılına kadar çözülemezse UAD'ye gidilecektir.¹⁷¹

Katılım Ortaklığı Belgesinde, Türkiye'ye yönelik bir tehdidin yanında Kıbrıs'tan bazı ciddi ödünler verilmesi de şarta bağlanmıştır. Kıbrıs sorunu konusunda, Katılım Ortaklığı Belgesi'nde ayrıca, Avrupa İnsan Hakları Divanı'nın “Loizidu Davası” kararına atıfla, Divan'ın önünde 150–200 benzer davanın bulunduğu ve “Türk askerlerinin Kıbrıs'taki tampon bölgeyi bir noktada ihlal ettiklerine” yer verilmektedir.¹⁷²

¹⁶⁹İLHAN, a.g.e., s.20; DURA ve ATİK: Avrupa Birliği..., s.400

¹⁷⁰Sabah Gazetesi, 2 Kasım 2000

¹⁷¹SÖZEN, Naci: “Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyeliği Konusunda Politikamız Nedir?”, Silahlı Kuvvetler Dergisi, Yıl:121, Sayı:373, Temmuz 2002, s.63; DURA ve ATİK: Avrupa Birliği, s.401–403

¹⁷²SÖZEN: a.g.e., s.63

Katılım Ortaklığı Belgesinde; Yunanistan'ın ısrarcı tutumu, AB'nin Türkiye'ye verdiği sözleri tutmaması, faturanın; Kıbrıs konuları ile Türkiye'ye kesilmesiyle son bulmuştur. Katılım Ortaklığı Belgesinin ilanı Türkiye'de yoğun tepki ile karşılanmış ancak bu sonucu değiştirmemiştir. Belgenin ilanından sonra basın açıklaması yapan Yunanistan Dışişleri Bakanı Papandreou "Türkiye'nin AB yolu, Atina'dan geçer" diyerek Türkiye'ye yönelik AB politikalarını sergilemiştir.¹⁷³

Kıbrıs konusu, Katılım Ortaklığı Belgesi aracılığı ile Türkiye'nin AB'ye tam üyelik müzakere sürecinde "ön şart" olarak yerini almıştır.¹⁷⁴

AP'de 4 Eylül 2001'de görüşülen ilerleme raporunda, Güney Kıbrıs'ın, siyasi ve ekonomik kıstaslar açısından üyeliğe hazır olduğu belirtilmiştir. AP, Kıbrıs konusunda Jacques Paas tarafından hazırlanan raporu kabul etmiştir.¹⁷⁵ Jacques Paas raporda:¹⁷⁶

"GKRY'nin, AB'ye adaylığı Ada'daki sorunun çözümüne bağlı olmayacaktır. AB'nin önünde Ada'nın mevcut haliyle bile olsa Rum Kesimini üye yapmasını engelleyen bir sorun kalmamıştır" demektedir.

Kıbrıs'ta bir çözümün bulunmayışının sorumlusu olarak Türkiye gösterilirken, 2004 yılında bir çözüm olmasa dahi Kıbrıs'ın üyeliğinin gerçekleşeceği belirtilmiştir. Raporda yeni konulara da rastlanılmaktadır. Birincisi, Rumların tam üyeliği üzerine, adanın kuzeyinin Türkiye tarafınca ilhak edilmesi durumunda, Türkiye'nin AB üyeliğinin söz konusu olamayacağının belirtilmesidir. Raporun bu maddesi müteakiben AP Genel Kurulunda, Eylül 2001'de bir karar ile kabul edilmiştir. Bu kararlar verilen en önemli mesaj; Kuzey Kıbrıs'ın Türkiye tarafından "ilhak" edilmesinin, Türkiye'nin AB üyeliğinin sonu olacağının açıkça belirtilmesidir. Ada'da "işgalci" diye tanımlanan Türkiye; kilise, manastır gibi dini alanları tahrip etmekle de suçlanmaktadır. Diğer konu ise; Ulusal Programda Kıbrıs ile ilgili olarak yazılan ifadelerinin kabul edilemez olduğunun belirtilmesi ve

¹⁷³Dünya Gazetesi, 22 Kasım 2000

¹⁷⁴SOMUNCUOĞLU: a.g.e., s.263

¹⁷⁵TÜRKDOĞAN UYSAL: a.g.e.,s.189

¹⁷⁶TÜRKDOĞAN UYSAL: a.g.e.,s.189

AİHM'nin Ada'daki tek meşru hükümetin Rum tarafı olduğunu belirten 10 Mayıs 2001 tarihli kararının Ankara'nın önüne konulmuş olmasıdır.¹⁷⁷

AP 25 Ekim 2001'de;

“Kıbrıs sorununa kapsamlı ve tatmin edici bir çözüm aramada süren tıkanıklık, devam eden çabaları zayıflatarak genişleme sürecini ciddi bir biçimde aksatacak niteliktedir” açıklamasını yapmıştır.¹⁷⁸

AB 13 Kasım 2001'de Hükümet ve Devlet Başkanları Zirve toplantısı öncesi yayınladığı ilerleme raporunda; Türkiye'yi " İnsan Hakları, Kıbrıs, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasında" başarısız olarak nitelendirmiştir.¹⁷⁹

AB 2001 yılı Leaken zirvesi sonuç bildirgesinde; Kıbrıs dahil, adaylığa hazır 10 ülke ile yürütülen müzakereleri, 2002 yılı sonuna kadar bitirmeye “kararlı” olduğu vurgulanmıştır. Konsey ayrıca; “toplumlar arası görüşmelerin tekrar başlamasının memnuniyetle karşılandığını” belirterek bu görüşmelerin, Kıbrıs sorununun; ilgili BM güvenlik konseyi kararlarına uygun bir şekilde çözümü doğrultusunda devam ettirilmesini istemiştir. AB bu kararları ile Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin 2002 yılı sonuna kadar tam üye yapılacağını ilan etmiş, bu zaman içerisinde Kıbrıs sorununa bir çözüm bulunmasının üyeliği engellemeyeceğini dolaylı yoldan vurgulamış ve çözümün KKTC Cumhurbaşkanı Denktaş'ın iki devletlilik tezi ile bağdaşmayan Güvenlik Konseyi kararlarına dayanması gerektiğini kabul etmiştir.¹⁸⁰

AB'nin, Kıbrıs konusunda izlemiş olduğu politikanın süratli gelişme göstermesindeki sebepleri, sadece Yunan lobilerinin AB içerisindeki gayretleri ve GKRY'nin mazlumları oynayan politikalarının olmadığı açıkça görülmektedir. Bu politik gelişmelerdeki önemli bir faktör, Kıbrıs adasının coğrafyasından kaynaklanan ekonomik, siyasi ve politik avantajlardır.

d.Yunanistan'ın GKRY'ni AB üyesi Yaptırmaktaki Amacı

¹⁷⁷SOMUNCUOĞLU: a.g.e., s.263; ÖZÇAN, Mehmet: “1990 Sonrası Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri”, s.6

¹⁷⁸MANİSALI: Sessiz Darbe, s.185

¹⁷⁹KARLUK: a.g.e., s.792

Yunanistan'ın GKRY'ni AB'ye üye yaptırmakta acele davranmasının çok sebebi olmakla beraber en önemlisinin biran önce AB içerisinde gücünü ve oy hakkını ikiye katlayıp Kıbrıs ilgili ile alınacak kararlarda müşterek hareket ederek Türkiye'yi devre dışı bırakmaktır. GKRY, Kıbrıs'ın siyasi bölünmüşlüğüne çözüm bulunmadan AB'ye üye olmayı başarırsa kuşkusuz AB Kıbrıs ile ilgili konularda GKRY'ni destekleyecektir.¹⁸¹

Yunanistan'ın GKRY'ni AB'ye üye yapmak istemesindeki esas amaç ekonomik olmakla beraber daha çok siyasidir. Bu amaçları özetlemek gerekirse:¹⁸²

- Türkiye AB üyesi bir ülkenin topraklarını işgal etmiş bir ülke konumuna düşecek ve AB ile karşı karşıya kalacak,
- Yunanistan ile beraber hareket edecek olan AB üyesi bir GKRY, Türkiye'ye karşı daima iki oya sahip olacak ve AB'yi kendi menfaatleri doğrultusunda daha fazla yönlendirebilecek,
- Gayri meşru statüsünü meşru bir zemine oturtarak “Kıbrıs Hükümeti ve Devleti “ etiketini güçlendirecek,
- Ortaya attıkları AB ilkeleri çerçevesinde çözüm önerilerinde, AB desteğini alarak 1974 öncesi statüye dönecek,
- Batı Trakya'da olduğu üzere, AB'nin tüm Kıbrıs'ın meşru hükümeti sıfatıyla tam üye olacaklarından Kıbrıslı Türk'leri Kıbrıs devletinin içinde azınlık durumuna düşürecek, eşitlik ilkesini yok edecek ve asimilasyonlara zemin hazırlayacak,
- AB'den alınacak yardımlarla ekonomisini daha güçlendirecek, ambargoların desteği ile KKTC ekonomisi üzerindeki baskıları arttıracak, Güney Kıbrıs'ı cazibe merkezi haline getirerek iç cepheyi çökertecek,
- Kırmızı pasaport, refah, iş ve gelecek vaadiyle kafa bulandıracak ve Kıbrıslı Türklerin milli birlik ve beraberliği ile Türkiye'ye olan bağlılıklarını parçalayacak,

¹⁸⁰“European Council Meeting in Laeken”, www.dpt.gov.tr, int.trh ve s.: 28 Kasım 2007-09.10; DOĞAN: a.g.e., s.95; DURA ve ATİK: a.g.e., s.420

¹⁸¹USLU, Nasuh: “Kıbrıs Sorunu”, 21 inci Yüz Yılda Türk Dış Politikası(Editör: İdris BAL), Nobel Yayınları, İstanbul, 2. Baskı, 2004, s.312

¹⁸²DURA ve ATİK: a. g. e. , s.228- 230

— Garanti antlaşmalarını fiilen geçersiz hale getirerek, Türkiye-Yunanistan arasında oluşturulan ve Kıbrıs'a da yansıyan dengeleri, Yunanistan lehine bozacak ve Türkiye'ye karşı stratejik üstünlük sağlayacak,

— Doğu Blok'unun 1990 sonrası yıkılmasıyla harekete geçen Yunanistan'ı, AB üyeliği sonrasında, Doğu Akdeniz'e kadar getirerek Türkiye'nin güney kıyılarını kuşatmak.

AB Komisyonu, aday ülkelerle ilgili 2002 yılı ilerleme raporlarını 9 Ekim 2002 tarihinde AP'ye sunmuş ve raporunda, Türkiye dışındaki aday ülkelerin AB'ye tam üye olabilecekleri tarihleri açıklamıştı. Komisyon Başkanı Romano Prodi, Kıbrıs'ın birleşmiş şekilde tam üye olmasını arzu ettiklerini belirtmiş ve Konseye Kıbrıs ile ilgili müzakerelerin hızla tamamlanmasını önerirken, Kıbrıs'taki Türk ve Rum taraflarını BM çerçevesinde süren müzakere sürecini hızlandırmaya davet etmiştir.¹⁸³

Kopenhag Zirvesinde, GKRY'nin 2004'den itibaren AB'ye üyeliğinin kabulü kararının çıkması Yunanistan'a AB'de oy oranını ve gücünü ikiye katlamasını sağlamıştır.

Kopenhag Zirvesi sonunda yayınlanan bildiride AB Kıbrıs Adasını GKRY olarak tanımlayıp tam üye olarak aldığını açıklamış, 28 Şubat 2003'e kadar GKRY ile KKTC'nin aralarındaki sorunu BM Genel Sekreteri'nin önerisi doğrultusunda çözüm için bir araya gelmelerini memnuniyetle karşıladıklarını ifade etmişlerdir. AB görüşmelerle Ada'da çözüm bulunamaması halinde, topluluk müktesebatının Ada'nın kuzeyine uygulanmasının tehir edileceğini, çözüm bulunması halinde ise Kıbrıs'ın üyeliğinin bütün olarak değerlendirileceğini hükme bağlamıştır. Yayınlanan sonuç bildirgesinde, Kıbrıs Devleti'nin kurucu ortaklarından Türk kesiminin dışlanmış olduğu gerçeği göz ardı edilerek "Government of Cyprus" ifadesi kullanılmıştır. Oysa 1960'da eşit iki ayrı toplumdan oluşan Kıbrıs Cumhuriyeti, şu anda 1960'tan çok farklı bir konuma gelmiş ve artık sadece Rumları temsil eden bir hükümet olmuştur.¹⁸⁴

¹⁸³DURA ve ATİK: a. g. e. , s.228- 230

¹⁸⁴Orta Doğu Teknik Üniversitesi-Avrupa Birliği Ofisi-Zirve Kararları, www.abofisi.metu.edu.tr.
Int.Trh.ve Saati: 05 Ekim2007-19.00

AB, 26 Mart 2003 tarihli Komisyon onaylı Katılım Ortaklık Belgesi ile Lüksemburg'da, 15 Nisan 2003'de GKRY'nin üyeliğini ilan etmiş ve 16 Nisan 2003'de Atina'da, katılımı öngören anlaşmayı imzalamıştır.

AB'nin, 19–20 Haziran 2003'de Yunanistan'da yapılan Selanik Zirvesinde, Kıbrıs sorunu gündeme gelmiş;¹⁸⁵

“Kıbrıs'ta her ne kadar iki toplum arasında karşılıklı iyi diyaloglar başlasa da, AB; iki toplumun bu şekilde diyalogunun yeterli olmadığına, BM genel sekreterinin önerileri doğrultusunda yeniden müzakereler yapılmasına davet eder” şeklinde karar alınmıştır.

Böylece, Yunanistan'ın dönem başkanlığının bittiği ve yeni dönem başkanlığının İtalya'ya devredildiği Selanik Zirvesinde, Kıbrıs sorununun çözümü yönünde, “BM arabuluculuğu ile çözülsün” kararı verilmiş ve böylece Türkiye ile karşılıklı çözülmesi gereken sorunların yeni bir döneme (İtalya Başkanlığında) taşınması sağlanmıştır.¹⁸⁶

12–13 Aralık 2003'de yapılan Brüksel Zirvesi'nde Kıbrıs sorunu Türkiye'nin önüne bir engel olarak konmuştur. Zirvenin sonuç raporunda, sanki çözümsüzlük Türkiye ve KKTC'de imiş gibi; “BM genel sekreterinin çabalarını güçlü bir şekilde desteklemeye ısrarla davet eder” denmiştir.¹⁸⁷ Karardan anlaşıldığı gibi AB ve Yunanistan ağız birliği edercesine aynı şeyleri tekrar etmişlerdir.

Yunanistan, Türkiye ile arasındaki ikili sorunları uluslararası platforma taşıma gayretine 2004 yılında devam etmiştir. AB daha önce, 10–11 Aralık 1999 Helsinki Zirvesi sonuç bildirgesinde;¹⁸⁸

“AB Konseyi, uyuşmazlıkların BM şartına uygun biçimde barışçı çözümü ilkesini vurgular ve aday ülkelerinin (kendi aralarındaki) mevcut herhangi sınır uyuşmazlıklarını ve diğer ilgili konularını çözmek için ellerinden gelen tüm çabayı harcamalarını ister. Bu gerçekleşmediği takdirde aday ülkeler sorunu makul bir

¹⁸⁵“Thessaloniki European Council”, “Cansril Europeen de Thessalonique”, www.dpt.gov.tr., Int.trh. ve s.: 05 Aralık 2007-14.10; Editör, “Brüksel'den Haberler: Türkiye-AB ilişkileri”, TİSK İşveren Dergisi, Haziran 2003

¹⁸⁶KÖSE: a.g.e., s.273-274

¹⁸⁷www.dtm.gov.tr, Int.Trh.ve Saati: 29 Aralık 2006- 19.20, s.2

¹⁸⁸“Helsinki European Council” www.dpt.gov.tr., Int.trh. ve s.:05 Aralık 2007-14.40, s.3; www.belgenet.com.tr, Int.Trh.ve Saati: 29 Aralık 2006-15.20, s.2

sürede UAD'ye götürmelidir. AB konseyi süregelen sorunlara ilişkin durumu, özellikle katılım sürecine yansımaları açısından ve bunların UAD vasıtasıyla çözümünü sağlamaya teşvik için, en geç 2004 yılı sonuna kadar gözden geçirecektir.” hükmüne yer vermişti.

Yunanistan 1999’da Helsinki’de alınan bu karardan 2004’e kadar beş yıl süresince çok iyi faydalanmıştır.

e. GKRY’nin AB Üyeliğinin Yunanistan ve Türkiye ve KKTC’ye Etkisi

GKRY, AB üyeliği ile ekonomik hedeflerden çok siyasi hedeflere ulaşmayı amaçlamıştır. GKRY üyeliğini, Türk tarafına karşı diplomatik ve siyasi üstünlüğü uluslararası sistemde meşrulaştıracak bir araç olarak yorumlamıştır. Böylelikle, AB üyeliğinin getireceği olanakları kullanılarak Rum tarafının isteği doğrultusunda bir çözüme ulaşabileceği düşünülmüştür. Bir başka ifadeyle, adanın fiili olarak bölündüğü 1974’den beri “ortaklık” kavramını dile getiren GKRY, AB üyeliğinin kesinleşmesi ile siyasi avantajlar elde etmek istemiştir. Bu siyasi avantajları pratik sonuçlara dökmek isteyen GKRY lideri Papadopoulos; AB üyeliğinin, Kıbrıs sorununu; bir Avrupa sorunu haline dönüştürdüğünü öne sürmüş ve AB’yi Kıbrıs sorunun çözümünde daha aktif rol almasını istemiştir.¹⁸⁹

GKRY’nin AB’ye üye olması, Türkiye-AB ilişkilerini olumsuz yönde etkilemiştir. Yunanistan, GKRY’nin AB’ye üye olmasından istifade ederek, Türkiye’nin AB üyelik sürecini mümkün olduğu kadar geciktirme ve veto etme gayreti içerisine girmiştir. Türkiye’nin, 3 Ekim 2005’de başlayacak olan 35 müzakere başlığının her maddesi için AB üyelerinin onayının aranacak olması, GKRY’ni ve Yunanistan’ı, Türkiye karşısında güçlendirmiştir. GKRY lideri Papadopoulos’un, Financial Times’e 2004 yılında verdiği demeçte, “veto hakkının GKRY’nin elini güçlendirdiğini” belirterek, GKRY’nin “Türkiye’nin üyelik sürecini 72 kez veto etme hakkı olduğunu” ifade etmesi açıkça niyetlerini göstermeye

¹⁸⁹İŞIKSAL: a.g.e., s.300

yetmektedir. Bu noktada göz ardı edilmemesi gereken husus AB'nin Kıbrıs konusundaki kararlarının, Lefkoşa'da alınıp Atina tarafından desteklendiğidir.¹⁹⁰

AB, 17-18 Haziran 2004 tarihlerinde Brüksel'de yaptığı Zirve kararında:

“AB Konseyi Türkiye'yi, tüm topluluk ve 25 ülke adına; komisyon ile birlikte, Ankara Antlaşması'nın birliğe yeni katılan ülkelerin durumunu da dikkate alınarak, uyarlamak üzere; müzakereleri tamamlamaya davet eder” ifadelerine yer veren bir bildiri yayınlamıştır.

AB, bu bildiri ile Türkiye'den; Ankara Antlaşması'nı, birliğe katılan yeni ülkeleri (GKRY ve diğer yeni katılan ülkeler) kapsayacak şekilde genişletmesini istemiştir. Bir başka ifadeyle; Türkiye'nin, müzakerelere başlayabilmesi için; ön koşul olarak Ek Protokolü, GKRY ile imzalama şartını getirilmiştir. Böylece, Türk limanlarının Rum bandıralı gemilere kapalı tutulması konusu hem AB hem Türkiye gündeminde yerini almaya başlamıştır. Oysa Türkiye, limanlarını 1987 yılından beri resmi olarak Rum bandıralı gemilere kapalı tutmaktadır. Ancak 1998 yılına kadar Rum gemilerinin, Türk limanlarına girişlerine yasağa rağmen göz yumulmuştur. 1998 yılında yürürlüğe giren yeni uluslararası deniz taşımacılığı kuralları, gemilere kimlik bildirimini zorunlu hale getirince, Rum gemilerinin Türk limanlarına girişi daha sıkı denetlenmeye başlanmıştır.¹⁹¹

AB Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi'nin 26 Haziran 2004'de Lüksemburg'da yaptığı toplantıda, Kıbrıs ile ilgili; referandum sonuçları dikkate alınarak, Kıbrıs Türk Toplumunun yalıtımının sona erdirilmesinde kararlı olduklarını belirtmişler ve bu kapsamda KKTC'ne 259 milyon Avro'luk bir yardımda bulunulmasını kararlaştırmışlardır.¹⁹²

GKRY'nin, AB'ye kabulü, Türkiye'nin AB'ye üyeliği sürecine olumsuz yansımıştır. Yunanistan'ın yanında ikinci bir veto hakkının GKRY'yi tarafından kullanılacak olması Türkiye'nin adaylık sürecini uzatacaktır. Bu üyelik sayesinde Yunanistan ve GKRY, hem Türkiye'nin AB üyeliği sürecine hem KKTC'nin geleceği hakkında belirgin bir avantaj ve pazarlık gücüne sahip olmuşlardır. Bu

¹⁹⁰İŞİKSAL: a.g.e., s.305

¹⁹¹“Brussels European Council”, www. Abgs.tr., Int.Trh. ve saati: 05 Aralık 2007- 15.00; GÜVEN, Erdal: Papadopoulos'un Hamlesi, Radikal Gazetesi, 24 Şubat 2006

durum AB içinde Türkiye karşıtı ülkelerin (Fransa, Avusturya, Almanya gibi) işine gelmiştir. Bu ülkeler her fırsatta GKRY'nin yanında yer alarak; KKTC'ni, Türkiye'nin AB sürecinde bir engel olarak göstermişlerdir.

GKRY'nin AB'ye üye olması Türkiye için olumsuz gelişme olmakla beraber Türkiye'nin buna karşı kullanabileceği önemli bir kozu vardır. Bu koz; GKRY'nin, AB kapsamında GB'ye dâhil olup olmaması hususunda Ek Protokoldeki “Türkiye'nin oy hakkı”dır. Yunanistan, GKRY ve destek veren ülkeler(özellikle Fransa) yoğun bir kulis (Türkiye'nin AB sürecine olumsuz yönde) çalışması sürdürmüşler ve sonunda Türkiye, bu “veto” hakkını kullanma fırsatı dahi bulamamış; sadece ufak bir kelime değişikliği ile GKRY protokolde, Türkiye'nin isteği doğrultusunda; “Kıbrıs Cumhuriyeti” olarak yer almıştır.

GKRY'nin AB'ye girmesi sadece GB'ye üye olmasıyla kalmayıp, ileride (26 Nisan 2005'te AB-Türkiye Ortaklık Konseyi) Türkiye'nin GKRY'ne yönelik politikasının değiştirilerek, GKRY'nin, “Wassenaar Antlaşması (Konvansiyonel Silahlar ile çifte kullanımlı mallar ve teknolojiler hakkında Antlaşması)”na katılımı dahil Uluslararası Örgütlere ve Mekanizmalara üyeliği teklif edilecektir.¹⁹³

Yunanistan, GKRY'nin AB'ye üyeliğinden sonra Türkiye'ye karşı AB içerisindeki gücünü sayısal olarak ikiye katlamıştır. GKRY AB'ye üye olduktan sonra, AB'de Türkiye ve KKTC aleyhinde kararlar daha hızlı ve kapsamlı çıkmaya başlamıştır. Örneğin, GKRY'nin AB üyeliği öncesinde (29 Nisan 2004'te) Avrupa Konseyi; GKRY'nin, üyeliği ile birlikte yeşil hat tüzüğü diye adlandırılan ve mallarla kişilerin BM kontrolündeki yeşil hat üzerinden Kuzey Kıbrıs'tan Güney Kıbrıs'a hareketiyle ilgili tüzüğü kabul etmiştir. Yine aynı yıl Temmuz ayında Avrupa Komisyonu Konseye biri KKTC'ye mali yardımla ilgili, diğeri doğrudan ticaretle ilgili olan iki tüzük daha teklif etmiştir. Bu tüzüklerle KKTC'ye doğrudan ticareti GKRY engellemiş ve KKTC'ye verilecek 559 milyon Euro yardımın kullanılmasına ilgili problemler çıkarmıştır.

AB'nin Ekim 2004'te Türkiye'ye için kaleme aldığı İlerleme Raporunda; Kıbrıs sorununun halledilmesini, Türkiye'nin AB'ye üyeliği için Rum'ların istekleri

¹⁹²KÖSE: Yunanistan ve Bitmeyen Kin , IQ Kültür-sanat Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.168

¹⁹³SEZER, Sema: “Yunanistan'ın İlerleme Raporuna İlişkin Tutumu”, Avrupa Stratejik Araştırma Merkezi, www.asam.org.tr, Int.Trh. ve saati: 05 Aralık 2007-15.00, s.1

doğrultusunda çözülmesi gereken bir sorun olarak belirtilmiştir. Bu konu ile ilgili Yunanistan Cumhurbaşkanı Kostis Stefanopulos'un yaptığı açıklamanın arkasında ne kadar güçlü bir AB desteği olduğu gözlenmektedir. Stefanopulos, açıklamasında;¹⁹⁴

“Atina'nın, Türkiye'nin AB üyeliğine yardımcı olacağını, ancak daha önce Ankara'nın uluslararası hukuk çerçevesinde yerine getirmesi gereken yükümlülükler bulunduğunu; Kıbrıs sorununun halledilmesini” istemiştir.

2004 yılı İlerleme ve Tavsiye Raporu'nun açıklanmasının ardından, GKRY ve Yunanistan yetkililerinin Aralık 2004 zirvesinde “veto” kullanabilecekleri tehdidini sıklıkla vurgulamaya başladıkları gözlenmektedir. Örneğin, GKRY lideri Tasos Papadopoulos verdiği bir beyanatta;¹⁹⁵

“ ‘Evet’ oyu kullanıp kullanmayacaklarının Aralık Zirvesinde, Türkiye'nin Rum tarafına karşı sorumluluklarını yerine getirip getirmemesine göre karar vereceklerini” söylemiştir.

GKRY Hükümet sözcüsü Kipros Hrisostomides;¹⁹⁶

“Türkiye'nin AB üyeliğinin önünü tıkamak istemediklerini, ancak Ada'daki bölünmüşlüğün sona erdirilmesinin, Türkiye'nin katılımının anahtarı olması gerektiğini” ifade ederken:

Dışişleri Bakanı Yorgo Yakov da;¹⁹⁷

“AB'nin Türkiye ile başlatmayı planladığı müzakerelere, Kuzey Kıbrıs ve Türkiye ile ilgili bir dizi sorunun çözümlenmesi durumunda onay vereceklerini” beyan etmiştir.

AB Devlet ve Hükümet Başkanları 17 Aralık 2004'de, Brüksel Zirvesi'nde bir araya gelmişlerdir. Zirvede alınan karara göre Türkiye ve KKTC'den; “GKRY'nin “Kıbrıs Cumhuriyeti” olarak tanınması” isteniyordu.¹⁹⁸

Brüksel Zirvesi kararlarının 19. maddesi ile Türkiye'den ; “Müzakerelerin başa alınmasından önce Ankara Antlaşması'nın 10 yeni AB üyesini kapsayacak

¹⁹⁴SEZER: “Yunanistan'ın İlerleme Raporuna”, s.3

¹⁹⁵SEZER, Sema: “GKRY ve Yunanistan'ın Veto Tehditleri”, [Avrupa Stratejik Araştırma Merkezint.. Int.Trh. ve saati: 05 Aralık 2007- 15.00, s.2](#)

¹⁹⁶SEZER:“GKRY ve Yunanistan'ın Veto Tehditleri”, s.2

¹⁹⁷SEZER:“GKRY ve Yunanistan'ın Veto Tehditleri”, s.2

¹⁹⁸“Brussels European Council”, www. abgs.tr., İnt.Trh ve saati: 11 Aralık 2007-10.29; SOMÇAĞ: a.g.e., s.46-48

şekilde güncelleştirilmesi” istenirken, 23. maddesinde; “ belirtilen her müzakere başlığının açılması ve kapatılmasında tüm AB ülkelerinin onayının gerektiği” belirtilmiştir.¹⁹⁹

Yunanistan, 2005’de diplomatik alanda en iyi konuma sahip olabilmek amacıyla Başbakan Karamanlis ve Dışişleri Bakanı Moliryatis başkanlığında üç aşamalı bir planı uygulamaya başlamışlardır. Adına “Adım Adım Yakınlaşma” dedikleri bu planın birinci aşamasında; Türk-Yunan ilişkileri için dar çerçevede hiçbir inisiyatif almayacak (AB aracılığıyla ilişkisini yürütecek), ikinci aşamada; “Çözumsuzlük Çözüm Değildir” diyen Türk siyasilerinin teşviki için Yunan halkından destek alınacak, üçüncü aşamada ise; Türkiye, AB’ye (dolayısıyla Yunanistan’a) yönelik mecburiyetlerini yerine getirmeye yönelirse (Heybeliada Ruhban Okulunun açılması, Patriğe Ekümenlik verilmesi, Türkiye’deki Rumların mülklerinin ve vakıflar konularında haklılığının tanınması gibi) Yunanistan, Türkiye ile daha yakın diyalog kuracaktır.²⁰⁰

Yunanistan Başbakanı Karamanlis, 13 Mayıs 2005’de Yunan Parlamentosunda, Türkiye’nin AB’ye üye olma şartı ilgili olarak; “Türkiye, Yunanistan’ın karasularını 12 mile çıkarmalı, Ege adalarının silahlandırılmasını kabul etmeli, Ege Denizi’ndeki her türlü askeri faaliyetini durdurmalı, Batı Trakya Türk’leri konusuna karışmamalı, Heybeliada Papaz Okulunu açıp Fener Patrikhanesinin Ekümenliğini tanımalı, KKTC’yi tanımaktan vazgeçip Rum Yönetimini bütün Kıbrıs’ın yönetimi olarak tanımalı, Kıbrıs’tan askerini çekmeli, ayrıca Ermeni ve Pontus soykırımını tanıyarak, Türkiye’deki; Rum, Ermeni, Pontus’lu ve Kürtlere istedikleri hakları vermeli” açıklamasını yapmıştır.²⁰¹

¹⁹⁹“Brussels European Council”, www.abgs.tr, Int.Trh. ve saati:11 Aralık 2007- 12.00, s.1035

²⁰⁰Radikal Gazetesi, 11 Nisan 2005

²⁰¹KOÇ, Yıldırım: “Türkiye’ye En Büyük Dış Tehdit Avrupa Birliği’nden geliyor”, Müdafaa-i Hukuk Dergisi, THT Yayınları, Yıl.4, Sayı.47, Ankara, Temmuz 2004, s.18

f. GB Ek Protokolü, Deklarasyon ve Karşı Deklarasyon

AB, 17 Aralık 2004'de, Brüksel Zirvesi'nde; Türkiye'nin, 1963 tarihli Ankara Antlaşması'nı AB'nin 10 yeni üyesine genişletmesine ilişkin uyum protokolünü imzalayacağını taahhüt etmesinin ardından, Türkiye ile müzakerelere başlamak için 3 Ekim 2005 tarihi verilmiştir. AB, 16-17 Haziran 2005'de yaptığı Zirve toplantısı sonuç raporunda Türkiye ile ilgili olarak; "3 Ekim Taahhüdümüz geçerlidir" demiştir.²⁰²

Türkiye, GB Uyum Protokolünü (AB ile ilişkilerinin hukuki temelini oluşturan 1963 tarihli Ankara Antlaşmasının 1 Mayıs 2004 tarihinde AB üyesi olan 10 ülkeyi kapsayacak şekilde genişleten "Ek Protokolü") 29 Temmuz 2005'de GKRY'yi ilgilendiren bir deklarasyon ile beraber imzalamıştır. Türkiye deklarasyonda; GB Uyum Protokolü'nü imzalamanın, GKRY'yi, "Kıbrıs Cumhuriyeti" sıfatıyla ve bütün aday temsil eder biçimde tanımak anlamına gelmediğini ve soruna kapsamlı bir çözüm bulununcaya kadar, Türkiye'nin Kıbrıs'a ilişkin tutumunu değiştirmeyeceğini beyan etmiştir.²⁰³

Müzakere süresi boyunca, Yunanistan ve GKRY tarafından, bu hususun devamlı olarak gündeme getirilmesi ve soruna bir çözüm bulunmadan Türkiye'nin tam üyeliğinin veto edilmesi çok yüksek bir olasılıktır. Ayrıca Kıbrıs sorununun BM vasıtasıyla çözülmesi Yunanistan ve GKRY tarafından istenmemektedir. Çünkü konunun BM nezdinde görüşülmesi AB'nin baskı aracı olarak kullanılmasını engellemektedir.²⁰⁴

Bu protokolün imzalanması beraberinde Türkiye'nin, liman ve hava alanlarını GKRY'nin, gemi ve uçaklarının kullanımına açıp açmayacağı tartışmasını gündem getirmiştir. Müzakere Çerçeve Belgesi'nin 4. maddesi Türkiye'nin, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni, müzakereler sonuçlanmadan tanımaması ve 2006 yılı içinde Kıbrıs Cumhuriyeti bayraklı gemilere uyguladığı ambargoyu kaldırmasını öngörmektedir. Bu ise Türk limanlarının, Rum bandıralı gemilere açılmasını, dolaylı olarak GKRY'nin, tüm Ada'yı temsil ettiğinin kabulü anlamına gelmektedir. Türkiye'nin,

²⁰²SOMÇAĞ: a.g.e., s.71

²⁰³SOMÇAĞ: a.g.e., s.72

Ek Protokolün yanında yayınlamış olduğu bildirge üzerine Rum yetkililer, 3 Ekim 2005’de “veto” kullanacakları tehdidini yoğun bir şekilde gündeme getirmişlerdir. Nitekim GKRY sözcüsü Kıpros Hrisostomides: “Türkiye, Protokolü uygulamadığı ve Kıbrıs Cumhuriyetini tanımadığı takdirde veto kullanacaklarını” açıklamıştır.²⁰⁵

Ankara Antlaşması’nın Ek Protokolünün imzalanması ve GB’nin Güney Kıbrıs’ı kapsayacak şekilde genişletilmesi ile resmi olarak olmasa bile uzun vadede Türkiye’nin, Kıbrıs Cumhuriyeti’ni ve GKRY’nin Kuzey Kıbrıs üzerindeki egemenliğini fiili olarak tanımak zorunda kalacağı kesindir. Bu gelişmelere paralel olarak, Kıbrıs Cumhuriyeti vakit geçirmeksizin Ankara’da büyükelçilik açmaya yönelik girişimde bulunacağını ve bu konuda AB komisyonunu sıkıştıracağını sinyallerini vermeye başlamıştır.²⁰⁶

Ek Protokol, sadece GB’yi genişleten teknik bir düzenleme değildir. Ek protokol, AB ile Türkiye arasında ortaklık yaratan Ankara Antlaşması’na GKRY’yi, “Kıbrıs Cumhuriyeti” sıfatıyla taraf olarak ve karşılıklı yükümlülükler yaratarak dahil edecek uluslararası antlaşma niteliğinde bir hukuki belgesi ve AB müktesebatının (birincil hukukunun) bir parçası olacaktır. Bu nedenle, Ankara Antlaşması’nı revize edecek olan “Ek Protokol”ün imzalanmasından sonra GKRY’nin, Türkiye’ye ve KKTC’ye karşı yeni hukuki ve siyasi kazanımlar için atağa kalkacağı muhakkaktır. Bunun için GKRY öncelikle AİHM’nin Loizidou kararını ve AB Adalet Divanı’nın 1994 yılında KKTC ihracatını yasaklayan kararını birer içtihat olarak kullanma yoluna gidebilecektir. Bu arada GKRY, Ankara Antlaşması’nın 7. maddesinde yer alan “sakınma hükmünü” ; 9. maddesindeki uygulamada, “uyrukluk yasağı” düzenlemesini ve 25. maddesinde öngörülen “anlaşmazlıkların yargı yoluyla çözümlenmesi” hükmünü öncelikle kullanma yoluna gidecektir. AB’nin Kıbrıs ve Türkiye ile ilgili bilinen tutumu ve geçmişte alınan hukuki ve siyasal kararlar, Türkiye ve KKTC açısından endişeleri artırmaktadır.²⁰⁷

²⁰⁴DALYANCI, Numan - YILMAZ, Bülent- DESTANOĞLU, Okan - ASLANTAŞ, Mehmet : Avrupa Birliği’ne Tam Üyelik Müzakere Sürecinde Dış Politika Konusunda Türkiye’nin Karşılaşabileceği Problemler, Kara Harp Okulu Yayınları, Ankara, 2006, s.20

²⁰⁵SEZER, Sema: “Rumlar 3 Ekim’de Veto Kullanır mı?”, www.asam.org.tr, Avrupa Stratejik Araştırma Merkezi, www.asam.org.tr, [Int.Trh. ve saati: 05 Aralık 2007-13.00, s.1](http://Int.Trh.ve.saati:05Aralik2007-13.00,s.1)

²⁰⁶İŞIKSAL: a.g.e., s.305

²⁰⁷BULUNÇ: “Türkiye’yi Kıbrıs’tan Çıkarma...”, s.336

GB Uyum Protokolü'nün imzalanması ve onaylanması ile kaçınılmaz olarak ya "3 Ekim 2005'e kadar Kıbrıs'la ilgili sorun bir şekilde çözülecek; Kıbrıs, AB çatısı altında Rum-Yunan ikilisine hediye edilecek" ya da Protokolün yaratacağı ortamda, "AB-Rum çözümü" gerçekleşecektir. Ek Protokol onaylanarak uygulamaya konursa, Türkiye ile GKRY arasında GB bağlamında bir ekonomik bütünleşme süreci başlayacaktır. Dolayısıyla Türkiye ile GKRY arasında doğrudan ticari-ekonomik ilişkilerin başlaması kaçınılmaz bir sonuç olacaktır. Böyle bir gelişme, KKTC'nin karşılaştırmalı üstünlüğünü, mevcut avantajlarını ve taşıdığı özelliklerini, kısaca ekonomik ve ticari fizibilitesini kaybedecektir.²⁰⁸

Türkiye ile GKRY arasında GB bağlamında başlayacak olan ekonomik bütünleşme sürecinde KKTC iş adamlarının, GKRY' de şirket kurmaktan veya Rum iş adamlarının hâkimiyeti altında Rum şirketleriyle ortaklık kurmalarından başka yol kalmayacaktır. Bunun anlamı tam bir çözülme ve Kıbrıs Türk halkının GKRY' ne teslim edilmesidir. Bu koşullarda AB'nin anayasayı ve genişleme konusunu dondurduğu dikkate alındığında, Türkiye'nin de "Ek Protokolü en azından tarafların uzlaştığı bir antlaşma imzalanıncaya kadar dondurması" ulusal çıkarları açısından zorunludur.²⁰⁹

GB Uyum Protokolü daha imzalanmadan Türkiye ile GKRY'nin, 2005 yılının ilk dört ayında 10 milyon dolarlık ticaret yaptığı haberleri ve bunun yakın bir gelecekte 1-2 milyar dolara çıkacağı tahminleri; KKTC ekonomisini, ticari yaşamını, esnafını ve Türk ticaret erbabını nelerin beklediğini ortaya koymaktadır. Bu gelişmeler, protokolün yaşama geçirilmesinden sonra KKTC iş adamlarının ayakta kalmasının mümkün olmayacağını göstermektedir. Türk iş adamları kendi vatanlarında iş yapma imkânlarını kaybedecekler, 1974 öncesinde ki gibi Rum'a tabi bir iş yaşamına mahkûm olacaklardır.²¹⁰

Türkiye'nin, Ankara Antlaşması Ek protokolünün; "Kıbrıs Cumhuriyetini" tanıma anlamına gelmeyeceğini deklare etmesine karşı çıkan GKRY, AB ülkelerinden özellikle Fransa'nın çok desteğini almıştır. Fransa yöneticileri

²⁰⁸BULUNÇ: "Türkiye'yi Kıbrıs'tan Çıkarma...", s.311

²⁰⁹BULUNÇ, A. Zeki: "AB Sürecinde Değiştirilen Ulusal Kıbrıs Politikası ve sonuçları", Stratejik Araştırmalar Dergisi, Yıl.4, Kıbrıs Özel sayısı, Temmuz 2006, Gen kur. Yayınları, Ankara, s.40

ülkelerinde yapılacak seçim uğruna, Rumlardan daha Rum hakkı savunucusu olmuşlar ve Türkiye'nin, GKRY'yi "Kıbrıs Cumhuriyeti" olarak tanımaması halinde AB ile üyelik müzakeresine başlayamayacaklarını açıklamışlardır.²¹¹

GKRY, 1 Eylül 2005'de yapılacak olan AB daimi temsilciler (COREPER) toplantısından önce, toplantıda kullanmak maksadıyla Türkiye aleyhinde bir takım faaliyetlerde bulunmuştur. GKRY'nin bu çalışmalarda ki amacı; Türkiye'nin Gümrük Protokolü ile beraber yayınladığı deklarasyonun geçersiz olduğu yönünde AB'ye bir karşı deklarasyon yayınlamaktır. Esas hedef ise; AB Konsey toplantısında "müzakere çerçeve belgesinde" GKRY'nin Türkiye tarafından "Kıbrıs Cumhuriyeti"nin meşru temsilcisi olarak tanınmasına ve Türk limanlarının GKRY gemilerine açılmasına, böylece deklarasyonun etkisiz bırakılmasına yönelik güçlü ifadeler eklenmesi için zemin oluşturmak ve Ek Protokolün onaylanarak uygulanması için Türkiye üzerinde baskı kurulmasını sağlamaktır. Bu çerçevede, GKRY'nin yeni pozisyonunun "Müzakerelerin 3 Ekim'de formalite icabı başlaması, esas müzakerelere ise Türkiye'nin sadece Kıbrıs Cumhuriyetini bir şekilde tanınması halinde başlanması" olarak şekilleneceği düşünülmektedir.²¹²

AB, Yunanistan ve GKRY'nin çalışmalarını boşa çıkartmayarak, Türkiye'nin deklarasyonuna bir "karşı deklarasyon" yayınlamaya cevap vermiştir. AB yayınladığı "karşı deklarasyon"la Türkiye'nin deklarasyonunun geçersizliğini ilan etmiştir. AB karşı deklarasyonda;²¹³

"Avrupa Topluluğu ve üye devletleri iş bu deklarasyonun tek taraflı olduğunu, protokolün bir parçası olmadığını, Türkiye'nin protokolda yer alan yükümlülükleri üzerinde hukuki bir etkisi olmadığını açıkça belirtir",

Dördüncü paragrafında:²¹⁴

"Avrupa Topluluğu ve üye devletleri Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 1 Mayıs 2004 tarihi itibarıyla Avrupa Birliği üyesi olduğunu hatırlar.

²¹⁰BULUNÇ: "Türkiye'yi Kıbrıs'tan Çıkarma...", s.336-337

²¹¹www.abhaber.com, Int. Trh. ve saati: 11 Ocak 2007- 19.05

²¹²SEZER, Sema: "Rumlar 3 Ekim'de Veto Kullanır mı?..", Avrupa Stratejik Araştırma Merkezi, www.asam.org.tr, Int.Trh. ve saati: 05 Aralık 2007-14.00, s.1

²¹³BAŞEREN, Sertaç Hami: "Türkiye-AB İlişkileri ve Kıbrıs Sorunu", Stratejik Araştırmalar Dergisi, Yıl.4, Kıbrıs Özel sayısı, Temmuz 2006, Genkur. Yayınları, Ankara, s.14-15

²¹⁴BAŞEREN: a.g.m., s.14-15

Uluslararası hukuk konusu olarak sadece Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanıdıklarının altını çizerek',

Beşinci paragrafında:²¹⁵

“Tüm üye devletlerin tanınması katılım sürecinin gerekli bir parçasıdır. Buna uygun olarak Avrupa Birliği, Türkiye ve Tüm üye devletler arasındaki ilişkilerin bir an evvel normalleşmesini ister” demektedir.

AB bu maddelerde belirttiği gibi çok açık bir şekilde Türkiye'den, GKRY'ni bütün Kıbrıs'ın meşru hükümeti olarak tanınmasını istemektedir.

g. Yunanistan'ın Müzakere Çerçeve Belgesindeki Politikası

AB ile Türkiye arasında yürütülecek müzakerelerde yol haritasını oluşturan “Müzakere Çerçeve Belgesi” 3 Ekim 2005'de AB Dışişleri Bakanları tarafından onaylanmıştır. Söz konusu Çerçeve Belgesi'nin Kıbrıs'la ilgili bölümünde; Türkiye'nin, müzakere sürecinde bütün AB ülkeleri ile olan ilişkilerini normalleştirilmesi ve GB Uyum Protokolü'nden doğan yükümlülüklerini tam olarak yerine getirmesine istenmektedir.

Tam üyelik Müzakere Çerçeve Belgesi toplam 35 maddeden oluşmakta ve Türkiye'nin AB üyeliği sürecinde bu maddelerin her birinin üye onayı ile girişi yapıp yine üye onayı ile kapatılması gerekmektedir. Bu ise GKRY ve Yunanistan'ın Türkiye önüne 70 kez “Kıbrıs şartını” ileri sürebileceği (ayrıca genel olarak tümü için bir giriş birde tamamlama oylaması ilave edilirse toplam 72 kez oluyor) ve Türkiye'yi “veto” edebileceği anlamına gelmektedir. Nitekim müzakerenin ilk bölümü olan “Bilim ve Araştırma” başlığında GKRY Türkiye'nin limanlarını GKRY gemilerine açma yönündeki yükümlülüklerini yerine getirme şartını ileri sürerek görüşmeleri krizin eşliğine getirmişlerdir. Siyasi konularla ilgisi olmayan böyle bir madde için dahi GKRY'nin direnişi 6 günde ancak kırılabilmiştir.

²¹⁵BAŞEREN: a.g.m., s.14-15

Türkiye, limanların GKRY bandıralı gemilere açılması yönündeki taleplere karşılık KKTC'ye uygulanan izolasyonların kaldırılması talebinde bulunmaktadır. KKTC Cumhurbaşkanı Talat yaptığı açıklamada;²¹⁶

“İzolasyonların bir şeyin karşılığı olarak değil, Kıbrıs Türkü çözüm istediği için kaldırılması gerektiğini, Türkiye'nin AB üyeliği süreci ile KKTC konusunda bağdaştırılmasında rahatsızlık duyduğunu” ifade etmiştir.

Her iki talepten de anlaşılın, KKTC Cumhurbaşkanı ile Türkiye Cumhuriyeti Yetkilileri fikir ve gerekçe olarak birbirlerinden ayrı da olsalar ortak müşterekte bir düşündükleri konu, “KKTC'den izolasyonların kaldırılması”dır.

Türkiye, AB üyelik müzakereleri sürecinde; liman ve hava alanlarını açmak veya açmamak, ardından da; GKRY'yi tüm adayı temsil eden “Kıbrıs Cumhuriyeti” adıyla tanımak veya tanımamak yönünde bir seçim yapmak zorunda kalacaktır. Türkiye'nin tezi; GKRY'nin kullandığı “Kıbrıs Cumhuriyeti” adının, 1959 -1960 antlaşmalarına göre kurulmuş olan “Kıbrıs Cumhuriyeti” olmadığı yönündedir. Bu teze göre, Kıbrıs Türk'lerinin de içinde bulunduğu, Kıbrıs Türk'lerini temsil eden, 1960 Antlaşmalarına göre kurulmuş olan devlet (Kıbrıs Cumhuriyeti), 1963 yılında Rumlar tarafından tek taraflı olarak feshedilmiştir. GKRY'nin 1963'de kendisinin ortadan kaldırdığı “Kıbrıs Cumhuriyeti”ni devlet adı olarak kullanması ve dünya devletlerinin de “Kıbrıs Cumhuriyeti” olarak GKRY'ni tanıması yoluyla oluşturulan haksızlığa Türkiye “tanıma” ile onay vermiş olacaktır.

Türkiye'nin AB üyelik süreci artık Kıbrıs konusuyla eş anlama gelmeye başlamış, tüm AB ilerleme raporlarında Kıbrıs meselesi en başta gelen tartışma konularından biri olmuştur. BM platformunda çözülmesi gereken Kıbrıs sorunu AB, Yunanistan ve GKRY'nin istediği şekilde sonuçlandırılmaya çalışılmaktadır.

Bu kapsamda AB dönem başkanı, Finlandiya Kıbrıs sorununu çözme yönünde yeni bir öneriyi gündeme getirmiş, öneriye göre; Türkiye'nin, Rum gemilerine limanlarını açmalarına karşılık, Kıbrıs Türk'lerinin 1974'ten beri kapalı olan Magosa Limanı üzerinden ticaret yapılmasını ve Maraş'ın, BM kontrolüne verilmesini öngörmüştür. Ancak Finlandiya'nın bu çözüm önerisi, Kıbrıs meselesini

²¹⁶www.dunyagazetesi.com.tr, Int.Trh. ve saati: 05 Aralık 2007- 13.00

çözmekten öte Türkiye'nin AB sürecinde bir tren kazasına uğramasının engellenmesi için ortaya atılmış bir öneri olarak değerlendirilmiştir.

8 Kasım 2006'da GKRY'de yayınlanan Politis Gazetesi Finlandiya önerdiği planının metnini şu şekilde yayınlamıştır:²¹⁷

- Magosa Limanı açılacak ve Avrupa Komisyonu tarafından idare edilecek,
- Kapalı Maraş, BM Barış Gücü'nün denetimine verilecek, Türk Ordusu çekilecek, Maraş iskâna kapalı kalacak,
- Türkiye limanlarını ve hava sahasını Kıbrıs gemi ve uçaklarına açma konusunda ilerleme sağlayacaktır.

Planda, bu düzenlemelerin iki yıllık süre için yapılacağı belirtilmiş, ancak iki yılın sonunda kapsamlı bir çözüm bulunmazsa ne olacağı açıklanmamıştır. Ayrıca Ercan Hava alanına ilişkin herhangi bir ifadeye yer verilmemiştir.²¹⁸

Türkiye her ne kadar planı bu haliyle tatbik edilebilir görmese de uzlaşmaz taraf görüntüsü vermemek için, önerileri görmeye hazır olduğunu ifade etmiştir.

Avrupa Komisyonun 9 Kasım 2005'de yayınladığı Türkiye ilerleme raporunda, Yunanistan ve GKRY'nin talepleri, AB talepleriymiş gibi sunulmuştur. İlerleme raporunda, GKRY'nin 1 Eylül 2005'de AB Komisyon toplantısında aldirmaya çalıştığı Türkiye'nin Ankara Antlaşması Ek Protokolüne karşı bir "karşı deklarasyon"un kabul edildiği dikkati çekmektedir. Ayrıca ilerleme raporunun diğer maddelerinde Yunanistan ve GKRY'nin, Türkiye'den talepleri artırılarak belirtilmiştir.

AB Şubat 2006'da aldığı kararla, Annan planı sonucu (2004'de) KKTC'nin Referanduma "Evet" demesi ile vaat ettiği 259 milyon Euro'yu henüz KKTC'ne ekonomik yardım olarak vermemiş üstelik planlanan rakamı 139 milyon Euro'ya indirerek, "kalkınma" maddesini "alt yapı harcamalarına" kullanılması şartına dönüştürüp paranın kullanılma kontrolünü GKRY'ye bırakmıştır. AB aynı yıl KKTC ile yapılacak doğrudan ticareti, Maraş'ın GKRY'ye verilmesine ve kuzeydeki eski

²¹⁷ www.dünyagazetesi.com.tr, [Int.Trh. ve saati: s.108](#) Kasım 2006- 13.20

²¹⁸ www.referansgazetesi.com.tr., [Int.Trh. ve saati: s.1](#) 17 Ekim 2006- 14:00

Rum mülklerinin kullanılmasının (ilerideki eski sahiplerine geri verilmek amacıyla) sınırlandırılmasına bağlamıştır.²¹⁹

AB, Türkiye'deki Hava Alanları ve Limanların GKRY' ye açmaları yönündeki baskılarını artırıyordu. Bu gelişmelere paralel olarak 22 Şubat 2006'da Mersin limanına yanaşmaya çalışan bir GKRY gemisi dahi oldu. Bu henüz GKRY'nin AB desteğini arkasına alarak yaptığı basit bir ilk adımdı.²²⁰

Türkiye, 12 Haziran 2006'da AB ile fiili müzakerelere başlamıştır. Müzakerelerle zor bir sürece giren Türkiye, 17 Aralık 2004 zirvesinden itibaren, başta Kıbrıs olmak üzere, AB belgelerine geçirilerek müktesebat haline getirilen koşullar ve 35 başlığın açılıp kapanması sırasındaki "oy birliği" ilkesi gibi birçok tuzakla karşı karşıya idi. Diğer koşulları göz ardı ederek, konuya Kıbrıs açısından yaklaşıldığı takdirde dahi sürecin, 1 Mayıs 2004'de AB üyesi olan GKRY'nin ipoteği altında olduğu açıkça görülüyordu.

Kısaca belirtmek gerekirse, Kıbrıs konusunda Türkiye'den istenenler şunlardı:²²¹

- “Kıbrıs Cumhuriyeti” ile ilişkilerin normalleştirilmesi (yani GKRY'nin “Kıbrıs Cumhuriyeti”nin temsilcisi olarak tanınması),
- Türkiye'nin, 29 Temmuz 2005'de imzaladığı Ankara Antlaşması Ek Protokolünü beraberinde yayınladığı (GKRY'nin tanınması anlamına gelmediğini içeren) deklarasyon olmaksızın TBMM'de onaylayarak, yürürlüğe koyması,
- Türkiye'deki Liman ve Hava alanlarının GKRY gemi ve uçaklarına açılması,
- GKRY'nin Uluslararası Örgütlere katılımına engel olunmaması.

Ayrıca AB'nin 21 Eylül 2005 tarihli karşı deklarasyonu ile tüm sürecin işleyişini etkileyeceği belirtilen bu koşulların 2006 sonuna kadar yerine getirilip getirilmediğinin izleneceği bildiriliyordu.

Tarama Sürecinde, AB üyesi her ülkenin 35 başlığın her birisinin görüşmeye açılmasında ve tamamlanmasında birer (35*2=70) oy hakkı vardır. İlave olarak bir

²¹⁹SOMÇAĞ: a.g.e., s.190-191

²²⁰SOMÇAĞ: a.g.e., s.194-195; KÖSELER:a.g.e., s.9

oylama; tüm madde görüşmeleri bittiğinde genel karar için (veya genel değerlendirme); tamamının(35 maddenin) toplantı girişinde, bir de genel görüşme tamamlandığında geneli için toplam iki oylama hakkı vardır. Sonuç olarak, katılım antlaşmasının tamamlanması için toplam 72 kez veto hakkı bulunmaktaydı. Diğer bir deyişle Türkiye'ye karşı 25 üye * 72 kez = 1800 veto mevcuttur. Sadece Yunanistan ve GKRY düşünüldüğünde 144 "veto " hakkı çok büyük bir engeldir.

GKRY 730 binlik nüfusu ile 455 milyonluk AB'nin Malta ve Lüksemburg'dan sonra nüfus açısından üçüncü küçük üyesi ve nüfusu AB'nin yalnızca %1,6'sını oluşturmaktadır. Oy birliği ilkesi nedeniyle, müzakere başlıklarını açılıp kapanmasında diğer 24 üye ile eşit oya sahiptir.

Yunanistan'ın AB'de Türkiye'ye yönelik politikasında önceliği, Kıbrıs konusuna verdiği için Ege ve diğer sorunları konusunda alt yapı hazırlamakla birlikte şimdilik sessiz bir tutum izlemeyi ve Türkiye'den "adım adım taviz" sağlamayı tercih ediyordu. PASOK lideri Andreas Papandreu'nun iktidarlığı döneminde; Yunanistan'ın, Türkiye ile ilişkilerde izlediği "kontrollü gerginlik" politikası, bu kez AB içinde, Türkiye'nin üyeliği konusunda "kontrollü müzakere süreci" olarak karşımıza çıkmaktadır. Karşılacak talepler öne sürerek GKRY vasıtasıyla ipler gerilip, son anda kopmasına engel olunduğu ve GKRY' ye geri adım atırıldığı görüntüsü yaratılarak, halk diliyle "ölümü gösterip sıtmaya razı etmek" istenmektedir.²²²

GKRY zaman kaybetmeden, henüz müzakerelerin fiilen başlaması aşamasında "veto hakkını" kullanmaya başlamıştır. Bilim ve araştırma konusunda, fiili müzakerenin açılıp kapanmasına AB tarafından, GKRY son dakikaya kadar yoğun bir şekilde ikna edilmeye çalışılmış ve sonunda GKRY vetosundan vazgeçirilmiştir. Bilim ve Araştırma konusu müzakerelerin en kolay konusu olmasına rağmen, GKRY'nin vetosuna takılması, bundan sonraki görüşmelerin, Türkiye için çok zor karara bağlanacağını gösteriyordu.²²³

²²¹SEZER, Semra:"AB'den Son dakika Oyunları: Kıbrıs-Yunanistan",Avrupa Stratejik Araştırma Merkezi, www.asam.org.tr, Int.Trh. ve saati: 08 Aralık 2007-16.00, s.1

²²² SEZER, Semra : "AB'den Son dakika Oyunları: Kıbrıs-Yunanistan", Avrupa Stratejik Araştırma Merkezi, www.asam.org.tr, Int.Trh. ve saati: 07 Aralık 2007-13.00, s.2

²²³Hürriyet Gazetesi, 12 Ekim 2006

Kasım 2006'da yayınlanan AB İlerleme Raporunda Kıbrıs, konusu yine yerlerini almıştır. AB yıl sonunda yaptığı Brüksel Zirvesi'nde, Türkiye'nin GKRY'ye Limanlarını açmasını değerlendirmek için, 2009 sonunu beklemesini ve izolasyon konusunun Ocak 2007'de görüşüleceğini kararlaştırmıştır.

3. EGE DENİZİNDE SORUN SAHALARI VE AB'İN TUTUMU

a. Ege Denizindeki Sorun Sahaları

Yunanistan ile Türkiye arasında Ege denizinde; Karasuları, Kıta Sahaneliğinin sınırlandırılması, Hava Sahası, Gayri Askeri Statüdeki adaların silahlandırılması, egemenliği uluslararası antlaşmalarla Yunanistan'a devredilmemiş ada, adacık ve kayalıkların coğrafi formasyonu gibi konularında fikir ayrılıkları ve anlaşmazlıklar vardır.

Yunanistanlı yazarlardan Alexis Heraclides Ege'deki bu anlaşmazlıklardan özellikle Kıta Sahaneliği, Kara Suları, Hava Sahası ve Adaların Silahlandırılması konularında çözümün çok zor olacağını değerlendirmektedir. Yunanistan'ın bu Ege konusunda 1974 yılından bu güne dış politikası görüşmeleri reddetmek veya UAD, AB ve BM aracılığı ile çözmek olmuştur. Yunanistan'ın 1980'li yıllarda Ege dış politikasına Başbakan Andreas Papandreo'nun "görüşmeyi reddetme" politikası damgasını vurmuş, Papandreo "Ortada çözümlenmesi gereken herhangi bir sorun yoktur" tezi ile hareket etmiştir. 1990'lı yıllardan bugüne kadar Ege konusunda egemen olan dış politikası ise "hukuksal yaklaşım" olmuş ve konuları UAD'na götürmeyi amaçlamıştır.²²⁴

İki ülke arasında sorun haline gelen Karasuları 1923'de Lozan'da 3 mil olarak düşünülmüş, önce Yunanistan 1936'da 6 mil'e çıkarmış sonra da Türkiye 1964'de 6 mil'e çıkarmıştır. Sorunun sebebi Yunanistan'ın 12 mile çıkarmak istemesi Türkiye'nin de bunu "savaş sebebi" olarak görmesidir. Konu ile ilgili Yunanistan tezinin temelinde 1982 tarihli BM Deniz Hukuku Sözleşmesine dayandırırken, Türkiye; Ege Denizi'nin özel bir konumunun olması, ada ve adacık sayısının çok

²²⁴HERACLIDES: a.g.e., s.199-200

olması ve Yunanistan'a ait bazı adaların Türkiye'ye çok yakın olması, 1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'ni imzalayan taraf olmaması sebepleri ile kabul etmemektedir. Yunanistan konuya UAD'de çözüm araması, Türkiye'nin de UAD'ye tarihi tecrübesinden kaynaklanan güvensizliği ve ikili çözümden yana olması çözüm yolunu tıkamıştır.²²⁵

Ege Denizi'nde anlaşılabilirlik konusu olan kıta sahanlığı iki ülke arasında 1970'li yıllarda sorun olmaya başlamıştır. Yunanistan'ın 1970'de, Türkiye'nin 1976'da Ege Denizi'nde Petrol arama teşebbüsü iki ülke arasında sorunun başlangıcı olmuştur. Her iki ülkenin kendince gerekçeleri olsa da sorunun ana sebebi Ege Denizi'nde ki egemenlik alanlarının tespitidir. Türkiye Ege Denizi'ni bir bütün olarak düşünüp eşit uzaklık ilkesinin uygulanmasını isterken Yunanistan Adalarında hesaba dahil edilmesini istemektedir.²²⁶

Ege'nin diğer konusu olan Hava Sahası Lozan antlaşmasında 3 mil olarak öngörülmüştür. Yunanistan bunu 1931'de 10 mile çıkarmış o yıllarda Türkiye Yunanistan Dostluğu'nun geliştiği yıllar olduğundan Türkiye duruma itiraz etmemiştir. Esasında iki ülke arasında bu konudaki sorun iki ayrı konudur. Birincisi FIR ve FIR'a bağlı sorunlar-Uçuş Malumat Bölgesi Yetkisinin istisması" ile "Yunanistan'ın sivil havacılık ve hava polisliği amacıyla karasularının 10 mil olduğunu iddia etmesi"dir.²²⁷

İki ülkeyi Ege Denizi'nde karşı karşıya getiren önemli diğer sorun Doğu Ege adalarının silahlandırılmasıdır. Adalarının silahlandırılması üç ayrı ada kümesini ilgilendirmektedir. Boğazönü Adaları, Saruhan Adaları ve Menteşe Adalarıdır. Adaların silahlandırılmayacağına dair ilk karar 17 Mayıs 1913'de Londra'da toplanan Barış Konferansı ile Ege Denizi'ndeki adaların geleceği ile yetkilendirilen Almanya, Avusturya, Fransa, İngiltere, İtalya ve Rusya devlet başkanları tarafından 13 Şubat 1914'de aldıkları karar gereği Yunanistan'a bırakılan adaların silahlandırılmayacağı hükme bağlanmıştır. 24 Temmuz 1923'te Lozan Antlaşması ile tekrar teyit edilen adaların silahlandırılmayacağına dair hüküm en son 1947

²²⁵Ayrıntılar için bkz. KURUMAHMUT: a.g.e., s.17-23; HERACLIDES: a.g.e., s.199-203

²²⁶Ayrıntılar için bkz. KURUMAHMUT ve BAŞEREN: a.g.e., s.59-73; KURUMAHMUT: a.g.e., s.23-24; HERACLIDES: a.g.e., s.203-207

²²⁷Ayrıntılar için bkz.BİLGE: a.g.e., s.232-234; KURUMAHMUT: a.g.e., s.25-28; HERACLIDES: a.g.e., s.212-214

yılında İtalya'dan adaların Yunanistan'a devredilmesine yönelik antlaşmanın 14. maddesinde tekrar edilmiştir. Yunanistan silahlandırma gerekçelerini Türk tehdidine karşı meşru savunma olarak gördüğünü beyan etmektedir. Yunanistan 1975'den sonra Ege Adalarını silahlandırma gerekçelerine Ege Ordusu'nu da ilave etmiştir.²²⁸

Ege Denizi'ndeki, egemenliği antlaşmalarla Yunanistan'a devredilmemiş ada, adacık ve kayalıkların egemenlik sorununun ortaya çıkışı, çoğunluğu Doğu Ege adaları bölgesinde ve Anadolu sahillerine yakın, 11 küçük ve ıssız adacığın iskâna açılacağına ilişkin haberlerin Kasım 1995'de Yunan basınında yer almasıyla başlamıştır. Sorun Figen Akat isimli Türk ticaret gemisinin Kardak Kayalıklarında 25 Aralık 1995'de karaya oturması ile daha da su yüzüne çıkmıştır.²²⁹

b.AB'nin Ege Sorunları ile ilgili Tutumu

Yunanistan'ın AB'ye üye olması halinde Türkiye ile sorunlarını AB içerisine taşıyacağını daha önceden hesap eden Türkiye'nin 1978'de ki Başbakanı Bülent Ecevit, 25 Mayıs 1978'de, AET Komisyonu başkanı İngiliz Roy Jenkins ve beraberinde AET Dış ilişkiler sorumlusu Hasselkamp ile konuyu görüşerek kaygılarını ifade etmiştir. Ecevit, Yunanistan'ın AET'ye katılması ve bunun siyasi yansımalarına dikkat çekerek önemli bir istekte bulunmuştur. Ecevit :²³⁰

“Yunanistan'ın AET'ye katılmasına bir itirazımız yok. Ancak ortada önemli bir sorun var ve şimdi söyleyeceklerim dikkate alınmazsa, topluluk ilişkilerimiz tamir edilemeyecek şekilde zarar görür. AET mutlaka veto sistemini değiştirmelidir. Yoksa AET her alanda kendi istemediği halde, Türkiye'ye ambargo koyma durumuna düşer. Çünkü Yunanistan bunu kullanacaktır. Yunanistan AET'nin karasularının 12 mile çıkarılması tasarısı üzerine, hemen aynı gün kendinin bir takımada devleti olduğunu söylemeye başladı. Tasarınıza, özel durumlu

²²⁸ Ayrıntılar için bkz..GÜREL: a.g.e., s.66-71; BİLGE: a.g.e.: s.244-248; HERACLIDES: a.g.e.,s. 214-219; KURUMAHMUT: a.g.e., s.28- 32s

²²⁹ Ayrıntılar için bkz. KURUMAHMUT: a.g.e., s.3-25

denizleri (Ege) istisna eden bir madde eklemenizi de önermek isterim.” demiştir.

Ecevit’in bu izahatına karşılık AET Komisyonu Başkanı Jenkins:²³¹

“Türkiye ile Yunanistan arasındaki anlaşmazlıkların tümünün Yunanistan’ın AET’ye tam üye olmasından önce çözüme ulaşacağını sanmıyoruz. Ancak şuna inanın ki Yunanistan’ın üyeliği yoluyla Türk–Yunan anlaşmazlığını komisyona getirmeyeceğiz. Üstelik Avrupa Komisyonu’nun her zaman Yunanistan’ın tarafını tutmayacağını belirtmek isterim” demiştir

Hukuken AB Ege’de, Türkiye ve Yunanistan arasındaki anlaşmazlıkların tarafı konumunda değildir. Ancak Yunanistan’ın üyeliğinden sonra AB, Yunanistan tarafına doğru kaymaya başlamıştır. Yunanistan’ın üyeliğinden sonra AB’de, Ege sorunlarına yönelik olarak ilk defa 18 Eylül 1981 tarihinde önemli bir gelişme yaşanmıştır. AP’de onaylanıp, oybirliği ile kabul edilen Fourcade Raporu’nda, Ege sorunlarının çözümüne ilişkin bazı görüşlere yer verilmiştir.²³²

Raporun 6. maddesinde;²³³

“Korsika, Sicilya, Sardunya ve Yunan Adaları gibi üye devletlere ait adaların Kara Suları, Kıta Sahaneliği ve Ekonomik Bölgelerinden yararlanmaları gereğine” dikkat çekilmiştir.

Açıklamanın 62, 63 ve 65. paragraflarında:²³⁴

“Topluluğun yeni bir üyesi olan Yunanistan’la ilgili olarak şu hususu gözden uzak tutmamalıyız: Yunan Adaları; Balear Adaları, Korsika, Sardunya, Sicilya gibi esas kıta ülkesinin ayrılmaz parçalarıdır ve egemenlik esasından 12 mil genişlikte kara suları, 200 mil genişlikte ekonomik bölge ve kıta sahanlığı talep edebilirler.” demektedir.

Bununla beraber;²³⁵

²³⁰BİRAND, Mehmet Ali: Türkiye’nin Avrupa Macerası (1959–1999), Doğan Kitap, İstanbul, 10. Baskı, Şubat 2000, s.351–352

²³¹BİRAND: a.g.e., s. 351-352

²³²KÖSE: a.g.e., s.271–273

²³³KÖSE: a.g.e., s.271-273

²³⁴KÖSE: a.g.e., s.271-273

²³⁵KÖSE: a.g.e., s.271-273

“Akdeniz Adaları’nın diğer devletlerin haklarına tecavüz etmeksizin, bu alanlarda hak iddia edemedikleri durumlarda yalnız “eşit uzaklık” metodu ki, böylelikle bunu objektif bir genel prensip seviyesine yükseltmişlerdir. Bu kıyıdaş devletlerarasında bir karara varılmasını sağlayabilir. Akdeniz için doğru olan Ege Denizi için de doğrudur. Türkiye tarafından tartışılmakla birlikte, gerçek bir takım oluşturan Yunan adaları, eşit uzaklık metodu uyarınca kıta sahanlığına sahip olmalıdır.” denmektedir.

Görüldüğü gibi AB’nin niyeti, ortaya çıkan bir zorunluluğu karşılamak değil, Ege denizi uyuşmazlığında Yunanistan’ın yanında yer aldığını vurgulamaktır. Bu niyet günümüzde de değişmemiştir.

1996 yılının başında Türkiye’nin gündemi “Kardak krizi” ile meşgul olmuştur. 25 Aralık 1995’de “Figen Akat” isimli kuru yük taşıyan, Türk bandıralı bir geminin Bodrum’a üç mil mesafedeki “Kardak” kayalıklarında karaya oturması, Türkiye ile Yunanistan arasında krize neden olmuş ve Ege denizine yayılmış olan, henüz statüleri belirlenmemiş adacık ve kayalıklar, Türkiye ve Yunanistan’ı sıcak çatışmanın eşiğine getirmiştir. Kriz, karaya oturan gemiye Yunan sahil yetkililerinin kazanın Yunan karasularında meydana geldiğini ileri sürerek yardım teklif etmesiyle başlamıştır. Türk tarafı bu yardımı reddetmiştir. Türk Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada;²³⁶

“Kardak’ın, Yunanistan’a uluslararası anlaşmalarla verilen adalar arasında olmadığı için Türkiye’ye ait olduğu bildirilmiş ve istendiği takdirde, Ankara’nın bu konuyu; Atina ile görüşmeye hazır olduğu” belirtilmiştir.

Yunanistan ise; “Kardak kayalıklarının kendisine ait olduğunu” söyleyerek, görüşme masasına oturmayacağını açıklamıştır. Müteakiben iki ülke karşılıklı olarak birbirlerine protesto notası vermişlerdir.²³⁷

Ocak 1996’da önce, on iki adalara dahil Kalimnos (Kilimli) Adası Belediye Başkanı Dimitrios Diakomihalis’in başını çektiği bir grubun kayalıklara çıkarak Yunan bayrağı dikmiş, ardından; Türkiye’den bir grup gazeteci, bölgeye giderek

²³⁶DEMİRTAŞ-COŞKUN: a.g.e., s.253

Yunan bayrağını indirip yerine Türk bayrağını dikmiştir. Ocak ayının sonuna doğru, Türk SAT (Deniz Kuvvetleri bünyesindeki Su Altı Taarruz Timi) Komandolarının kayalıklara çıkarma yaparak, Türk bayrağı dikmesiyle iki ülke arasında tansiyon iyice yükselmiştir. Kaza'nın (Figen AKAT kuru yük gemisi) meydana gelmesinden sonra bir ay içerisinde büyük bir krize dönüşen Kardak meselesi, ancak ABD Başkanı Bill Clinton' un doğrudan devreye girip, iki ülke liderine telefon açmasıyla kriz sona erdirilmiştir.²³⁸

Kardak Krizi'nin ardından iki ülke temsilcileri, Kostas Simitis ve Mesut Yılmaz liderliğinde, gerilimi azaltmak için, Girit'te düzenlenen Güneydoğu Avrupa Devlet ve Hükümet başkanlarının resmi olmayan zirvesi (Kasım 1997) sırasında iki başbakanın kapalı kapılar arkasında görüşmesi ve mevcut sorunları incelemek için "akil adamlar" diyalogu gibi girişimler gerçekleştirilmiş; ancak daha fazla ilerleme kaydedilememiştir.²³⁹

Yunanistan'ın Kardak krizinde izlemiş olduğu siyasete, AB' de taraf olmuştur. AP, Kardak krizi ile ilgili Türkiye aleyhine 15 Şubat 1996'da bir karar almıştır. Alınan kararda;²⁴⁰

“Türkiye'nin, Yunanistan'a ait İkizce kayalığına asker çıkarmış olmasını, kışkırtıcı bir operasyon olarak nitelmiş ve Kardak kayalıklarının Yunanistan'a ait olduğunu iddia etmiş, Türkiye'nin resmi açıklamalarının AB üyesi bir ülkenin egemenlik haklarını sorgulayan toprak iddiaları olarak görüldüğünü” belirtmiştir. Bu çerçevede AP; “Yunanistan'ın sınırlarının aynı zamanda AB'nin dış sınırlarını oluşturduğunu” vurgulayarak, “Türkiye'nin, bir AB üyesi olan Yunanistan'ın egemenlik haklarını tehdit etmesinden ciddi olarak endişe duyduklarını” açıklamıştır.

AP'nin aldığı bu karar “İkizce bunalımı” veya “Kardak Krizi”ni Yunanistan ile Türkiye arasında bir sorun olmaktan çıkarıp, bir anda Türkiye ile AB arasında bir sorun haline getirmiştir. Alınan kararda Yunanistan'ın, AB üyesi olduğu, Ege

²³⁷DEMİRTAŞ-COŞKUN : a.g.e., s.253

²³⁸ŞÖNMEZOĞLU: a.g.e., s.517; DEMİRTAŞ-COŞKUN: a.g.e., s.253-254

²³⁹HERACLIDES: a.g.m., s.36-37

²⁴⁰AKSU, Fuat : “Ege ve Kıbrıs Sorunlarının Çözümünde Avrupa Birliği'nin Tutumu”, Stratejik Araştırmalar Dergisi, Yıl 2, Sayı 3, Şubat 2004, s.103,132

Denizi'nde askeri gerilimin Türkiye tarafından tırmandırıldığı ve Yunanistan'ın sınırlarının AB'nin dış sınırı olduğu vurgulandıktan sonra, AB üyelerinin, Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerin düzeltilmesinde etkin rol oynamalarını, Türkiye'nin AGİT çerçevesindeki yükümlülüklerine sadık olması çağrısında bulunmuştur. Türkiye ise Avrupa Parlamentosu'nun almış olduğu bu kararı Yunanistan yanlısı bir karar olarak değerlendirmiştir.²⁴¹

AP, aynı gün aldığı bir başka kararda;²⁴²

“Avrupa Parlamentosu Doğu Ege'de, Kardak Adası ile ilgili olarak; Türkiye'nin kışkırtıcı askeri operasyonlarından kaygı duymaktadır. Kardak Adası, 1923 yılındaki Lozan Antlaşması, 1932 yılında İtalya ve Türkiye arasındaki Protokol ve 1947 Paris Antlaşmasına göre On iki Ada adalar grubuna dâhildir ve 19 60'lı yıllardaki Türk haritaları bile bu adaları Yunan toprağı olarak göstermektedir.” demiştir.

Avrupa Parlamentosunun kararlarının Türkiye için bir bağlayıcılığı yoktur. Ancak mühim olan kararın niteliğı ile beraber AB'nin taraflı(Yunanistan lehine) düşünüp, taraflı ifade etmesidir. AB'de alınan kararın tamamen Yunanistan görüşü olduğu açıktır.

AP'nin 15 Şubat'ta almış olduğu bu kararda adı geçen 1923 yılı Lozan Antlaşması, 1932 Türk-İtalyan Protokolü, 1947 Paris Antlaşması ve 1960 yılı Türkiye haritaları cümlelerinin hiç birisi Kardak ve benzeri ada ve adacıkların Yunanistan'a ait olduğunu göstermemektedir. Örneğın, Lozan Antlaşması ile Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya adalarını Yunanistan'a ve Astampalya, Rodos, Kaiki, Skarpanto, Kazoz, Piskopis, Misiros, Kalimnos, Leros, Patmos, Lipsos, Sombeki, İstanköy, Meis adalarını ise İtalya'ya bırakılmıştır. Daha sonra İtalya'ya bırakılanlar 1947 Paris Antlaşmasıyla Yunanistan'a devredilmiştir. 1932 Türkiye-İtalya arasındaki Protokol olarak bahsedilen, iki ülke arasında yapılan “Teknisyenler Zabıtnamesi”dir. Bu zabıtnamenin, geçersiz olduğunu, bir anlaşma olmadığını ve Kardak statüsünde birçok kayalık ve adacık olduğunu, bunlarında egemenliğı

²⁴¹KÖSE: a.g.e., s.98-99

²⁴²AYDOĞAN, Metin: “Avrupa Birliğinin Neresindeyiz: Tanzimat'tan Gümrük Birliğine”, Umay Yayınları, 18. Baskı, İzmir, Mart 2006

konusunda Yunanistan'la karşılıklı çözülebileceğini 29 Ocak 1996 günü (yani AP'nin kararından önce) Türkiye, Yunanistan'a bildirmiş ancak Yunanistan buna yanaşmadığı gibi Silahlı Kuvvetlerini de alarma geçirmiştir.²⁴³

Yunanistan, “Kardak krizi” sonrası AB ile beraber farklı istikametlerden Türkiye'yi sıkıştırmıştır. Her fırsatta kullanma imkânı bulduğu sözde “veto” hakkına başvurmuştur. Yunanistan, 25 Şubat 1996'da Brüksel'de yapılacak Türkiye-AB Konseyi toplantısı öncesinde böyle bir uygulamaya başvurmuş ve henüz toplantı yapılmadan bir gün önce Türkiye'ye karşı veto hakkını kullanacağını ilan etmiştir.²⁴⁴

AB, Kardak konusundaki taraflı tutumunu daha ileriye götürerek 15 Temmuz 1996'da Genel İşler Konseyi ile 24 Temmuz 1996'da Bakanlar Konseyi toplantılarında konuya değinmiştir. Her iki konseyin yayınladıkları bildirilerde; Kardak kayalıklarına ilişkin gerginlikten Türkiye sorumlu tutulmuş ve “AB'nin, üye bir devletle doğal dayanışma içinde bulunduğu ve komşu bir ülkeyle GB'den doğan her alanda diyalog ve işbirliği içerisinde ilişkilerin geliştirilmesini arzuladığını” belirtmiştir. Yapılan çağrılarda; “AB ile Türkiye arasındaki ilişkilerin geliştirilebilmesi için; üye devletlerin egemenliği ve toprak bütünlüğüne, ilgili uluslararası uygulamalara, uluslararası hukuk ve anlaşmalara saygı gösterilmesi ilkesine açıkça uyulması gerektiğini” belirtmiştir. Bu çerçevede; “Uyuşmazlık konularının uluslararası hukuka uygun olarak çözümlenmesi gerektiği” belirtilerek, Kardak kayalıklarına ilişkin uyuşmazlığın, “UAD'ye götürülerek çözülmesi” çağrısında bulunmuştur.²⁴⁵

AB'nin, 24 Temmuz 1996'da yaptığı Dışişleri Bakanları toplantısından, Yunanistan istediğini elde etmiştir. Konseyin verdiği karar, AB'nin Yunan tezine açık destek vermesi anlamına gelmektedir. Yunanistan, bu karara dayanarak; Türkiye'nin AB ile tüm ilişkilerini dondurmuştur. Yunanistan, milli çıkarları adına kullandığı veto'sunu, en basit ilişkide dahi kullanır olmuştur. Yunanistan, GB'den kaynaklanan ve Türkiye'ye transfer edilmesi gereken tüm kredileri durdurduğu gibi, kendisini ilgilendirsün veya ilgilendirmesün, Türkiye'nin AB Komisyonu ile her

²⁴³YAVUZ, Celalettin: “Antlaşmalarla Yunanistan'a devredilmemiş Ada, Adacık ve Kayalıkların hukuki statüleri de dâhil Menteşe Adaları (On iki ada)'nın Tarihi”, Deniz Harp Okulu Basım Evi, İstanbul, 2003

²⁴⁴Sabah Gazetesi, 24 Şubat 1996

²⁴⁵AKSU: a.g.e., s.3; SÖNMEZOĞLU, a.g.e., s.517

temasını kesme yoluna gitmiştir. Orta Asya'ya gidecek bir otoyolun projesini görüşecek alt komisyon çalışmasına Türkiye'nin davet edilmesinden tutun Ankara'ya yollanacak teknik heyetlere kadar her şey Yunan engelene takılır olmuştur. Giderek bu tepkiler kurumsallaşmış, artık Yunanlı itiraz etmeden, komisyonun en basit memuru bile, Yunanistan nasıl olsa durdurur varsayımından hareket edip, Türkiye'den gelen talepleri reddeder olmuştur.²⁴⁶

c. Yunanistan'ın Ege'deki Sorunlarını UAD'na Taşıma Başarısı

Yunanistan, Komisyon ve Konsey düzeyinde Türkiye'ye yönelik baskısını, AP'de daha kolay işletmiş ve Türkiye'ye karşı AP'de etkili bir cephe kurmuştur. Yunanistan'ın, özellikle Ege konusunda istediği çözüm; sorunun veya sorunların ikili görüşmelerle değil UAD ile çözülmesidir. Türkiye'nin ise çözümün UAD'de aranmasında çekinceleri vardır. Çekincesinin bir tanesi tarihte Uluslar Arası Örgütsel çözümlerde haksızlıklara(Musul meselesi) maruz kalmasıdır. Türkiye bu sebeple UAD'nin tarafsızlığından şüphe duymaktadır. İkincisi Ege Denizi'nde bulunan kayalık ve adacıklar birebir iki ülkeyi ilgilendirmektedir. Uluslararası bir konumu yoktur. Kullanıcılar Türkiye veya Yunanistan olacaktır. Üçüncü sebep, konu çok hassastır. UAD'ye götürülmeden önce sınırlı konuda mı, yoksa Ege'deki tüm konularda mı gidilecektir? Emsal riski var mıdır? Bunların çok iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Birdenbire veya kısa sürede karar verilmesi halinde yanlışa gidilme riski vardır.

Türkiye ve Yunanistan Madrid Deklarasyonu ile “barış, güvenlik ve iyi komşuluk ilişkilerinin devam etmesi” yönünde aralarında karar birliğine varılmışlardır. Deklarasyona göre Yunanistan Ege'de tek taraflı talepleri yönündeki eylemlerden kaçınacağına söz verirken, Türkiye'de kuvvet kullanma tehdidinde bulunmayacağına dair söz vermiştir.²⁴⁷

AB 1999'da Helsinki'de Türkiye ile Yunanistan'ın Ege'deki sorunlarını 2004 yılına kadar çözemedikleri takdirde UAD'de çözmeyi kabul etmelerini karara

²⁴⁶ BİRAND: Türkiye'nin Büyük..., s.372

²⁴⁷ AKSU: a.g.e., s.3

bağlamıştı. Bu Türkiye'nin uzun yıllardır kabul ettiği sorunların Yunanistan ile karşılıklı çözülmesi politikasından uzaklaşıp, Yunanistan'ın arzuladığı çözüm yollarını kabul etmekte.

Türkiye ile Yunanistan'ın başbakanları Ege denizinde petrol arama ile ilgili meselelerin çözümünü 1975'de Brüksel'de UAD'ye götürmeyi prensipte kabul etmiş, ancak müteakiben hukukçuların müracaatlar için yaptığı toplantıdan bir sonuç çıkmamıştır. Bir yıl sonra Yunanistan tek taraflı(Türkiye'nin Ege'de Nisan-Mayıs 1976'da Sismik-1 gemisi ile petrol aramasını krizini çözüme kavuşturmak maksadı için) olarak UAD'ye başvurmuştur. UAD Ocak 1979'da Yunanistan'ın yaptığı bu başvuruya verdiği cevapta, UAD'nin Türk-Yunan kıta sahanlığı anlaşmazlığına bakmaya yetkili olmadığına açıklayarak Yunanistan'ın başvurusunu reddetmiştir²⁴⁸

Ege Denizi ile ilgili sorunlar Katılım Ortaklığı Belgesi'nde bahis konusu olmuş ancak tamamen Yunanistan lehine 2004 UAD takvimi yazılmıştır. Helsinki'de olduğu gibi Türkiye'nin "Hayır"ı son anda "Evet"e döndürülmüştür. Türkiye Katılım Ortaklığı Belgesi'nin ilk şekline tepkisini dile getirdiğinde, AB geri adım atmış ve Türkiye'nin belgedeki maddelerle ilgili görüşünü almıştır. Ege, "ön koşul " durumundan, "Güçlendirilmiş Siyasi Diyalog" başlığı ile gündeme alınmış böylece; Ege'yi "Orta Vade"li öncelikler başlığı altında değerlendirmişlerdir. Sorun Yunanistan'ın baskıları ile bir takım sözcük oyunları yapılarak gündemde tutulmuştur. Katılım Ortaklığı Belgesi'nin ilk haline "Hayır" diyen Türkiye, aralarında fazla bir fark olmamasına rağmen, birtakım siyasi oyunlarla fikrini değiştirmiş ve ikincisine "Evet" demiştir.²⁴⁹

Katılım Ortaklığı Belgesi'nde; Yunanistan'ın ısrarcı tutumu, AB'nin Türkiye'ye verdiği sözleri tutmaması, faturanın; Ege konuları ile Türkiye'ye kesilmesi ile son bulmuştur. Belgenin yayınlanmasını müteakip Türkiye'den yoğun tepki görmüş ancak sonuçta bir değişme olmamış, bu durumdan cesaret alan Yunanistan Dışişleri Bakanı Papandreu basın açıklamasında, "Türkiye'nin AB yolu, Atina'dan geçer" demiştir.²⁵⁰

²⁴⁸KÖSE: a.g.e., s.89

²⁴⁹DURA ve ATİK: Avrupa Birliği... s.408

²⁵⁰Dünya Gazetesi, 22 Kasım 2000

Yunanistan, Türkiye ile sorunlarını AB'ye taşımadaki ustalığını 2002'de devam ettirmiştir. Yunanistan; "Türkiye'nin, 2002 yılında Ege'de FIR hattını 5000 kez ihlal ettiğini" AB'ye ve dünya kamuoyuna haklarının ihlali şeklinde duyurmuştur. Oysaki Türk Hava Kuvvetleri uçuşlarının %3'ünü Ege hava sahasında yaparken; Yunanistan; %70-80'ini yapmaktadır. Bunun yanında "Fır" konusu tamamen sivil havacılıkla ve sivil uçaklarla ilgili bir mevzuattır. Askeri uçuşları ilgilendirmez. Üstelik havacılık terminolojisinde "FIR ihlali" diye bir deyim de yoktur. Yunanistan'ın ihlal iddialarının arkasında yatan yegâne husus; her zaman olduğu gibi Türkiye'nin yumuşak karnı olan AB'ye giriş sürecinde Türkiye'den taviz koparmaktır. Bu nedenle Türkiye'yi Ege'de anlaşmazlık çıkarmakla suçlamakta ve başta AB olmak üzere çeşitli uluslararası kurumlara şikayet etmektedir. Yunanistan, Türkiye'nin Ege sorunlarını çözmek konusunda attığı her adıma engel olmaya çalışmakta, Türkiye ile görüşme ve anlaşmaya yanaşmamaktadır. Yunanistan'ın bütün amacı, sorunlardaki çözümsüz tavrını 2004 yılına kadar idare etmek ve bu tarih geldiğinde önemli bir taviz almadıkça Türkiye'nin AB'ye girişine engel olmak ve GKRY'nin AB'ye tam üyeliğini kolaylaştırmaktır.²⁵¹

Yunanistan, AB dönem başkanlığı süresince "Ege" konusunda Türkiye'ye karşı aktif bir politika izlemiş, üstünlük elde etmiş; AP ve Komisyonuna, Türkiye'yi uzlaşmaz bir ülke gibi gösterme çabaları içerisine girmiş ve bu üstünlüğü 2004'te etkili olarak kullanmıştır.

AB'nin Brüksel Zirvesinde "Ege Sorunu" tekrar gündeme getirilmiştir. Zirve sonuç raporunun 46. maddesin "Türkiye'nin komşuları ile olan bütün sınır anlaşmazlıklarını derhal çözmesini, bu anlaşmazlıklarda nihai olarak UAD'yi kabul etmesini istemektedir.²⁵² UAD'ye gidilmesi halinde verilecek karar tabii ki, Ege'nin bir "Yunan Gölü" halini almasıdır. Böyle bir çözüm şekline Türkiye'nin yaklaşması mümkün değildir. Çünkü Ege Denizi uyuşmazlıkları açısından önemli bir yer tutan BM III. Deniz Hukuku sözleşmesine taraf değildir. Bu sözleşmeye Yunanistan ve AB taraftır ve söz konusu sözleşme AB'nin müktesebatı sayılmaktadır.

²⁵¹ÖZDAL, Erdoğan: "Yunanistan'ın Ege'deki İhlal İddiaları ve FIR sorunu", SAEMK, 2004

ç. Brüksel Zirvesi ile Ege Sorununun Yeni Ortağı: AB

AB 7 Aralık 2004'de yaptığı Brüksel Zirvesi'nde aldığı kararların 19 ve 23. maddelerine göre, Türkiye'nin geleneksel Ege politikasını, Yunanistan ve GKRY lehine değiştirme eğilimindedir. Brüksel Zirvesi 19. maddesi ile Türkiye'den, "Müzakerelerin başa alınmasından önce Ankara Antlaşması'nın 10 yeni AB üyesini kapsayacak şekilde güncelleştirilmesini", 23. maddesi ile " belirtilen her müzakere başlığının açılması ve kapatılmasında tüm AB ülkelerinin onayının gerekmektedir" denmektedir. Bu kararları Türkiye'nin kabul etmesi demek; Ege'yi, Yunanistan'a teslim etmesi demektir.²⁵³

Türkiye Ek Protokol'ü AB'ye vaat ettiği tarihte imzalamamış bu durumda Yunanistan ve GKRY umduğunu elde edememiştir. Bu değişen durum üzerine Yunanistan Başbakanı Karamanlis; "Türkiye AB'nin yeni üyeleri ile GB imzalayacak" ve Türkiye AB'ye girmek istiyorsa; "Ege'de hava sahası ihlalinin durdurması gerektiğini" beyan etmiştir. Bu Yunanistan'ın fikridir. Çünkü yasal olarak böyle bir tanımlama askeri uçaklar açısından olamadığı gibi Türkiye ile Yunanistan arasında böyle bir protokol veya antlaşmada yoktur. Tüm bu değişimler ve gelişmeler arasında AB, fırsatı başka bir planla değerlendirme yolunu denemiştir. AB üyesi 25 ülke, Türkiye'nin 3 Ekim 2005'te müzakerelere başlayabilmesi için yerine getirmesi gereken yükümlülüklerle ilgili "Ortak Tutum Belgesi" adında bir metin hazırlamışlardır.²⁵⁴

Yunanistan, AB'ye tam üye olmasının sağlamış olduğu avantaj ile Ege'de karasuları yüzünden çıkabilecek bir sıcak çatışmada, Türkiye'nin tepkisini, AB'den sağlayacağını düşündüğü destekle karşılamak ve çatışmayı AB 'nin sınırlarına (Üyelerin sınırları aynı zamanda Birliğin sınırı kararından) yönelikmiş gibi gösterme çabası içindedir. Dolayısıyla Ege'de karasuların 12 mile çıkarılması, aynı zamanda

²⁵²SOMÇAĞ: a.g.e. ,s.49- 54

²⁵³KASIM, Kamer: "KKTÇ Seçimlerinin Analizi ve Kıbrıs Sorunu",www.turkishweekly.net., İnt.zamanı:13 Mayıs 2007 ,13.25; KÖSE: a.g.e., s.269

²⁵⁴SOMÇAĞ: a.g.e., s.56-60

AB'nin sınırlarını da genişletmiş olacaktır. Türkiye bu tür bir uygulamada ilan edeceği "casus belli"de AB ile de savaşacaktır.²⁵⁵

Yunanistan Başbakanı Karamanlis, 13 Mayıs 2005'te Yunan Parlamentosundaki konuşmasında, Türkiye'nin AB'ye üye olma şartını şu şekilde ifade etmiştir;²⁵⁶

"Türkiye, Yunanistan'ın Karasularını 12 mil'e çıkarmalı, Ege adalarının silahlandırmasını kabul etmeli, buna karşılık Ege Denizi'ndeki her türlü askeri faaliyetini durdurmalı" şeklinde ifade etmiştir.

4. .YUNANİSTAN'IN PATRİKHANE SORUNUNA AB DESTEĞİ

a. Patrikhanenin Tarihçesi ve Temsil Alanı

Patrikhane tarihi incelendiğinde; M.S. 325 yılında İznik'te toplanan Konsülün (İznik Konsülü) aldığı kararlarının gereği, Dünya Hristiyanlarının Ekümenlik Patrikhaneleri olarak; Antakya, Roma ve İskenderiye Patrikhaneleri kararlaştırıldığını görüyoruz. Konsül üç patrikhaneye sorumluluk bölgeleri vererek dünya Hristiyanlarını kontrol altına alınmayı amaçlamıştır. Bu kararlar alındığında, İstanbul'daki bugünkü Fener Rum Patrikhanesi bir kilise konumundadır. M.S. 381 yılında İmparator Theodosius devlet protokolü sebebi ile İstanbul Kilisesi'ni gayri resmi olarak Patriklik statüsüne çıkarmıştır. M.S. 451 yılında İmparator Marcian Kadıköy Konsülü vasıtası ile Fener Patrikhanesine ülkedeki dini birliği sağlamak için sözde Ekümenlik ünvanını vermiştir. Ancak bu karar başta Roma Kilisesi olmak üzere, İskenderiye ve Antakya Kiliselerince tanınmamıştır. Bu karara o zaman yoğun itirazlarda bulunan İskenderiye ve Antakya patrikleri imparator tarafından sürgüne gönderilerek cezalandırılmışlardır.²⁵⁷

²⁵⁵KÖSE: a.g.e., s.87-88

²⁵⁶KOÇ, Yıldırım: "Türkiye'ye En Büyük Dış Tehdit Avrupa Birliği'nden geliyor", Müdafaa-i Hukuk Dergisi, THT Yayınları, Yıl.4,Sayı.47, Ankara, Temmuz 2004, s.18 ; SOMÇAĞ: a.g.e., s.71

²⁵⁷ÖZMEN: a.g.e., s.28-39; MİLLAS, Herkül: Geçmişten Bugüne Yunanlılar: Dil, Din ve Kimlikler, İletişim Yayınları, İstanbul,2003, s.121,131; "Ekümenlik" ,Yunancada ikamet edilen dünya-bütün dünya anlamına gelmektedir. Ayrıntılar için bkz. ALTINDAL: a.g.e., s.157- 160

II. Mehmet'in 1453'te İstanbul'u fethinden sonra, cemaatlerin varlığı, din ve hakları tanınmıştır. II. Mehmet, Bizanslı danışmanlarının tavsiyesi doğrultusunda Ortodoks Kilisesini tekrar kurmuş; kiliselerin birleştirmesine karşı çıktığı için köle olarak Edirne'ye satılan II. Gennadios'u buldurtmuş; Bizans geleneklerine uygun olarak toplanan Sinod (ileri gelen din Ortodoks din adamlarının bir araya gelmesi ile oluşan topluluk) tarafından II. Gennadios Patrik seçilmiş ve Sultanın onayı ile makamına yerleşmiştir. II. Mehmet'in bu uygulamaları neticesinde Bizans'tan kalan Ortodoksların, Katolikleşmesi de engellenmiştir. Patrikhaneye verilen imtiyazlar sayesinde Rumlar, daha sonraki dönemlerde Osmanlı İmparatorluğu içerisinde iyi bir konuma dahi yükselmişlerdir. Verilen bu imtiyazlarla Rumların dini müesseselerinin dışında, özerk mahkemeleri, mahalli idareleri, vergi sistemleri, okulları, bunların yanında güçlü ticaret ve sanat hayatları da olmuştur. Kilise bu dönemde sadece Ortodoks tebaa'nın; Miras davaları, nikah, vaftiz ve benzeri dini işlerini yürütecek şekilde hizmet görmüş ve "Ekümenlik" kelimesini hiç telaffuz etmemiştir. Gerek 1821'de Osmanlı İmparatorluğu'na karşı başlatılan Yunan ayaklanmalarında gerekse Kurtuluş Savaşı döneminde Anadolu'daki Yunan işgallerinde, Türklere karşı tavır alan Fener Rum Patrikhanesi; özellikle 1986 yılından sonra Türkiye'nin AB'ye girme gayretleri içerisindeki zayıf noktalarından yaralanmak maksadı ile AB, Yunanistan ve GKRY'nin desteğini arkasına alarak Türkiye'den tavizler koparmaya çalışmış ve çalışmaya da devam etmektedir.²⁵⁸

Fener Rum Patrikhanesi yetkilileri; Patrik Athanegoras ile başlayan, Dimitros ile devam eden ve nihayet Bartholomeos ile zirveye çıkan "Dünya Patrikhanesi (Ekümenlik Patriklik)" olma yolunda Lozan Antlaşması hükümlerini hiçe sayarak çalışmışlardır. Yunanistan ve GKRY bu çalışmalarını AB içerisine çekerek bundan azami yararlanma yoluna gitmişlerdir. Bugün Fener Rum Patriği'nin kullanmış olduğu resmi sıfatın; "Yeni Roma ve Ekümenlik Patrikliğin Baş Pispokosu" olması dahi ne kadar ileri gittiklerinin bir göstergesidir. Burada sözü edilen "Yeni Roma", İstanbul şehrinin; sadece Ortodoksluktaki değil, tüm Hıristiyanlıktaki vaftiz adıdır.

²⁵⁸ALTINDAL, Aytunç: "Patrik Sahnede Türkiye Seyirci", Müdafaa_i Hukuk Dergisi, THK yayıncılık, Ankara, Yıl.5, Sayı 52, Aralık 2002, s.16; MİLLAS, a.g.e., s.202-227; YILDIRIM, Münir: Yunanistan ve Ortodoks Kilisesi, aziz andaç Yayınları, Ankara, Ocak 2005, s.37; BAŞ, Mustafa: Türk Ortodoks Patrikhanesi, aziz andaç Yayınları, Ankara, 2005, s.35-36,186

İstanbul'un M.S. 325 yılında aldığı dini ad "Yeni Roma"dır. İtalya'daki Roma, "ilk Roma"dır; İstanbul ise,"Yeni Roma"dır. Üçüncü Roma da, "Moskova"dır. Bu şehrin dini adı da İsa'nın annesi Meryem'e atfen konulmuş olan "Kraliçe Roma"dır.²⁵⁹

Bugün Rusya'daki veya bir başka ülkedeki Ortodokslar Fener Rum Patrikhanesini dini lider olarak kabul etmemektedirler. Rus Ortodokslarının temsilcisi bilindiği gibi Moskova Patriği'dir. Fener Rum Patrikhanesi tanımına yakıştırılması düşünülen Ekümenlik dünyanın her tarafındaki milyonlarca Ortodoks Hıristiyan tanımı yerine Yunanistan'daki Ortodokslar denmesi daha uygundur. Hatta o bile kesin doğru kabul edilmemelidir. Çünkü Yunanistan'da bir Atina Patriği vardır ve Yunan Ortodokslarını Atina patriği(Metropolit Hristodulos) temsil eder. Rakamları devreye sokmak gerektiğinde istatistikler, bu konuya çok iyi cevap olmaktadır. Yapılan bir araştırmaya göre Fener Rum Patrikhanesi'nin yetki alanındaki nüfusu şu şekilde belirtilmektedir: Almanya 700.000, Arjantin 800.000, Avustralya 800.000, Avusturya 150.000, B.Britanya 250-300.000, Belçika 35.000, Brezilya 600.000, Danimarka 1-2.000, Fransa 150-200.000, Hollanda 10.000, İtalya 35.000, Japonya 30.000, Kore 5.000, Macaristan 45.000, Norveç 1-2.000, Portekiz 1-2.000, Türkiye 1.500, Yeni Zelanda 10.000 olmak üzere Toplam:3.500.000-4.000.000 kadar Ortodoks'un temsilcisidir.²⁶⁰ 270 milyonluk bir Dünya Ortodoks mevcuduna göre tespit edilen miktarın ne kadar ehemmiyetsiz olduğu ortadadır.

b. Patrikhanenin AB Gündemine Alınması ile Yapılmak İstenenler

AP, 24 Ekim 1996'da da Yunanistan'ın talepleri doğrultusunda "Patrikhane" konusunu gündeme getirerek; Patrikhaneye ilgili, Türkiye'yi rahatsız eden iki tavsiye kararı almıştır. Alınan kararlardan bir tanesi; "Dünyanın her tarafındaki milyonlarca Ortodoks Hıristiyan için Konstantinopolis'teki patrikhanenin öneminin göz önünde bulundurulmasını" Türkiye'den istemektedir. İkinci kararda ise; "Patrikhaneye doğrudan bağlı olan Heybeliada Ruhban Okulu'nun derhal yeniden

²⁵⁹ALTINDAL,Aytunç: a.g.e., s.13, 14, 24, 117; MİLLAS: a.g.e., s.202-227; YILDIRIM, a.g.e.,s.37; BAŞ, a.g.e. , s.35-36,186

²⁶⁰MACAR, Elçin: Cumhuriyet Döneminde İstanbul Rum Patrikhanesi İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s.27-28

açılması” çağrısında bulunulmuştur. Yunanistan’ın talebi ile AP’nin gündemine gelen bu konu Lozan Antlaşmasının bir ihlalidir.²⁶¹

Patrikhane konusuna başka bir açıdan bakıldığında ortaya şöyle bir tablo çıkmaktadır: Sovyetler Birliği’nin dağılıp, Soğuk Savaş’ın sona ermesinden sonra; ABD liderliğinde, “Yeni Dünya Düzeni”nde tek başlı, tek merkezli bir dünya meydana getirmenin planı “Yeni Dünya Düzeni Projesi” vardır. ABD bu proje ile Fener Rum Patriği’ni kullanarak Ortodokslar üzerinde bir nüfuz elde etme peşindedir. Bu insanların kontrolü konusunda ABD, AB ve Yunanistan, Fener Rum Patrikhanesini kullanmak istemektedirler. Rusya’da, Moskova’daki Patrikhane aracılığı ile Ortodoksları kontrolü altına alarak yeniden Süper Güç olmayı amaçlamaktadır. Hatta Rusya Devlet Başkanı Putin, Rus Ortodoks Kilisesi ile bir anlaşma imzalayarak; Kilise ile Devlet birlikte çalışma kararı dahi almıştır. ABD ve AB tarafından Planlanan; Fener Rum Patrikhanesine, Ekümenlik yetkisi verilerek tüm Dünya Ortodokslarının kontrolünü Fener Rum Patrikhanesi yolu ile ABD’nin ve AB’nin eline geçirilmesidir. Son zamanlarda ABD liderlerinin Türkiye’ye gelişlerindeki Fener Rum Patrikhanesi’ni ziyaretlerinin esas sebebi de budur. ABD’de yaşayan Rumların lobilerinin gücü bu konuda önemli bir etkidir. Patrikhane konusunda ABD-AB’nin ortak çalışmalarındaki amaç; Rusya’nın yeniden güçlenmesine engel olmaktır.²⁶²

Fener Rum Patrikhanesi özellikle 22 Ekim 1991’de patrik seçilen Kadıköy Metropoliti Bartholomeos döneminde hızla dışa açılmış ve dini kimliğine siyaseti de bulaştırmıştır. Bu dönemin hareketli olmasının önemli sebeplerinden bir tanesi Sovyetlerin dağılması ile kurulan Rusya Federasyonu katkıları ile Moskova Patrikliği’nin güçlenmesi karşısında Fener Rum Patrikliği’nin yaşadığı paniktir. Rusya Fedarasyonu’nun yeni nüfuz alanlarına hakim olmak istemesi ABD ve AB’nin işine gelmemesi sebebi ile bu genişlemeye engel olabilmek için Yunanistan

²⁶¹ÖZMEN, Süleyman : "Ekümeniklik İddiasının Tarihi Seyri, Patrikhane ve Ruhban Okulu", Silahlı Kuvvetler Dergisi, Gen kur. Yayınları, Ankara, Yıl.125, Sayı.338, Nisan 2006, s.28–39; MİLLAS, Herkül: Geçmişten Bugüne Yunanlılar: Dil, Din ve Kimlikleri, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s.121,131; Avrupa Parlamentosunun Türkiye Aleyhine Aldığı Bazı Kararlar, www.atonet.org.tr., İnternet Trh. ve Saati:05 Ekim 2007–17.55, s.1

²⁶²TOKER, Hülya: “Cumhuriyet Döneminden Günümüze Fener Rum Patrikhanesi’nin Faaliyetleri”, Silahlı Kuvvetler Dergisi, Gen kur. Yayınları, Ankara, Yıl.124, Sayı.383, Ocak 2005, s.32–47

üzerinden ve açıktan Fener Rum Patrikhanesi desteklenmiştir. Bu durumdan güç alan Bartholomeos tüm yolları deneyerek “Ekümenlik” hayaline hız vermiştir.²⁶³

ABD’de yaşayan Ortodokslar, özellikle Ortodoks Yunan asıllı senatör Dr. John Bredames’in yönlendirmesi, yoğun bir propaganda ve lobi faaliyetleri sonunda ABD Başkanı Bill Clinton, 21 Mart 1994’de Başbakan Tansu Çiller’e özel bir mektup göndererek; “Türkiye’nin Yunanistan ile arasındaki gerginliği azaltması için Fener Rum Patrikhanesi’nin çalışmalarına ve uluslararası konuma kavuşmasına destek olması gerektiğini” belirtmiştir.²⁶⁴ Bu mektuptan bir ay sonra da Patrik, Avrupa Parlamenterler Birliğinde konuşma yapması için davet edilmiştir. Patrik Bartholomeos, Strazburg’da Devlet Başkanı protokolü ile karşılanmış, konuşmasında da kendisini, “Evrensel Konstantinopol Patriği” sıfatı ile takdim ettirmiştir. Yine 19 Ekim 1997’de 20 kişilik bir heyetle Yunan Hava Yollarının tahsis ettiği Boeing 747 jumbo jet uçağı ile ABD’ye giden Patrik orada “Evrensel Patrik” sıfatı ile karşılanmıştır. Ocak 2002’de İran’ı dahi ziyaret eden Patrik Bartholomeos, Mart 2002 tekrar ABD’yi ziyaret etmiş ve Devlet Başkanı protokolü ile karşılanmıştır.²⁶⁵

Fener Rum Patriği, ABD, AB, Yunanistan ve GKRY’den aldığı güçle konumunu güçlendirmek pervasızca açıklamalar yapmayı sürdürmüştür. Patriğin 2002 yılında Yunan gazetesi Etnos’a verdiği demeçte yaptığı açıklamalar oldukça manalıdır. Patrik demecinde, “Hıristiyanlar Anadolu’ya yerleşebilir, Türkiye’nin AB üyeliği çerçevesinde Anadolu’da önceden var olmuş Hıristiyan toplumları eskiden yaşadıkları bölgelere yerleştirilirse o zaman o bölgelerde bulunan kiliselerin yeniden ayine açılması düşünülebilir” demiştir.²⁶⁶

Fener Rum Patrikhanesine AB, BM gibi Uluslararası örgütlerin yardım etmeleri, kredi vermeleri ayrı bir destek türüdür. Bu yardım projelerinden bir tanesi İstanbul’da surlar içerisinde UNESCO aracılığı ile yapılmaya çalışılan restorasyon ile sur içini açık şehir haline getirilerek Türkiye’nin hükümrânlık hakkını tartışmaya açmaktır. Patrikhane amacına ulaşmak için uzun zamandan beri etrafındaki arazileri zengin iş adamlarına aldırıp önce hibe yoluyla azınlık vakıflarına bağışlatmakta

²⁶³TOKER: a.g.e., s.32–47

²⁶⁴ALTINDAL: a.g.e., s.48; Mektup için bkz. Sabah Gazetesi, 24 Mart 1994

²⁶⁵TOKER: a.g.e., s.32–47

²⁶⁶ALTINDAL, Aytunç: “Ekümenlik Nedir”, Müdafaa-i Hukuk, THK Yayınları, Ankara, Yıl.5, Sayı.51, Kasım 2002, s.10 ; ÖZMEN: a.g.e., s.37

sonra da patrikhaneye devrettirmektedir. İstanbul'da Fatih Belediyesi, AB ve UNESCO iş birliği ile hazırlanan “Balat-Fener Rehabilitasyon Projesi” dikkat çekicidir. Sur içi İstanbul’un Bizans ve Hıristiyan kimliğini öne çıkarıp, tarihi zemine uygun olarak yeniden düzenlenmesi ve bir dünya anakent kültür ve din merkezi olarak eski Ortodoks İstanbul’un yeniden ihya edilmesi planlanmaktadır. Bu projeye ABD’nin, yaklaşık 270 milyon Ortodoks dünyasını Fener Patrikhanesine bağlayarak, kontrol altında tutmak istediği ifade edilmektedir.²⁶⁷

Yunanistan’da 1989’da PASOK İktidarı’nın Merkez Komitesi üyesi Mihalis Haralambidis’in açıklamaları dönemin Yunan Hükümeti’nin Patrikhane’ye verdiği desteği göstermektedir. Haralambidis konuşmasında:²⁶⁸

“Bizans Ortodoks kültürü, Avrupa kültürünün temel taşlarından biridir. Bizans kültürünün temellerinden sayılan, İstanbul patrikhanesi ve Ayasofya kaderine terk edilmiş bir durumda ve esaret altında bırakılamaz. Patrikhane binasına izin verilmesi Türkiye’nin bir hediyesi değildir. AB’ye girmek için verdiği tavizlerden birisidir. Türkiye’nin AB’ye kabul edilebilmesi için İstanbul Patrikhanesi’ni, Vatikan ve San Marino gibi otonom bir devlet olarak tanınması şartı AB tarafından istenecektir.” demiştir.

Bu görüş aslında 1989 PASOK İktidarı’nın Merkez Komitesi üyesi Mihalis Haralambidis’in hayalidir. Çünkü tarih Avrupa medeniyetinin kökünde özellikle Katolikleri ve Protestanları göstermektedir. Bunun da en son kanıtı Samuel P.Huntington’un, “Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması” adlı eserinin 231. sayfasındaki haritada açıkça gösterilmektedir.²⁶⁹ Bu harita yüzlerce yıllık (4. yy ‘a kadar geri gider) harita olup mevcut durum bugün de değişmemiştir. Bu haritaya göre Ortodoks Hıristiyanlığı farklı bir coğrafya, farklı bir medeniyet olarak sergilenmektedir. Avrupa’nın doğu sınırı Ortodoks coğrafyası dikkate alınarak çizilmiştir. Bu çizgi kuzeyden başlayarak bugün; Finlandiya, Rusya ve Baltık devletleri (Estonya, Latviya, Litvanya) arasındaki sınır boyunca ilerler. Birleşik

²⁶⁷ÖZMEN: a.g.e., s.38

²⁶⁸KÖSE: a.g.e., s.203-204,218

Batıyı Ortodoks Doğudan ayıran çizgi; Batı Beyaz Rusya'dan, Ukrayna'dan, Katolik Macar nüfusuyla Transilvanya ile ülkenin geri kalanını ve Romanya arasından geçer, eski Yugoslavya'da Slovenya ile Hırvatistan'ı öbür Cumhuriyetlerden ayıran sınırı izleyerek güneye ulaşır. Bu hat Avrupa'nın kültür sınır çizgisidir. Böylece, bu çizgi Avrupa'nın nerede başlayıp nerede bittiği sorusuna açık seçik cazip bir yanıttır. Avrupa, Batı Hıristiyanlığının bittiği İslam'ın ve Ortodoksluğun başladığı coğrafyada biter.²⁷⁰ Bugünkü AB'nin bu hale dönüşmesindeki ana sebep yukarıda anlatıldığı gibi Rusya'nın tekrar güçlenmesine fırsat vermemek için kafaları karıştırmaktan öte bir şey değildir.

Avrupa Komisyonu dini konularla ilgili Türkiye'ye yönelik şu eleştiriyi yapıyordu: Hıristiyan kiliseleri, özellikle mülkiyetle ilgili olarak, zorluklarla karşı karşıya bulunmaya devam etmektedir. Heybeli'deki Ortodoks Ruhban Okulu'nun 1971 yılında kapatılması sonrası yeni bir ilerleme bildirilememiştir. Çeşitli kiliselerin yasal statülerinin tanınmamış olması, dini personelin Türkiye'ye erişebilmesi dahil olmak üzere, bazı kısıtlar yaratmaktadır.²⁷¹

AB, 2002'de Türkiye'yi; uyum paketleri ile bir köşeye sıkıştırıp tavizler koparma çalışmasını sürdürmüştür. Uyum paketlerinde "vakıflarla" ilgili istekler yoğunlukta olup bunların arkasındakinin Yunanistan olduğunu anlamamak mümkün değildir. Çünkü Yunanistan vakıflar aracılığı ile Fener Rum Patrikhanesi'nin mülk edinmesini ve mülkünü genişletip kazancını artırmasını planlamaktadır.²⁷²

AB'nin Ekim 2004'te Türkiye İlerleme Raporunda; Patrikhane ve Ruhban okulu üyelik için altı çizili şart olarak sunulmuştur. Yunanistan Cumhurbaşkanı Kostis Stefanopoulos'un konu ile ilgili yaptığı açıklamanın arkasında ne kadar güçlü bir AB desteği olduğu görülmektedir. Stefanopoulos açıklamasında;²⁷³

“Atina'nın, Türkiye'nin AB üyeliğine yardımcı olacağını,
ancak daha önce Ankara'nın uluslararası hukuk çerçevesinde

²⁶⁹HUNTINGTON, Samuel P.: Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması, s. 229-232

²⁷⁰HUNTINGTON: a.g.e, s.229-232

²⁷¹MANİSALI: Sessiz Darbe, s.198

²⁷²SEZER, Sema: “Yunanistan'ın İlerleme Raporuna İlişkin Tutumu”, Avrupa Stratejik Araştırma Merkezi, www.asam.org.tr, Int.Trh. ve saati: 03 Aralık 2007-16.00, s.1

²⁷³SEZER, Sema: “Yunanistan'ın İlerleme Raporuna İlişkin Tutumu”, Avrupa Stratejik Araştırma Merkezi, www.asam.org.tr, Int.Trh. ve saati: 03 Aralık 2007-16.10, s.1

yerine getirmesi gereken yükümlülükler bulunduğunu; Kıbrıs sorununun halledilmesini, Fener Rum Patriği Bartholomeos'un Ekü menliğinin kabul edilmesini, Heybeli ada Ruhban Okulunun açılmasını ve Göçmen Rumların (Türkiye'den göçen Rumların) mallarının iade edilmesini" istemiştir.

AB Devlet ve Hükümet Başkanlarının Aralık 2004'de Brüksel Zirvesi'nde aldığı kararda Türkiye'den:²⁷⁴

"Heybeliada Ruhban Okulunun derhal açılması, Fener Rum Patriğinin Ekümenlik sıfatının tanınması, İstanbul, İmroz ve Bozcaada'da (Metinde Tenedos adı kullanılmaktadır. Oysa Türkiye'de Tenedos diye bir yer yoktur.) Rumlar dahil Hıristiyan azınlık ve Cemaatlerin korunması ve GKRY'nin "Kıbrıs Cumhuriyeti" olarak tanınmasını" istenmektedir.

Yunanistan Başbakanı Karamanlis, 13 Mayıs 2005'te Yunan Parlamentosunda, Türkiye'nin AB'ye üye olma şartını Patrikhane dahil olmak üzere bazı isteklere endeksleyerek şu konuşmayı yapmıştır:²⁷⁵

"Türkiye, Yunanistan'ın Karasularını 12 mil'e çıkarmalı, Ege adalarının silahlandırmasını kabul etmelidir. Türkiye, Ege Denizi'nde ki her türlü askeri faaliyetini durdurmalı, Batı Trakya Türkleri konusuna burnunu sokmamalı, Heybeliada Papaz Okulunu açıp Fener Patrikhanesinin Ekümenliğini tanımalıdır. Ayrıca, KKTC'yi tanımaktan vazgeçip Rum Yönetimini bütün Kıbrıs'ın yönetimi olarak tanımalı, Kıbrıs'tan askerini çekmeli, Ermeni ve Pontus soykırımlarını tanıyarak, Türkiye'deki; Rum, Ermeni, Pontus'lu ve Kürtlere istedikleri hakları vermeli"dir.

Yunanistan Başbakanı Karamanlis'in açıklamalarından da anlaşıldığı gibi; Yunanistan'ın yayılmacı politikasının (Megalı idea), AB'nin politikasıyla; özellikle

²⁷⁴SOMÇAĞ: a.g.e., s.46-48

²⁷⁵KOÇ, Yıldırım: "Türkiye'ye En Büyük Dış Tehdit Avrupa Birliği'nden geliyor", Müdafaa-i Hukuk Dergisi, THT Yayınları, Yıl.4, Sayı.47, Ankara, Temmuz 2004, s.1

Kıbrıs, Ege, Fener Rum Patrikhanesi, Heybeliada Ruhban Okulu ve Ermeni Soykırımını iddiaları konusunda çakıştığı görülmektedir.²⁷⁶

²⁷⁶ KOÇ: a.g.m., s.18; SOMÇAĞ: a.g.e., s.71

SONUÇ

Yunanistan 1832 yılında tarih sahnesine çıktığından bugüne Türkiye'yi ülkesinin dış politikasında daima karar alıcıların tarafından merkezi bir konuma konmuştur. Yunanistan ile Türkiye arasındaki ilişkiler birkaç istisnai dönem hariç genelde gergin geçmiştir. Fark edilen bir özellik de Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı izlediği politikada devamlı başka bir ülkenin veya uluslararası örgütün desteğini almış olmasıdır. Bu desteği 19. yüzyılda İngiltere, Fransa ve Rusya verirken 1945 sonra BM ve ABD vermiştir. 1990'lı yıllardan itibaren AB ağırlıklı olarak BM ve ABD'nin yerini almaktadır.

Yunanistan, Türkiye'nin her fırsatta kendisine saldıracağı varsayımıyla kaynaklarının büyük bir kısmını savunma sistemlerini güçlendirmeye ayırmaktadır. Yunanistan'da, Andreas Papandreou'nun iktidarı zamanında Türkiye politikası daha sertleşmiş bununla beraber özellikle AB imkânlarını kullanma fırsatını bulmuştur. Yunanistan AB'ne, 1981'de üye olduktan sonra sürekli Birlik içerisine, Türkiye ile ikili sorunlarını taşıyarak kendi sorunu olmaktan çıkarmayı başarmıştır. AB, değişim gösteren siyasi ve ekonomik ortamda(Soğuk savaşın sona ermesi, Rusya'nın dağılması, 11 Eylül olayları vb.) Yunanistan ve Türkiye ile ilişkilerinde, belki de biraz da doğal olarak kendi üyesi olan Yunanistan lehine tercihler yapmaktadır. Yunanistan'ın sorunlarını artık kendi sorunları kabul eden AB, kendi doğu sınırının Yunanistan-Türkiye sınırı olduğunu defalarca açıklamıştır.

Yunanistan'ın, AB'den bu kadar çok destek görmesinin sebebi kuşkusuz yukarıda bahsedildiği gibi basit gerekçeler değildir. AB, Yunanistan-Türkiye anlaşmazlığından kendi lehine oldukça iyi yararlanmış ve halen de yararlanmaktadır. Kıbrıs bunun en güzel örneğidir. AB, Kıbrıs sayesinde Doğu Akdeniz'de söz sahibi olduğu gibi İngiltere ve ABD'nin bu bölgeye yönelik politikalarında "ben de varım" diyebilmektedir. Yine AB, Türkiye ile yapmış olduğu antlaşmalar gereği, belirli bir süre sonra birleşmesi gerekirken, bu süreci; Türkiye'nin, Yunanistan ile çözmesi gereken ikili sorunlarını AB gündemine getirerek ertelemektedir. Açıkça,

“giremezsin” diyemediği yerde, “Yunanistan ile sorunlarını çöz de gel” diyerek kendisini kurtarmakta ve zaman kazanmaktadır. Çünkü AB’ye Türkiye kabul edildiği takdirde ne parlamentolarında siyasi denge ne de bütçelerin de para kalacaktır. Üstelik Müslüman ve sorunlu bir bölgedeki Türkiye, AB’yi de kuşkusuz sorunların içine çekecektir.

Yunanistan 1981 yılında Türkiye’ye yönelik aşırı sertlik politikasından 1990 yılında istediği sonuçları elde edemeyince vazgeçmiştir. Ayrıca Türkiye’nin AB ile yakınlaşma sürecinin engellenmesi ile Türkiye-AB ilişkileri soğumuş, böylece Yunanistan AB’yi Türkiye’ye karşı kullanma imkânını kaybettiğini fark etmiştir. Diğer taraftan, AB ile mali entegrasyon sürecinde Türkiye ile girilen silahlanma yarışı çerçevesindeki harcamalar önemli bir sıkıntı yaratmaktadır. Oysa Yunanistan için Türkiye’ye yönelik en iyi savunma garantisi AB ile mümkün olduğunca entegre olmaktır.

Yunanistan’ın ve AB’nin düşünce ve eylemleri Türkiye’nin AB’ye üyeliğinin kabulünden ziyade muallâkta kalan bir durum veya “ucu açık” görüşmeler şeklinde kalması yönündedir. Türkiye’nin kendi iradesi ile AB’ye adaylık sürecini terk edecek olması AB ve Yunanistan için korkulan bir sonuçtur. Türkiye’nin 1997’de Lüksemburg sonrası ilişkilerini kestiği AB’deki panik buna güzel bir örnektir. Aynı kaygı AB üyelerinin çoğunda ve özellikle Yunanistan üzerinde yoğun bir şekilde hissedilmektedir. Bunun ispatı Haziran 2006’da Yunanistan eski Başbakanı Kostas Simitis’in açıklamalarından net bir şekilde anlaşılmaktadır. Simitis bir beyanatında; “Türkiye’nin kendi iç dinamikleri yüzünden AB üyeliğinden vazgeçmesi Yunanistan’ı zor durumda bırakır, çünkü bu durumda Yunanistan Türkiye ile olan sorunlarını AB platformu yerine ikili düzeyde çözmek zorunda kalır” demiştir.²⁷⁷ Türkiye izlediği AB politikasında mutlaka bu görüşleri değerlendirerek AB ile ilişkilerini sürdürmelidir. Türkiye’nin AB politikasında mutlak suretle “hiçbir şey vazgeçilemez değildir” ilkesi yer almalıdır.

²⁷⁷ Ali Rıza İŞİPEK, “AB Üyelik Sürecinde Kıbrıs ve Ege Sorunu”, Türkiye Yönelik Dış Kaynaklı Risk ve Tehditler: Sempozyum Bildirileri(05- 06 Nisan 2007), İstanbul, Gen kur Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü yayınları, s.139

Yunanistan, Türkiye'ye karşı AB üzerinden sürdürdüğü politikasında gerektiğinde hızlı bir istikamet değişikliği yapmaktan çekinmemektedir. Terör konusunda dahi açık suçluluğunu bu şekilde saptırmıştır. Başbakan Kostas Simitis'in, "Öcalan Krizi" sonrasında sertlik yanlısı Teodoros Pangalos'u Dışişleri Bakanlığı görevinden alarak yerine daha ılımlı bir dış politika anlayışı olan Yorgo Papandreu'yu getirmesinin amacı "Öcalan Krizi"nin arkasında yatan politikanın kişisel olduğu izlenimini yaratmaktır. Bu dış politika değişikliğine güzel bir örnektir. Oysa bilinen odur ki teröre desteği Yunan devleti vermektedir.

Sertlik yanlısı politikadan 1990'da vazgeçen Yunanistan bunu AB üyesi olmanın verdiği avantajları da kullanarak Balkanlarda ekonomik açılım yapmıştır. Özellikle bankacılık ve sigortacılık konusunda Balkan ülkelerine yatırım yapıp kredi veren Yunanistan sempatik bir görünüm sergilemeye çalışmaktadır. Bununla beraber adeta Balkan ülkelere AB'ye girme durumlarında referans olacağına işaretini vermektedir. Yunanistan'ın bu ekonomik açılım Türkiye'de de kendini göstermiş Bankacılık alanında ortaklık anlaşması yapmıştır.

Yunanistan'ın değişen dış politikasına rağmen 1990–2006 yılları arasında Türkiye-Yunanistan-AB ilişkilerinde problemle karşılaşmış, ikili sorunlara AB sahip çıkmış, problemlerin çözümlenmesi dahi yeni bahaneler üretilerek Türkiye'nin AB'ye üyelik süreci tekrar uzatılmıştır.

Yunanistan-Avrupa Birliği-Türkiye üçgeninde: Yunanistan'ın, Türkiye Politikası; bire karşı tüm AB üyeleri ile oynanan bir spor müsabakasına benzemektedir. Yunanistan daha önce birebir çıktığı müsabakaları kendi lehine çeviremediği için yeni müsabakada Türkiye'nin karşısına Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olma hevesini kullanarak, bu birliğin üyelerini yanına alarak ve gerektiğinde oyunun kurallarını kendi lehine değiştirerek çıkmaktadır. Yakın gelecekte de Yunanistan'ın bu siyaseti devam ettireceği tahmin edilmektedir. Türkiye'nin hâlihazırdaki AB politikasında revizyona gitmeden Yunanistan'da neredeyse artık partiler üstü bir hal almış mevcut siyasetin değişeceğine dair herhangi bir ipucu da bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

AKŞİN, Aptülaha

1991 **Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi**

Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara

AKŞİN, Sina

2000 **Türkiye Tarihi 5: Bugünkü Türkiye(1980–1995)**

Cem Yayınları, 3. Baskı, Ankara

AKSU, Fuat

2001 **Türk Yunan İlişkileri: İlişkilerin Yönelimini Etkileyen Faktörler Üzerine bir İnceleme**

Stratejik Araştırmalar ve Etüdler Milli Komitesi Araştırma Dizisi
2/2001, Ankara

2004 “Ege ve Kıbrıs Sorunlarının Çözümünde Avrupa Birliği'nin Tutumu”

Stratejik Araştırmalar Dergisi, Yıl 2, Sayı 3, Şubat 2004

ALBAYRAK, Mustafa

2004 **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti(1946- 1960)**

Phoenix Yayınları, Ankara

ALTINTAŞBAŞ, Halis

2004 " İki Ülke İlişkilerinde STK'ların Yeri ve Türkiye-Yunanistan Dostluk Derneği" Taciser Ulaş BELGE(Ed.), **Geleceğin Sesi Türk-Yunan Yurttaşlar Diyalogu**,

Bilgi Üni. Yayınları, İstanbul,

ALTINDAL, Aytunç L.

2002 “Patrik Sahnede Türkiye Seyirci”

Müdafaa_i Hukuk Dergisi, Yıl.5, Sayı 52, Aralık

2006 **Türkiye ve Ortodoksları**

Alfa Yayınları, 6. Basım, İstanbul

ALTINDAL, Aytunç

2002 “Ekü menlik Nedir”,

Müdafaa-i Hukuk Dergisi,

- THK Yayıncılık, Yıl.5, Sayı.51, Ankara
- 2002 "Patrikhane Sahnede Türkiye Seyirci"
Müdafaa-i Hukuk Dergisi,
THK Yayıncılık, Yıl.5, Sayı.52, Ankara
- 2004 **Türkiye ve Otadoksluk,**
Alfa Yayınları, 6. Baskı, İstanbul,
- ANA Haber Ajansı
"Yunanistan'da Türkiye'nin AB Üyeliği ile ilgili "ilk" Anket",24
Ekim, saat 18.43
- ARI, Kemal
2000 **Büyük Mübadele- Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923- 1925)**
Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2.Baskı, İstanbul
- ARMAOĞLU, Fahir
1995 **20 nci Yüzyıl Siyasi Tarihi(Cilt 1- 2: 1914- 1995)**
Alkım Yayınları, 11. Baskı, İstanbul
- ARSAVA, Füsun
2006 "Türkiye-AB ilişkileri ve Kıbrıs Sorunu"
Stratejik Araştırmalar Dergisi, Yıl.4, Temmuz
- AYDOĞDU, Ahmet
2005 **Kıbrıs Sorunu Çözüm Arayışları- "Annan Planı ve Referandum Süreci",**
Asil Yayınları, Ankara
- AYBARS, Ergün
2006 "Tazimattan Günümüze Avrupa"
Kara Harp Okulu'n da Konferans,
- AYDOĞDU, Ahmet
2005 **Kıbrıs Sorunu-Çözüm Arayışları-"Annan Planı ve Referandum Süreci"**
Asil Yayıncılık, Ankara
- AYDOĞDU, Metin
2000 **Yeni Dünya Düzeni Kemalizm ve Türkiye: 20 nci Yüzyılın**

Sorgulanması

UMAY Yayınları, 13. Baskı, İzmir

2006 **Avrupa Birliğinin Neresindeyiz: Tanzimat'tan Gümrük Birliğine.**

Umar Yayınları, 18. Baskı, İzmir

AYGÜN, Sinan

2006 **Avrupa Tuzağında Mangutlaşan Türkiye**

Ankara Ticaret Odası Yayınları, Ankara

AYMAN, Gülden

2001 "Neo-Realist Bir Perspektiften Soğuk Savaş Sonrası Yunan Dış
Politikası: GÜÇ, TEHDİT ve İTTİFAKLAR",

SAEMK (Stratejik Araştırma ve Etütler Milli Komitesi)

Araştırma Projeleri Dizisi 7/2001

Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara

ATİK, H. ve C. DURA

2003 **Avrupa Birliği, Gümrük Birliği ve Türkiye.**

ATUN, Hakkı

1996 **Dış ve İç Politikada Son Durum: Değişim ve Demokrasi**

Lefkoşa Yayınevi, Lefkoşa

BAĞCI, Hüseyin

2001 **Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar**

Metu Pres Yayınları, 2. Baskı, Ankara

BARBER, Lionel

1997 "Yunanistan ve Türkiye, İlişkilerini Düzeltmeyi Amaçlıyorlar",

Financial Times Gazetesi, 01.05.1997

BAŞ, Mustafa

2005 **Türk Ortodoks Patrikhanesi**

Aziz Andaç Yayınları, Ankara

BAŞEREN, Sertaç Hami

2006 "Türkiye-AB İlişkileri ve Kıbrıs Sorunu",

Stratejik Araştırmalar Dergisi, Yıl.4, Kıbrıs Özel sayısı, Temmuz

BELGE, Murat

2004 "Sivil Toplum İlişkileri Üzerine Gözlemler"

Taciser Ulaş BELGE(Ed.), **Geleceğin Sesi Türk-Yunan
Yurttaşlar Diyalogu**, Bilgi Üni. Yayınları, İstanbul

Benim KIBRIS'ım Dergisi, Sayı:9, Mayıs 2000

BİLGE, Suat

2000 **Büyük Düş: Türk Yunan Siyasi İlişkileri.**

21. Yüzyıl Yayınları, Ankara

BİLGİÇ, Bestami S.

2005 "Yunan Türkiye Dış Politikası, 1923–1928: Yeniden Değerlendirme"

Orta Doğu ve Balkan İnceleme Vakfı

BİRAND, Mehmet Ali

2000 **Türkiye'nin Avrupa Macerası (1959–1999).**

2005 **31 Temmuz 1959'dan 17 Aralık 2004'e Türkiye'nin Büyük Avrupa
Kavgası**

Doğan Kitap, 2.Baskı, İstanbul

BOZKURT, Enver

2007 "Avrupa Birliği Çerçevesinde Kıbrıs Sorununun
Çözümü Mümkün mü?"

USAK Stratejik Gündem, www.usak.com.tr.

BULUNÇ, A. Zeki

2006 "AB Sürecinde Değiştirilen Ulusal Kıbrıs Politikası ve sonuçları"

Stratejik Araştırmalar Dergisi, Yıl.4, Kıbrıs Özel sayısı, Temmuz

2006 "Türkiye'yi Kıbrıs'tan Çıkarma Planı",

İ. KALAYCI (Ed.),**Avrupa Birliği Dersleri: Ekonomi, Politika,**

Teknoloji, Ankara: Nobel Yayıncılık

BÜYÜKBAŞ, Hakkı

2005 "Kıbrıs'ta Yeni Dönem Yeni Çözüm Getirecek mi?"

Silahlı Kuvvetler Dergisi, Yıl.124, Sayı.384, Ankara

BÜYÜKCAN, Ş. ve A. TETİK

2004 "Kıbrıs Türklerinin Tazminat Hakkı Yok mu?"

Silahlı Kuvvetler Dergisi, Yıl.123, Sayı.381

BÜYÜKÇOLAK, Kamil Mehmet

2002 "Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Türk- Yunan İlişkilerinde Yeni Bir

- Boyut: Balkanlar", Birgül DEMİRTAŞ COŞKUN(Ed.), **Türkiye-Yunanistan Eski Sorunlar, Yeni Arayışlar**, ASAM, Ankara
- CANPOLAT, İbrahim S.
- 2006 **Avrupa Birliği ve Türkiye: Uluslararası Bir Sistemle Ortaklık**
Alfa Aktüel Yayınları, 4. Baskı, İstanbul
- 2004 "Avrupa Birliği ve Türkiye",
İ. BAL (Ed.) **Türk Dış Politikası**,
Nobel Yayıncılık, Ankara
- CASTELLAN, Georges
- 1995 **Balkanların Tarihi**
İstanbul
- CLOGG, Richard
- 2006 **Modern Yunanistan Tarihi** (Çev.: Dilek ŞENDİL)
İletişim Yayınları, İstanbul
- Cumhuriyet** Gazetesi
- ÇAKMAK, Haydar
- Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri.**
- ÇAYCI, Abdurrahman
- 1987 "Yunanistan'ın Anadolu Macerası"
Hacettepe Üniversitesi. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi
Enstitüsü Dergisi, Cilt1, Sayı 1
- ÇELEBİ, Merve
- 2003 "Barselona Süreci ve AB Akdeniz Ekonomik ve Mali Ortaklığı"
İzmir Ticaret Odası Süreli Yayını, Temmuz, Sayı:130, Ankara
- CEM, İsmail
- 2004 **Türkiye Avrupa Avrasya Cilt 1: Strateji-Yunanistan- Kıbrıs**
Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul
- ÇOLAKOĞLU, Selçuk
- 2006 "Soğuk Savaş Sonrası Türk Dış Politikası"
S. İNAN ve E. HAYTOĞLU (Ed.) **Yakın Dönem Türk Politika Tarihi**
Anı Yayıncılık, Ankara
- DALYANCI, Numan

2006 **Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Müzakere Sürecinde Dış Politika
Konusunda Türkiye'nin Karşılaşabileceği Problemler.**

DİLAN, Hasan Berke

1998 **Atatürk Dönemi Türkiye'nin Dış Politikası(1923- 1939)**
Alfa Yayınları, İstanbul

DEMİR, Nesrin

2005 "Avrupa Birliği Türkiye ilişkilerinde Kıbrıs Sorunu"
Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 15, Sayı: 1

DEMİRÖZÜ, Damla

2007 **Savaştan Barışa Giden Yol/ Atatürk-Venizelos Dönemi Türk-
Yunan İlişkileri**
İletişim Yayınları, İstanbul

DEMİRTAŞ COŞKUN, Birgül

2002 "Ankara- Atina İlişkilerinde Son Dönem: Değişenler ve
Değişmeyenler" **Balkan Araştırmaları Dizisi 7 : Türkiye
Yunanistan Eski Sorunlar, Yeni Arayışlar**
ASAM, Ankara

2004 "Değişen Dünya Dengelerinde Türk-Yunan İlişkileri"
İ. BAL (Ed.)**Türk Dış Politikası**
Nobel Yayıncılık, Ankara

DİAMANDOUROS, P. Nikiforos

1996 "1990'larda Yunan Politikası ve Toplum"
ALLİSON, G.T. ve K. NİKOLAYDİS (Ed.) **Yunan Paradoksu**
(Çev.: Bülent TANATAR), Doğan Kitap, Ankara

DİLAN, Hasan Berke

1998 **Atatürk Dönemi Türkiye'nin Dış Politikası**
ALFA Yayınları, İstanbul

DOGAN, Nejat

2002 "Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği Kararlarında Kıbrıs Sorunu"
Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi, Sayı: 4

DOGAN, Zeki

2005 "Kıbrıs'ın coğrafyasından kaynaklanan sorunlar ve çözüm önerileri",

Gen kur Stratejik Araştırmalar Dergisi, Yıl.3, Say.5, Şubat 2005

DUKAKİS, Michael S.

1996 ‘‘Bir Amerikan Yunanlısı Olmak’’

ALLİSON, G.T. ve K. NİKOLAYDİS (Ed.) **Yunan Paradoksu**

(Çev.: Bülent TANATAR)

Doğan Kitap, Ankara,

DURA C. ve H. ATİK

2003 **Avrupa Birliği, Gümrük Birliği ve Türkiye**

Atlas Yayınları, 2. Baskı, Ankara

Dünya Gazetesi

EFEGİL E. ve İ. K. ÜLGER,

2001 **Kıbrıs Meselesi Bugünü ve Yarını.**

Elefterotipia Gazetesi (Yunanistan)

ER, Süleyman

2002 ‘‘Türkiye-Yunanistan ve Avrupa Birliği ilişkileri (Beyin Fırtınası)’’

Stratejik Araştırma ve Etüt Merkezi(SAREM), Yıl:1, Sayı:1

ERDEM, Filiz

2000 ‘‘Türkiye-AB İlişkileri ve AB Helsinki Zirvesi Kararlarının Türkiye Açısından Değerlendirilmesi’’

Milli Savunma Bakanlığı Araştırma Teknolojisi ve Faaliyet Bülteni,

Sayı 12, Yıl 4, Şubat

FIRAT, Melek

2001 ‘‘Yunanistan ile ilişkiler’’

B. ORAD (Ed.) **Türk Dış Politikası 1919- 1980 Cilt 1,**

İstanbul

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl.2005, Cilt: 15, Sayı: 1

Financial Times Gazetesi

GLENNY, Misha

1996 ‘‘Araf Tecrübesi’’

ALLİSON, G.T. ve K. NİKOLAYDİS (Ed.) **Yunan Paradoksu**

(Çev.: Bülent TANATAR),Doğan Kitap, Ankara

GLOGG, Richard

1997 **Modern Yunanistan Tarihi**(Çev.: Dilek ŞENDİL)

İletişim Yayınları, İstanbul

GÜNDÜZ, Aslan

2002 “Türkiye-Yunanistan ve Avrupa Birliği ilişkileri (Beyin Fırtınası)”

Stratejik Araştırma ve Etüt Merkezi(SAREM), Yıl.1, Sayı.1,

Gündüz Gazetesi

GÖNLÜBOL, Mehmet ve C. SAR

1969 “1919- 1939 Yılları arasında Türk Dış Politikası”,

Olaylarla Türk Dış Politikası

2. Baskı, Ankara

GÜREL, Şükrü Sina

1993 **Tarihsel Boyut İçinde Türk- Yunan İlişkileri (1821- 1993)**

Ümit Yayınları, Ankara

GÜRÜN, Kamuran

1983 **Dış ilişkiler ve Türk Politikası, (1939’dan Günümüze Kadar)**

Remzi Kitapevi, Ankara

1986 **Savaşın Dünya ve Türkiye**

Bilgi Yayınevi, İstanbul

GÜVEN, Erdal

2006 “Papadopoulos’un Hamlesi”

Radikal Gazetesi, 24 Şubat

HALE, William

2003 **Türk Dış Politikası:1774–2000.** (çeviren: Petek DEMİR)

Mozaik Yayınları, İstanbul

HANGÜN, Erhan

2003 “Dünden Bugüne Türkiye-AB İlişkilerinin Kıbrıs Boyutu”

Müdafaa-i Hukuk Dergisi, Yıl.5, Sayı.53

HASGÜLER, Mehmet

1998 **Kıbrıs’ta Enosis ve Taksim Politikalarının Sonu**

İletişim Yayınları, İstanbul

HATİPOĞLU, M. Murat

1988 **Yunanistan’daki Gelişmelerin Işığında:**

TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNİN 101 YILI (1821–1922)

Gazi Üniversitesi Yayınları Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü

Yayınları: 85, Seri: III, Sayı: A.23, Ankara

1997 **Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923- 1954**

Siyasal Kitapevi, Ankara

HERACLIDES, Alexis

2002 'Yunan –Türk Demirtaş- Yumuşaması (1990-) Bir ilk İnceleme

(Çeviren: Birgül Demirtaş-Çoşkun)

Balkan Araştırmaları Dizisi 7 : Türkiye Yunanistan Eski Sorunlar, Yeni Arayışlar,

ASAM,Ankara

2003 **Yunanistan ve ‘‘Doğu’’dan Gelen Tehlike’’ Türkiye: Türk-Yunan ilişkilerinde Çıkmazlar ve Çözüm Yolları**

(Çeviren: Mihalis Vasilyadis- Herkül Milas)

İletişim Yayınları, 2.Baskı, İstanbul

Hergün Gazetesi

HİTSİKİS, Dimitri

1983 **Yunan Propagandası**

(Çev.: Hakkı DEMİR)

1996 **Türk-Yunan İmparatorluğu**

(Çev.: Volkan AYTAR)

HUGHES, Kristy

2006 ‘‘Dört Senaryo: Tren Kazasında Tam Yol İleri’’ (Çeviren: Dilek

ÇETİNKAYA), **Genkur. Bşk.lığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü**

Dış Basın Bülteni, 301

HUNTINGTON, Samuel P.

2005 **Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması,**

(Çeviren: Mehmet TURHAN, Y.Z.Cem SOYDEMİR)

Gündoğan Yayınları, stanbul

Hürriyet Gazetesi

Hürses Gazetesi

IFANTIS, Kostas

- 2002 "Yunan- Türk Yakınlaşmasının yansımaları: Yunanistan'ın İlişkilendirme Stratejisinin Sistemli Gereklilikleri"(Çeviren: Birgül Demirtaş-Çoşkun) **Balkan Araştırmaları Dizisi 7 :Türkiye Yunanistan Eski Sorunlar, Yeni Arayışlar**, ASAM, Ankara
- IŞIKSAL, Hüseyin
- 2006 "Kıbrıs Türkiye'nin AB Sürecindeki Anahtar"
İ. KALAYCI (Ed.) **Avrupa Birliği Dersleri: Ekonomi, Politika, Teknoloji**
Nobel Yayıncılık, Ankara
- ITZKOWITZ, N. ve VOLKAN V. D.
- 2002 **Türkler ve Yunanlılar: Çatışan Komşular**
Bağlam Yayıncılık, İstanbul
- İLHAN, Suat
- 2004 **Türkiye'nin AB Yolu Tıkanı**
Ankara Ticaret Odası Yayınları, Ankara
- İLKİN, S. ve İ. TEKELİ
- 1993 **Türkiye ve Avrupa Topluluğu I: Ulus Devletini Aşma Çabasındaki Avrupa'ya Türkiye'nin Yaklaşımı**
Ümit Yayıncılık, İstanbul
- İNANÇ, Gül
- 2007 **Büyükelçiler Anlatıyor-Türk Demokrasisinde Kıbrıs(1970-1991)**
Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul
- İNAN, S. ve E. HAYTOĞLU
- 2006 **Yakın Dönem Türk Politik Tarihi**
Fakülte Kitapevi, İstanbul
- İNCE, Özdemir
- 2004 **Yedi Canlı Cumhuriyet**
Cumhuriyet Yayınları, İstanbul
- İNHAN, Asaf
- 2007 "Türk Diplomasisinde Kıbrıs(1970- 1976)"
Gül İNANÇ(Ed.) **Büyük Elçiler Anlatıyor- Türk Diplomasisinde Kıbrıs (1970- 1991)**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul

İSMAIL, Sabahattin

2000 ‘‘Dördüncü Tur Görüşmeleri Öncesinde Kıbrıs Sorununda Son Durum’’
Ankara’da 9 Eylül’de Konferans

İŞİPEK, Ali Rıza

2007 ‘‘AB Üyelik Sürecinde Kıbrıs ve Ege Sorunu’’,
Türkiye Yönelik Dış Kaynaklı Risk ve Tehditler: Sempozyum
Bildirileri(05- 06 Nisan) Gen kur Harp Akademileri
Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul

JELAVICIV, Barbara

2006 **20. Yüzyıl Balkan Tarihi 2**
(Çev.: Zehra SAVAN, Hatice UĞUR)
KÜRE Yayınları, İstanbul

KARAL, Enver Ziya

1983 **Osmanlı Tarihi Cilt: 5**
Türk Tarih Kurumu, Ankara

KARLUK, Rıdvan

2003 **Avrupa Birliği ve Türkiye.**

KASIM, Kamer

2007 ‘‘KKTC Seçimlerinin Analizi ve Kıbrıs Sorunu’’,
www.turkishweekly.net

KAYA, İbrahim

2006 ‘‘Kıbrıs Çıkmazı’’,
23 Haziran **USAK Strateji Gündemi**,
www.usak.com.tr

KAYAM, H. Cevahir

1993 ‘‘Lozan Barış Konferansına Göre Türk- Yunan Nüfus Mübadelesi ve
Kanununun T.B.M.M.’de Görüşülmesi’’,
Atatürk Araştırma Dergisi, C.9, Temmuz- Kasım

KERİDİS, Dimitris

1996 ‘‘1990’larda Yunanistan: Reformun Meydan Okuması’’
ALLİSON, G.T. ve K. NİKOLAYDİS (Ed.) **Yunan Paradoksu**
(Çev.: Bülent TANATAR), Doğan Kitap, Ankara

KESER, Ulvi

2005 **Yardım Et Komşu**

Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları, Ankara

2007 "Kıbrıs Ekseninde Türkiye Yunanistan İlişkileri", KHO Bilim Dergisi,
Cilt 17, Sayı 1, Ankara

2007 "Avrupa Birliği Sürecinde Kıbrıs'ın Hukuki Durumu ve Kıbrıs Tarihine
Kesitsel Bir Bakış", KHO Bilim Dergisi, Cilt 17, Sayı 1, Ankara

KILIÇ, YAŞIN Gözde

2007 "Fener Ortodoksları Büyüyor"

TUSAM Ulusal Güvenlik ve Strateji Merkezi,

www.tusam.net

KINZER, Stephan

2002 **Hilal ve Yıldız: İki Dünya Arasında Türkiye,**
(çeviren: Funda KESKİN)

KIRBAKİ, Yorgo

2007 "Yunanistan'ın AB öyküsü",
www.ntvsntbc.com

KIŞLALI, Ahmet Taner

1997 **Bir Türkün Ölümü**
Ankara

KİTSİKİS, Simitis

1974 **Yunan Propagandası**
(Çeviren: Hakkı DEVRİM)
Kaynak Kitapları, İstanbul

1996 **Türk Yunan İmparatorluğu**
İletişim Yayınları, İstanbul

KOCABAŞ, Süleyman

1984 **Tarihte ve Günümüzde Türk- Yunan Mücadelesi**

KOÇ, Yıldırım

2004 "Türkiye'ye En Büyük Dış Tehdit Avrupa Birliği'nden geliyor"
Müdafaa-i Hukuk Dergisi, Yıl.4, Sayı.47

KÖSE, Ertan

2005 **Yunanistan ve Bitmeyen Kin**

Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul

KÖSELER, Hasan İlker

2007 “Kıbrıs Sorununun Dünü, Bu Günü ve Geleceği”,

Uluslar arası Stratejik Araştırmalar Kurumu,

www.Turkishweekly.net

KURTOĞLU, Fevzi

1944 **Yunan İstiklal Harbi ve Navarin Muharebesi Cilt:1.**

KURUMAHMUT, Ali

1998 **Ege’de Temel Sorun: Egemenliği Tartışmalı Adalar**

Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara

KURUMAHMUT, A. ve BAŞARAN H. S.

2004 **Ege’de Gri Bölgeler: Unutul(may)an Türk Adaları**

Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara

KÜRKÇÜOĞLU, Ö. ve GÖNLÜBOL M.

1998 “Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası”,

Atatürk Araştırma Merkezi Atatürkçü Düşünce El Kitabı,

ATAREM Yayınları, Ankara

LAÇİNER, Sedat

2006 “Kıbrıs Sorunu: AB’nin Samimiyet Testi”,

USAK Stratejik Gündem, www.usak.com.tr

LARRABEE, F. Stephen

1996 “Yunanistan ve Balkanlar: Politika Önerileri”

ALLİSON, G.T. ve K. NİKOLAYDİS (Ed.) **Yunan Paradoksu**

(Çev.: Bülent TANATAR)

Doğan Kitap, Ankara,

LARRABEE F. S. ve L. O. LESSER

2004 **Türk Dış Politikası: Belirsizlik Döneminde**

(Çev.: Mustafa YILDIRIM)

Ötüken Yayınları, İstanbul

LEUNE, Jean

1995 **Megali İdea’nın Yalancı Cenneti**

(Çev.: Salahattin GALİP/ Ali RAŞİT)

Kutiş Yayınları, İstanbul

MACAR, Elçin

2003 **Cumhuriyet Döneminde İstanbul Rum Patrikhanesi.**

MANİSALI, Erol

2000 **2000’li Yıllara Başlarken: Dünya ve Türkiye**

Cumhuriyet Yayınları, İstanbul

2002 **Türkiye ve Küreselleşme**

Derin Yayınları, İstanbul

2002 **İçyüzü ve Perde Arkasıyla:**

AVRUPA ÇIKMAZI: Türkiye- Avrupa Birliği

Otopsi Yayınları, İstanbul

2003 **Türkiye-Avrupa İlişkilerinde “Sessiz Darbe”**

Derin Yayınları, İstanbul

2004 **Soğuk Savaş Sonrasında TÜRKİYE’NİN SEÇENEKLERİ**

Derin Yayınları, İstanbul

2005 **Bekleme Odasında İğfal, İstanbul**

Derin Yayınları, İstanbul

2006 **Türkiye’nin Askersiz İşgali: “Gümrük Birliği”**

Truva Yayınları, İstanbul

MERAY, Seha L.

1969 **Lozan Barış Konferansı- Tutanaklar Belgeler**

Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara

MİLLAS Herkül

1995 **Türk- Yunan İlişkilerinde Bir Önsöz**

Kavram Yayınları, İstanbul

2002 **Daha İyi Türk Yunan İlişkileri İçin Yapı Yapma Kılavuzu**

Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul

2002 **“Türk- Yunan Halklarının ‘Dostluğu’ Üzerine” Balkan Araştırmaları**

Dizisi 7 : Türkiye Yunanistan Eski Sorunlar, Yeni Arayışlar,

ASAM, Ankara

2003 **Geçmişten Bugüne Yunanlılar: Dil, Din ve Kimlikleri**

İletişim Yayınları, İstanbul

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI

2006 **Lise Milli Güvenlik Bilgisi**

Milli Gazete

Milliyet Gazetesi

Müdafaa-i Hukuk Dergisi, Yıl.4, Sayı.47, Temmuz 2004

NİKOLAYDİS, Kalipso

1999 “ Yunan Paradoksu Nedir ?”

ALLİSON, G.T. ve K. NİKOLAYDİS (Ed.) **Yunan Paradoksu**

(Çev.: Bülent TANATAR), Doğan Kitap, Ankara

ÖNALP, Ertuğrul

2007 **Geçmişten Günümüze Kıbrıs**

Ankara

ÖVER, Kıvanç Galip

2007 **Tasos Papadopoulos: Kıbrıs'ta Rumlar Vadisi**

Kaknüs Yayınları, İstanbul

ÖZCAN, Mehmet

2006 “AB-Türkiye-Kıbrıs Üçgeni: Gerilim Politikası ile Nereye Kadar ?”

2007 “50. Yılında Avrupa Birliği”

2007 “1990 Sonrası Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri”

USAK Strateji Gündemi, www.usak.com.tr.

ÖZKAN, İ. Reşat

1997 **Dış Politika: Dış Kapının Dış Mandalı**

Çınar Yayınları, 2. Baskı, İstanbul

1999 **Türkiye'nin Dış Politika Sorunlarının**

Ümit Yayıncılık, Ankara

ÖZDAL, Erdoğan

2004 “Yunanistan’ın Ege deki İhlal İddiaları ve FIR sorunu”, **SAEMK**

ÖZMEN, Süleyman

2006 “Eküm eniklik İddiasının Tarihi Seyri, Patrikhane ve Ruhban Okulu”,

Silahlı Kuvvetler Dergisi, Yıl.125, Sayı.338

PAPAHÉLAS, Aleksis

1996 “Yunanistan: Reform İçin Bir Program”

ALLİSON, G.T. ve K. NİKOLAYDİS (Ed.) **Yunan Paradoksu**

(Çev.: Bülent TANATAR)

Doğan Kitap, Ankara

Posta Gazetesi

PRODROMOU, Elizabet

1996 “Yunanistan’da Soğuk Savaş Sonrası Güvenliğinde Algılama
Paradoksu”

ALLİSON, G.T. ve K. NİKOLAYDİS (Ed.) **Yunan Paradoksu**

(Çev.: Bülent TANATAR), Doğan Kitap, Ankara

Radikal Gazetesi

Sabah Gazetesi

SABİT, Hünalp Ali

2000 “Kıbrıs’ta Nasıl Bir Çözüm?”,

Benim Kıbrıs’ım Dergisi, Sayı:9

SANDER, Oral

2000 **Türkiye’nin Dış Politikası**

İmge Kitapevi, İstanbul

SANDIKLI, Atilla

2002 “Tarihsel Perspektif İçinde Kıbrıs Sorunu ve AB”,

Silahlı Kuvvetler Dergisi, Yıl.121, Sayı.321, Ankara

SARAÇOĞLU, K. Yener

2006 “Avrupa Birliğinin Uluslar Üstü Niteliği: Karar Alma Mekanizmaları”,

Silahlı Kuvvetler Dergisi, Yıl.125, Sayı.338

SEYDİ, Süleyman

2006 “Soğuk Savaş Dönemi Türk Dış Politikası”,

S. İNAN, E. HAYTOĞLU (Ed.) **Yakın Dönem Türk Politik Tarihi**,

ANI Yayınları, Ankara

SEZER, Sema

2006 “Yunanistan “Pontus Soykırımı”na Müşteri Arıyor”,

2007 “Yunanistan’ın İlerleme Raporuna İlişkin Tutumu”,

2007 “GKRY ve Yunanistan’ın Veto Tehditleri”,

- 2007 “Rumlar 3 Ekim’de Veto Kullanır mı?”,
2007 “AB’den Son dakika Oyunları: Kıbrıs-Yunanistan”,
ASAM, www.asam.org.tr.

Silahlı Kuvvetler Dergisi, Yıl.121, Sayı.321, Ocak 2002

Silahlı Kuvvetler Dergisi, Yıl:121, Sayı:323, Temmuz 2002

Silahlı Kuvvetler Dergisi Yıl:122, Sayı:328, Ekim 2003

Silahlı Kuvvetler Dergisi, Yıl.123, Sayı.331, Temmuz 2004

Silahlı Kuvvetler Dergisi, Yıl.124, Sayı.333, Ocak 2005

Silahlı Kuvvetler Dergisi, Yıl.125, Sayı.338, Nisan 2006

SMİTH Michael Llewellyn

- 2002 **Yunan Düşü** (Çeviren: Halim İNAL)
Ayrıç Yayınları, Ankara

SOFUOĞLU, Adnan

- 1996 **Fener Rum Patrikhanesi ve Siyasi Faaliyetleri**
Turan Yayıncılık, İstanbul

SOMÇAĞ, Selim

- 2006 **AB-Kıbrıs-Ermenistan: Bir Teslimiyet Güncesi**
2006 Yayınevi, İstanbul

SOMUNCUOĞLU, Sadi

- 2002 **Arka Kapımıza Dayandılar: Kıbrıs’ta Sirtaki**
Ankara Ticaret Odası Yayınları, 2. Baskı, Ankara

SOYSAL, İsmail

- 1989 **Türkiye’nin Siyasi Antlaşmaları 1920-1945 Cilt:1**
Ankara

SÖNMEZOĞLU, Faruk

- 2006 **İkinci Dünya Savaşı’ndan Günümüze TÜRK DIŞ POLİTİKASI**
DER Yayınları, İstanbul

- 2001 “Türk- Yunan İlişkileri ve Kıbrıs”
M. METİNSOY- M. EROĞLU (Ed) **Değişen Dünya ve Türkiye’nin**
Dış Politika Gündemi, İstanbul

SÖZEN, Naci

- 2002 “Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Tam Üyeliği Konusunda Politikamız

Nedir?’, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, Yıl:121, Sayı:323

STEARNS, Monteagle

1996 ‘Yunan Güvenlik Meseleleri’

ALLİSON, G.T. ve K. NİKOLAYDİS (Ed.) **Yunan Paradoksu**

(Çev.: Bülent TANATAR),

Doğan Kitap, Ankara

STEFANOPOULOS, Konstantin

1996 ‘Yunan Dış Politika Meseleleri’

ALLİSON, G.T. ve K. NİKOLAYDİS (Ed.) **Yunan Paradoksu**

(Çev.: Bülent TANATAR),Ankara, Doğan Kitap

Stratejik Araştırmalar Dergisi, Yıl.4, Kıbrıs Özel sayısı, Temmuz 2006,

Stratejik Araştırmalar Dergisi, Yıl.3, Say.5, Şubat 2005

SÜSLÜ, Azmi

1998 ‘Atatürk ve Azınlıklar’,

Türkiye Cumhuriyeti’nin Yetmiş Beş Yılı Armağanı

Ankara

ŞAHİN, M. Süreyya

1980 **Fener Patrikhanesi ve Türkiye**

İlke Yayıncılık, İstanbul

TEKELİ, İ. ve S. İLKİN

1993 **Türkiye ve Avrupa Topluluğu I: Ulus Devletini Aşma Çabasındaki**

Avrupa’ya Türkiye’nin Yaklaşımı.

Tercuman Gazetesi

TETİK, A. ve Ş. BÜYÜKCAN

2004 ‘Kıbrıs Türklerinin Tazminat Hakkı Yok mu?’,

Silahlı Kuvvetler Dergisi, Yıl.123, Sayı.331, Ankara

TİSK İşveren Dergisi

TOKER, Hülya

2005 ‘Cumhuriyet Döneminden Günümüze Fener Rum Patrikhanesi’nin

Faaliyetleri’, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, Yıl.124, Sayı.333

TOMADAKİS, Stavros B.

1996 ‘Yunan Ekonomisi: Performans, beklentiler ve Paradokslar’

ALLİSON, G.T. ve K. NİKOLAYDİS (Ed.) **Yunan Paradoksu**

(Çev.: Bülent TANATAR)

Doğan Kitap, Ankara

TSİNGOS, Basilios E.

1996 “Dün ile Yarın Arasında Yunanistan”

ALLİSON, G.T. ve K. NİKOLAYDİS (Ed.) **Yunan Paradoksu**

(Çev.: Bülent TANATAR),Doğan Kitap, Ankara

TSOUKALİS Loukalis

1996 “Yunan Paradoksunun Ötesi”

ALLİSON, G.T. ve K. NİKOLAYDİS (Ed.) **Yunan Paradoksu**

(Çev.: Bülent TANATAR),Doğan Kitap, Ankara

TULÇA, Esin

2004 **Atatürk, Venizelos ve Bir Diplomat**

TURAN, Kemal

2007 “Avrupa Birliği Üyeliğinin Türkiye’ye Güvenlik Yansımaları”,

Türkiye Yönelik Dış Kaynaklı Risk ve Tehditler: **Sempozyum**

Bildirileri(05–06 Nisan), Gen kur Harp Akademileri Komutanlığı

Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul

TURAN, Şerafettin

1996 **Türk Devrim Tarihi (Üçüncü Kitap)**

Ankara

TÜRKDOĞAN, UYSAL Berna

2006 **Batı Haçlı Seferlerinden Avrupa Birliğine**

IQ Kültür Sanat Yayınları, İstanbul

TÜRKER, Orhan

1998 “Ahali Mübadelesinin 75. Yılı”,

Tarih ve Toplum, Cilt:1, Sayı:172

TÜRKSAN, Nurettin

1987 **Yunan Sorunu**

3. Baskı, Ankara,

Türkiye Gazetesi

Türk Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı,

1985 **Türk Yunan İlişkileri ve Megalı idea.**

UÇAROL, Rıfat

1995 **Siyasi Tarih (1789- 1994)**

Filiz Kitapevi, İstanbul, 1995

UĞUR, Mehmet

1999 **Avrupa Birliği ve Türkiye: Bir Dayanak/ İnandırıcılık İkilemi**

Everest Yayınları, İstanbul

UĞURLU, Nemci

2007 "Türk-Yunan ikili İlişkileri-Başarılı Ekonomi Diplomasisi Dersleri",

www.grtrnews.com.tr.,

ULUSLAR ARASI İLİŞKİLER AJANSI (inaf)

1991 **Türk Yunan İlişkilerinde "Ege Sorunu"**

USLU, Nasih,

2001 "Türk Tarafı Açısından Kıbrıs Sorununun Boyutları"

Türkiye'nin Dış Politika Gündemi: Kimlik, Demokrasi, Güvenlik

(Derleyenler: Şaban H. ÇALIŞKAN, İhsan D. DAĞI,

Ramazan GÖZEN), Liberte Yayınları, Ankara

2004 "Kıbrıs Sorunu"

İ. BAL(Ed.), **21 inci Yüz Yılda Türk Dış Politikası,**

Nobel Yayınları, İstanbul

UZUN, Hakan

2004 "1919- 1950 Yılları Arasında Türkiye- Yunanistan İlişkileri"

Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:5, Sayı: 2

Kırşehir

ÜÇOK, Coşkun

1986 "Osmanlı İmparatorluğu ve Rum Ortodoks Kilisesi",

Tarih Boyunca Türk Yunan İlişkileri

ATESE Yayınları, Ankara

ÜLGER, İrfan Kaya ve E. EFEGİL

2001 **Kıbrıs Meselesi Bugünü ve Yarını**

Ankara

ÜLMAN, Haluk

1973 **Birinci Dünya Savaşına Giden Yol ve Savaş**

Ankara

ÜNSAL, Erdal Muzaffer

2006 ''Türkiye-AB İlişkileri ve Kıbrıs Sorunu'',

Stratejik Araştırmalar Dergisi, Yıl.4, Kıbrıs Özel sayısı, Ankara

VARDAR, Deniz

2001 **Türkiye, Avrupa Topluluğu/ Avrupa Birliği İlişkileri:**

Türk Dış Politikası'nın Analizi.

VASQUES, İav

2003 **Kapitalizm ve Küresel Refah: Kapitalizm Kendini Savunuyor**

(Çeviren:.. Metin TOPRAK, Murat DOĞANLAR, Ekrem ERDEM)

Siyasal Kitapevi, İstanbul

VELİEV, Cavid

2007 ''Türk Diasporasında Hareketlilik'',

TUSAM Ulusal Güvenlik ve Strateji Merkezi, www.tusam.net.

YALÇIN, Ali

2003 ''Dünden Bugüne Kıbrıs'',

Silahlı Kuvvetler Dergisi, Yıl:122, Sayı:328

Ankara

YALÇINTAŞ, Nevzat

2006 **Avrupa Birliği ve Türkiye: Avrupa Topluluğu**

Bir Hıristiyan Kulübü müdür?''

Kutup Yıldızı Yayınları, İstanbul

YAVUZ, Celalettin

2003 **Antlaşmalarla Yunanistan'a Devredilmemiş Ada,**

Adacık ve Kayalıkların Hukuki Statüleri de Dâhil

Menteşe Adaları (On iki Ada)'nın Tarihi

Deniz Harp Okulu Basımevi, İstanbul

Yeni Günaydın Gazetesi

Yeni Yüzyıl Gazetesi

YILDIRIM, Münir

2005 **Yunanistan ve Ortodoks Kilisesi**

Aziz Andaç Yayınları, Ankara

Zaman Gazetesi

ZÜRCHER, Erik Jan

2004 **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi** (Çeviren: Yasemin Saner GÖNEN)
İletişim Yayınları, 20. Baskı, İstanbul

WOODWARD, Susan L.

1996 ‘Yugoslavya Sonrası Dönemde Güvenliği Yeniden Düşünmek’
ALLİSON, G.T. ve K. NİKOLAYDİS (Ed.) **Yunan Paradoksu**
(Çev.: Bülent TANATAR),Doğan Kitap, Ankara

www.abofisi.metu.edu.tr.

www.abps.gov.tr.

www.abhaber.com.tr.

www.ato.net.org.tr.

www.dtm.gov.tr

www.dünyagazetesi.com.tr.

www.grtrnews.com.tr.

www.ikv.org.tr.

www.referansgazetesi.com.tr

www.ntvmsnbc.com.tr.

www.tobb.org.tr.

www.turkishweekly.net.

www.tusam.net.

www.usak.com.tr.